

Zeg nou gewoon wat er aan de hand is!

EEN ONDERZOEK NAAR DE FUNCTIES VAN MODALE
PARTIKELS IN NEDERLANDSE VERTALINGEN VAN SPAANSE
DIRECTIEVEN

Roel Stroo / S4473221 / Radboud University / MA General Linguistics / July 5th,
2021

SUPERVISOR: G. J. MULDER / SECOND SUPERVISOR: H. DE HOOP

Inhoudsopgave

Abstract	4
Inleiding	5
1. Partikels	9
1.1 Partikeltypologie	9
1.2 Afbakening modale partikels	10
1.2.1 Niet-propositionele betekenis	11
1.2.2 Grammaticalisatie	11
1.3 Formele eigenschappen	13
1.3.1 Fonologisch-prosodische eigenschappen	13
1.3.2 Morfologische eigenschappen	13
1.3.3 Syntactische eigenschappen	14
2. Modale partikels in directieven	16
2.1 Even	19
2.2 Maar	21
2.3 Misschien	23
2.4 Soms	25
2.5 Dan	26
2.6 Eens	28
2.7 Nou	28
2.8 Toch	30
3. Spaanse pragmatische middelen in directieven	32
3.1 Lexicale middelen	32
3.1.1 Mitigators	32
3.1.2 Reinforcers	33
3.2 Grammaticale middelen	35
4. Modale partikels en equivalentie	38
4.1 Equivalentie	38
4.2 Vertaalstrategieën	40
5. Opzet van het partikelonderzoek	43
5.1 Corpus	43
5.2 Data	44

5.3 Analyse	45
5.4 Analysemodel	45
5.4.1 Brontekstmotieven	45
5.4.1.1 Lexicale brontekstmotieven	45
5.4.1.2 Pragmatische brontekstmotieven	46
5.4.2 Doeltekstmotieven	47
5.4.2.1 Verplicht	47
5.4.2.2 Optioneel	47
6. Kwalitatieve analyse	49
6.1 Even	49
6.2 Maar	53
6.3 Misschien	55
6.4 Dan	57
6.5 Eens	60
6.6 Nou	62
6.7 Toch	64
Conclusie	67
Bibliografie	69
Appendix	74

Abstract

This study investigates the functions of modal particles in Dutch translations of Spanish directive speech acts. Modal particles generally fulfill two functions. First, they express a certain attitude on behalf of the speaker towards their directive speech act, such as politeness (*Kun je me even helpen?* ‘Can you MP help me?’) and impatience (*Houd toch je mond!* ‘Shut MP up!’). In these cases they modify the directive. Second, they are used to mark different types of directives as such: the speaker uses a modal particle to make it clear whether they are expressing an offer, a request, or an order. In this study, the functions of the modal particles *even*, *maar*, *misschien*, *dan*, *eens*, *nou* and *toch* are analysed in a parallel corpus of Dutch translations of Spanish subtitles from Netflix and dialogues from novels. The choice for Spanish is motivated by the contrast between Dutch and Spanish regarding the usage of pragmatic means: Dutch is particularly rich in modal particles, especially in directives, whereas Spanish has other lexical and grammatical means to modify speech acts. The differences between both languages are nicely demonstrated in the translation data. The translations will be analyzed qualitatively on the basis of a model that takes into account the differences between the source text and target text as regards the usage of pragmatic means. This analysis will explain whether a modal particle functions as a modifier or a marker.

Inleiding

In het gesproken Nederlands wordt veelvuldig gebruik gemaakt van partikels. Dit zijn woordjes die geen propositionele inhoud hebben, maar wel een pragmatische functie vervullen. Elk partikeltype heeft zijn eigen functie: *discoursepartikels* (*hé, kijk, luister, etc.*) trekken de aandacht van de hoorder en *focuspartikels* (*zelfs, vooral, al, etc.*) leggen de nadruk op een bepaald zinsdeel (Van der Wouden 2002). De functie van de partikelcategorie die centraal staat in dit onderzoek, de *modale partikels* (*even, maar, eens, toch, dan, misschien, soms, nou*), is moeilijker te definiëren: ze “hebben betrekking op de gehele zinsinhoud en schakeren deze op subtiële wijze” (Haeseryn 1997:457) en “kruiden en nuanceren het Nederlands” (Van der Wouden 2006:119). Deze betekenisomschrijvingen van modale partikels zijn niet erg concreet doordat de betekenissen van modale partikels in hoge mate contextafhankelijk zijn.

Modale partikels worden veel gebruikt in directieven, taalhandelingen waarmee de spreker de hoorder wil aanzetten tot het uitvoeren van een toekomstige handeling. De spreker kan ze gebruiken om de hoorder op zijn gemak te stellen, of juist om ongeduld uit te drukken. Neem de volgende voorbeelden, die afkomstig zijn uit het voor dit onderzoek gebruikte corpus:

- (2) Ik zal er wel voor zorgen, maakt u zich *maar* niet ongerust.

(uit: *La Casa Verde*, 1965)

- (3) Houdt dat gezeik van jou *dan* nooit op?

(uit: *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

Voorbeeld (2) is een directief van een dokter die zijn bezorgde patiënt op zijn gemak stelt. Hij gebruikt het modale partikel *maar*, in combinatie met de propositie van de uiting (“maakt u zich niet ongerust”), om dit doel te bereiken. In voorbeeld (3) brengt de spreker zijn ongeduld ten opzichte van zijn vriend tot uitdrukking via het partikel *dan*. De modale partikels *maar* en *dan* beïnvloeden de illocutieve strekking: zij maken de directief dwingender of juist minder dwingend. Dit zijn voorbeelden van de modifierende functie van modale partikels.

Imperatieve directieven zonder modaal partikel zijn bovendien ongebruikelijk in het Nederlands: ze worden slechts gebruikt in routinehandelingen (4) of in dwingende directieven waarin er bijvoorbeeld een duidelijk machtsverschil is tussen spreker en hoorder of de spreker kwaad is (5) (cf. Brown & Levinson 1987):

- (4) Adem in, adem uit.

(5) Loop door!

Imperatieve directieven als (4) en (5) worden slechts gebruikt in specifieke situaties, terwijl een imperatieve directief als (6), met het modale partikel *eens*, gangbaarder is. In onderstaand voorbeeld spoort een oudere vrouw een jong kind aan om de kerk binnen te gaan:

(6) Ga jij ook *eens* naar binnen.
(uit: *La Casa Verde*, 1965)

Deze voorbeelden illustreren een andere functie van modale partikels in directieven: *eens* en *maar* modificeren hier niet zozeer de illocutieve strekking, maar markeren de directief als zodanig: *eens* maakt duidelijk dat het om een verzoek of een suggestie gaat.

Modale partikels hebben, kort gezegd, twee functies: een modificerende functie, waarmee de illocutieve strekking wordt versterkt of afgezwakt, en een markerende functie, waarmee een directief als zodanig wordt gemarkeerd.

Waar het Nederlands een partikelrijke taal is, wordt in andere talen minder gebruik gemaakt van partikels. Romaanse talen zoals het Spaans hebben doorgaans andere manieren om directieven te modificeren (Waltereit 2001). Het Spaans gebruikt hiervoor verschillende lexicale en grammaticale middelen. Lexicale middelen zijn bijvoorbeeld woorden die vallen onder de categorie discourse markers (zoals *vaya*, *venga*, *anda* en *ándale*) en woorden die in de Spaanse vakliteratuur *enfocadores de alteridad* worden genoemd, ofwel *attention getters* (bijvoorbeeld *mira*, *escucha*, *oye* en *a ver*). De spreker gebruikt *enfocadores de alteridad* om enerzijds de aandacht van de hoorder te trekken en anderzijds de illocutieve strekking van de directief te modificeren. Deze categorieën zijn verwant aan modale partikels, maar niet identiek. Discourse markers en *enfocadores de alteridad* vertonen overeenkomsten met modale partikels: ze zijn geen onderdeel van de propositie en ze modificeren de illocutieve strekking. Toch vertonen deze categorieën ook verschillen met modale partikels. Een formeel verschil is bijvoorbeeld dat discourse markers en *enfocadores de alteridad* bij uitstek werkwoorden in de gebiedende wijs zijn, terwijl modale partikels gegrammaticaliseerde bijwoorden zijn. Een syntactisch verschil is dat discourse markers en *enfocadores de alteridad* bij voorkeur aan het begin van de uiting worden gebruikt, terwijl modale partikels doorgaans in het midden staan. Hoewel discourse markers en *enfocadores de alteridad* dezelfde functies kunnen hebben als modale partikels, verschillen ze te veel van elkaar om tot één categorie gerekend te kunnen worden.

De verschillen tussen het Spaans en het Nederlands wat betreft formele en functionele eigenschappen van genoemde pragmatische middelen werpt een interessante vraag op wat betreft Nederlandse vertalingen van Spaanse directieven. In Nederlandse directieven wordt veelvuldig gebruik gemaakt van modale partikels, die zowel een modifierende als een markerende functie kunnen hebben. Neem de volgende voorbeelden: in (7) wordt het partikel *dan* gebruikt als vertaling van het Spaanse pragmatische middel *vamos*.

(7) *Vamos, Barbas, salta.*

Springen *dan*, baardmans.

(uit: *El bar*, 2015)

(8) *Entiende – murmuró con severidad.*

“Begrijp het *dan*”, mompelde hij streng.

(uit: *La voluntad y la fortuna*, 2008)

In (7) wordt *dan* ingezet als equivalent van de Spaanse discourse marker *vamos*, dat een pragmatische functie heeft: het versterkt de illocutieve strekking van de directief. Het modale partikel *dan* heeft in deze vertaling ongeveer dezelfde modifierende functie als *vamos* in de Spaanse brontekst. In (8) wordt in de Spaanse directief geen pragmatisch middel ingezet, maar toch wordt het partikel *dan* ingezet in de Nederlandse vertaling, mogelijk omdat het voorbeeld zonder partikel ongebruikelijk klinkt. Nederlandse vertalingen van Spaanse directieven kunnen inzicht geven in de functie van modale partikels: worden ze gebruikt omdat een bepaald element in de Spaanse brontekst daar aanleiding toe geeft en hebben ze daarmee een modifierende functie, of worden ze gebruikt omdat dit nu eenmaal gebruikelijk is in Nederlandse imperatieve directieven en hebben ze daarmee een markerende functie? De vraag die hieruit voortkomt is als volgt: welke functies vervullen de modale partikels die in Nederlandse vertalingen van Spaanse directieven worden gebruikt?

Het antwoord op de onderzoeksvraag zal worden gezocht aan de hand van een kwalitatieve corpusanalyse van Nederlandse vertalingen van Spaanse bronteksten met daarin een modaal partikel. Het corpus bestaat uit dialogen uit filmscenario's en romans. De data zullen vervolgens worden geclassificeerd volgens een beschrijvend analysemodel waarin de verschillende functies van modale partikels tot uitdrukking komt. Dit model is voor de gelegenheid ontworpen omdat in de literatuur geen model voor handen was dat geschikt is voor een comparatieve analyse van de functies van pragmatische middelen. Het model kan worden toegepast op vertalingen van een bron- naar een doeltaal die verschillen wat betreft de frequentie en

toepassingen van pragmatische middelen. Aan de hand van het analysemodel wordt duidelijk welke modale partikels in vertalingen een modifierende functie vervullen en welke een markerende functie. Het model maakt bovendien duidelijk of de modale partikels met een pragmatische functie equivalenten van lexicale dan wel grammaticale Spaanse pragmatische middelen zijn.

In hoofdstuk 1 en 2 wordt ingegaan op de formele en functionele eigenschappen van Nederlandse modale partikels, terwijl hoofdstuk 3 gewijd is aan Spaanse pragmatische middelen waarmee de spreker de illocutieve strekking van directieven kan modifieren. Uit deze hoofdstukken zal blijken hoe deze twee categorieën zich tot elkaar verhouden. Na de behandeling van Nederlandse modale partikels en Spaanse pragmatische middelen volgt in het vierde hoofdstuk een bespreking van twee typologieën van equivalentie, die dienen als hulpmiddel om de data te analyseren. In dit hoofdstuk wordt eerst de meer analytische typologie van Pym (2007) besproken, gevolgd door de meer descriptieve typologie van Šipka (2015). Aan de hand van deze typologieën zal duidelijk worden dat Nederlandse modale partikels en Spaanse pragmatische middelen aan elkaar verwant zijn, maar niet tot één categorie kunnen worden gerekend. Inzicht in de verschillen tussen Nederlandse modale partikels en de overeenkomstige Spaanse uitdrukkingwijzen wordt voorts verkregen door een analyse van de manier waarop ze in tweetalige woordenboeken worden behandeld, waarbij de mogelijke vertaalstrategieën worden besproken. In hoofdstuk 5 wordt de onderzoeksmethode behandeld. Hierin wordt de keuze voor een kwalitatieve analyse verantwoord, de samenstelling van de dataset besproken en de typologie uiteengezet. Vervolgens volgt in hoofdstuk 6 de analyse van de data aan de hand van het analysemodel. Tot slot wordt in de conclusie antwoord gegeven op de hoofdvraag en zullen enkele suggesties voor vervolgonderzoek worden gedaan.

1. Partikels

De eerste vier hoofdstukken vormen het theoretische fundament van dit onderzoek. Elk hoofdstuk is gewijd aan de beantwoording van een deelvraag: in hoofdstuk 1 worden de verschillende partikeltypes geïntroduceerd en worden modale partikels als partikeltype afgebakend, terwijl in hoofdstuk 2 het gebruik van de individuele modale partikels in directieven wordt behandeld. Hoofdstuk 3 staat in het teken van de pragmatische middelen van het Spaans, waarna de positie van modale partikels in de vertaalwetenschap in hoofdstuk 4 besproken wordt.

Na een korte bespreking van de drie belangrijkste Nederlandse partikeltypes zal ik dieper ingaan op de modale partikels, waarvan ik eerst de twee belangrijkste semantisch-pragmatische kenmerken zal bespreken en vervolgens de fonologisch-prosodische, morfologische en syntactische kenmerken zal behandelen om zo modale partikels als categorie af te kunnen bakenen.

1.1 Partikeltypologie

Hoewel er al sinds de jaren zestig van de vorige eeuw onderzoek wordt gedaan naar Duitse partikels, is het Nederlands partikelonderzoek pas in de jaren tachtig en negentig echt op gang gekomen. Foolen (1993) en Vismans (1994) deden als eersten een poging tot inventarisatie en beschrijving van Nederlandse partikels, waarna Van der Wouden (2002) deze poging verder vormgaf. De laatste onderscheidt vier types partikels (Van der Wouden 2002:21).

Ten eerste de focuspartikels, waartoe partikels als *zelfs*, *alleen*, *vooral* en *met name* behoren. Deze partikels zetten een bepaald zinsdeel op de voorgrond, zoals in voorbeeld (7b):

(7a) Peter was op het feest.

(7b) *Zelfs* Peter was op het feest.

Ten tweede de tijdspartikels: dit zijn partikels als *al*, *nog*, *pas*, en *weer*. Tijdspartikels zijn een type focuspartikels die de nadruk leggen op een temporeel aspect, zoals in (8b):

(8a) De krant is niet bezorgd.

(8b) De krant is *nog* niet bezorgd.

Ten derde de discoursepartikels, zoals *hé, hoor, joh, kijk* en *luister*, die voornamelijk een organiserende functie hebben. Ze worden bijvoorbeeld gebruikt om de aandacht te trekken (9b) of te waarschuwen (9d):

(9a) Dit is hoe het werkt.

(9b) *Kijk*, dit is hoe het werkt.

(9c) Die pan is heet.

(9d) Die pan is heet, *hoor!*

Tot slot onderscheidt Van der Wouden de modale partikels, zoals *dan, nou, toch, eens, even, maar, misschien* en *soms*. De betekenis van dit partikeltype is moeilijk te definiëren. In directieve taalhandelingen drukken modale partikels doorgaans een bepaalde houding van de spreker ten opzichte van de propositie uit. In voorbeeld (10a) drukt de spreker bijvoorbeeld zijn ongeduld uit met het modale partikel *nou*. De functie van modale partikels kan echter ook moeilijker te definiëren zijn, zoals in (10b).

(10a) Doe die deur *nou* dicht.

(10b) Hij bleef aandringen, dus toen heb ik *maar* ja gezegd.

In het vervolg van het onderzoek zullen de modale partikels centraal staan.

1.2 Afbakening modale partikels

Hoewel modale partikels (of *schakeringspartikels*, zoals ze in sommige Vlaamse onderzoeken worden genoemd) een belangrijke functie vervullen in de omgangstaal, ontbeert de categorie nog een sluitende definitie. Van der Wouden (2006:119) noemt modale partikels “woordjes die het Nederlands kruiden en nuanceren”, terwijl Haeseryn (1997:457) beweert dat ze “betrekking hebben op de gehele zinsinhoud en deze op subtiele wijze schakeren”. Van der Auwera en Vandeweghe (1984:12-13) hanteren een andere definitie: “[ze] signaleren niet zozeer hoe de zinsinhoud moet worden beschouwd met het oog op de denkbare alternatieven, maar vormen veeleer een signaal voor de hoorder m.b.t. de strekking van de uiting, de illokutieve waarde ervan, naast een indicatie van hoe de zinsinhoud in een ruimer kader van sprekerhoorderverwachtingen en -preferenties moet worden ingepast”. Geen van deze definities maakt de functie van modale partikels echt duidelijk: de omschrijving van Van der Wouden is metaforisch en daardoor niet zo informatief, de definitie van Haeseryn is evenmin heel concreet, terwijl de omschrijving van Van der Auwera en Vandeweghe zo omslachtig is dat de precieze functie van modale partikels ook niet veel duidelijker wordt. In de volgende secties zal ik met

een bespreking van twee belangrijke semantisch-pragmatische kenmerken proberen een betere invulling te geven aan de definitie van modale partikels.

1.2.1 Niet-propositionele betekenis

Het is niet vreemd dat de betekenis van modale partikels zo moeilijk te omschrijven is: modale partikels hebben namelijk geen propositionele betekenis (Foolen 1993). Dit betekent dat ze geen onderdeel zijn van de propositionele inhoud van een uiting (Schoonjans 2020). In de propositie van (11a) kunnen bijvoorbeeld modale partikels worden gebruikt zonder dat de waarheid van de propositie verandert:

(11a) Amsterdam is de hoofdstad van Nederland.

(11b) Amsterdam is *dan* de hoofdstad van Nederland.

(11c) Amsterdam is *toch* de hoofdstad van Nederland.

Elementen die wel een propositionele betekenis hebben kunnen niet worden vervangen zonder de propositie te veranderen. In (12a) en (12b) worden Amsterdam en Nederland vervangen door respectievelijk Nijmegen en België, waardoor de propositie niet langer waar is:

(12a) *Nijmegen is de hoofdstad van Nederland.

(12b) *Amsterdam is de hoofdstad van België.

Hoewel modale partikels geen onderdeel zijn van de propositie van een uiting hebben ze wel degelijk een betekenis: ze verbinden de propositie met de gesprekssituatie waarin spreker en hoorder zich bevinden, die bestaat uit "(...) een propositionele inhoud, een houding, aannames, verwachtingen, preferenties met betrekking tot die propositionele inhoud, mogelijk voorafgaande en volgende uitingen (die) aanwezig zijn of verondersteld kunnen worden." (Foolen 1993:33). Modale partikels hebben in dit licht een deiktische functie: ze refereren altijd naar iets dat zich binnen de spreesituatie bevindt (Foolen 1993:33). Buiten de spreesituatie hebben modale partikels geen betekenis, wat het moeilijk maakt om modale partikels onder te brengen in een bepaalde lexicale categorie.

1.2.2 Grammaticalisatie

Het tweede belangrijke kenmerk van modale partikels is dat ze allemaal tot op zekere hoogte gegrammaticaliseerde bijwoorden zijn (Beheydt 2004). Grammaticalisatie is het proces dat optreedt wanneer een lexicale eenheid een grammaticale functie ontwikkelt en daarbij zijn lexicale betekenis geheel of gedeeltelijk verliest (Hopper 1991). Een voorbeeld van een

grammaticaliseerde lexicale eenheid is het modale partikel *eens*. Het lexicale *eens* is, onder meer, een bijwoord van tijd en betekent (ongeveer) “eenmaal” of “ooit” (Van Dale 2021):

(13) Ik ben ooit *eens* naar Parijs geweest en ik vond er niets aan.

In (13) is *eens* een bijwoord van tijd: in combinatie met *ooit* drukt de spreker uit dat hij één keer naar Parijs is geweest en er niets aan vond (en dus geen tweede keer zal gaan). Deze betekenis is door grammaticalisatie deels of volledig verloren gegaan in het modale partikel *eens*. Voorbeelden (14a) en (14b) laten zien hoe de betekenis van *eens* verandert wanneer het als modaal partikel in een directief wordt ingezet:

(14a) Je moet je echt *eens* laten nakijken.

(14b) Als je wil afvallen moet je *eens* naar de sportschool gaan.

De lexicale betekenis van *eens* is in (14a) nog enigszins behouden gebleven: hoewel *eens* vooral wordt gebruikt om de hoorder aan te sporen zich na te laten kijken, kan *eens* ook uitdrukken dat de hoorder zich maar één keer hoeft te laten nakijken om te ontdekken wat er aan de hand is. In (14b) is de lexicale betekenis volledig verloren gegaan: de spreker drukt met *eens* niet uit dat slechts één bezoek aan de sportschool genoeg is om af te vallen, maar gebruikt *eens* puur ter aansporing van de hoorder om (meerdere keren) naar de sportschool te gaan (Vismans 1994).

In dit geval is de oorspronkelijke lexicale betekenis niet volledig verloren gegaan, maar bestaat deze naast de modale betekenis. Dit proces van *layering* (Hopper 1991) is ook van toepassing op modale partikels, die zowel een lexicale als een modale betekenis hebben. Met een modale betekenis wordt bedoeld dat het partikel inhoud geeft aan de modaliteit van een uiting. Modaliteit is, kort gezegd, een beoordeling van de spreker ten opzichte van zijn uiting (ANS 1997). De spreker kan zodoende via de modaliteit van een uiting, en dus ook modale partikels, zijn uiting modificeren. De relatie tussen de lexicale betekenis en de modale betekenis van een modaal partikel verschilt per partikel: het lexicale *even* is bijvoorbeeld een bijwoord van tijd en betekent “een korte tijd” (Van Dale 2021), zoals in voorbeeld (15a), terwijl de modale betekenis van *even* uitdrukt dat een handeling weinig moeite zal kosten (Vismans 1994:69), zoals in (15b). Zowel het lexicale (15c) als het modale *even* (15d) kunnen bovendien verkleind worden tot *eventjes*:

(15a) *Even* voor vijf vertrok hij.

(15b) Kun je me *even* helpen?

(15c) Ik ga *eventjes* een rondje lopen.

(15d) Ga *eventjes* daar staan.

Voor *even* geldt dat de lexicale en de modale betekenis dicht bij elkaar liggen, maar bij andere partikels is de relatie tussen de lexicale en de modale betekenis minder duidelijk. Het partikel *maar* heeft bijvoorbeeld meerdere lexicale betekenissen, zoals die van adversatief voegwoord (16a):

(16a) Hij was ziek, *maar* hij kwam toch werken.

In de modale betekenis van *maar* is de tegenstelling niet meer duidelijk (16b):

(16b) Leg het daar *maar* neer.

In hoofdstuk 2 zal ik in de analyse van de afzonderlijke modale partikels terugkomen op de relatie tussen de lexicale en de modale betekenis van de acht modale partikels die centraal staan in dit onderzoek.

1.3 Formele eigenschappen

De belangrijkste semantisch-pragmatische kenmerken van modale partikels zijn zodoende dat de betekenis non-propositioneel is en dat ze in meerdere of mindere mate een product van grammaticalisatie zijn. Hoewel modale partikels hierdoor moeilijk af te bakenen zijn, hebben ze een aantal fonologische, morfologische en syntactische eigenschappen die het mogelijk maakt om een modaal partikel als zodanig te herkennen.

1.3.1 Fonologisch-prosodische eigenschappen

Als belangrijke fonologisch-prosodische eigenschap wordt beschouwd dat ze doorgaans onbeklemtoond zijn (Van der Wouden 2002:22). Deze eigenschap staat echter enigszins ter discussie: enerzijds beweren Vismans (1994:45) en Alm (2018:2) dat modale partikels nooit beklemtoond zijn, anderzijds houdt Schoonjans (2020:7) “een gulden middenweg” aan, omdat sommige modale partikels wél beklemtoond kunnen zijn. Een belangrijke kanttekening is dat Alm (2018) en Schoonjans (2020) zich richtten op Duitse modale partikels. In het vervolg van dit hoofdstuk zal duidelijk worden dat modale partikels in bepaalde contexten wel degelijk beklemtoond kunnen worden.

1.3.2 Morfologische eigenschappen

Partikels ontleen hun oorspronkelijke definitie aan één van hun morfologische eigenschappen. In de Griekse en Latijnse traditie werden alle “onverbuigbare” woorden aangeduid als partikels,

waaronder ook voorzetsels, bijwoorden en voegwoorden (Kärnä 2000). Hoewel onverbuigbaarheid inmiddels niet meer de enige voorwaarde is om een woord als partikel aan te merken, heeft deze eigenschap altijd centraal gestaan in de definiëring van partikels. In deze context betekent “onverbuigbaar” dat partikels zich niet zoals bijvoorbeeld persoonlijke voornaamwoorden aanpassen aan naamvallen, niet vervoegd kunnen worden zoals werkwoorden, niet in de vergrotende of overtreffende trap gebruikt kunnen worden zoals bijvoeglijke naamwoorden en geen diminutieven hebben zoals zelfstandige naamwoorden, met uitzondering van *even*, dat de diminutieven *eventjes* en zelfs *effetjes* heeft (Vismans 1994:95).

Verder hebben modale partikels als morfologisch kenmerk dat ze niet modificeerbaar zijn. Dit houdt in dat er geen negatie op modale partikels kan worden toegepast (Schoonjans 2020; Alm 2018). Uitingen met modale partikels kunnen wel genegeerd worden, maar in dergelijke gevallen heeft de negatie geen betrekking op het modale partikel (Schoonjans 2020:13). De negatie kan dan ook niet direct vóór het modale partikel staan. In (17a) heeft de negatie *niet* bijvoorbeeld betrekking op het werkwoord *binnenkomen*, maar in (17b) wordt *niet* incorrect gebruikt.

(17a) Kom *maar niet* binnen.

(17b) *Kom *niet maar* binnen.

Modale partikels kunnen bovendien niet geïntensiveerd worden met bijwoorden als *heel*, *erg* en *zeer* (Schoonjans 2020). De volgende voorbeelden illustreren deze eigenschap:

(18a) Stop daar *toch* mee.

(18b) *Stop daar *erg toch* mee.

Ook op deze regel bestaan echter uitzonderingen: de modale partikels *even* (*-tjes*) en *misschien* kunnen worden geïntensiveerd met het bijwoord *heel* (19a, 19b).

(19a) Wil je *heel even* mijn jas vasthouden?

(19b) Heb je *heel misschien* een euro voor me?

1.3.3 Syntactische eigenschappen

Op syntactisch gebied gelden er twee voorname restricties in het gebruik van modale partikels. Ten eerste komen ze in declaratieve zinnen vrijwel uitsluitend in het middenstuk voor (Van der Wouden 2006). De term *middenstuk* refereert aan de middelste positie van de zogenaamde tangconstructie die typerend is voor het Nederlands (Schoonjans 2020). Een tangconstructie

bestaat uit (minstens) vijf posities, waarvan er twee bezet worden door een werkwoord. De positie tussen deze twee werkwoorden is het middenstuk waarin modale partikels kunnen voorkomen (ANS 1997). (20) is een voorbeeld van een tangconstructie met modale partikels in het middenstuk:

	Eerste zinsplaats	Eerste pool	Middenstuk	Tweede pool	Tweede zinsplaats
(20)	Ik	zal	<i>dan toch maar eens even</i> de afwas	doen	straks.

Modale partikels komen vrijwel nooit voor in een andere positie in een tangconstructie. Een zin als (21) is bijvoorbeeld incorrect:

	Eerste zinsplaats	Eerste pool	Middenstuk	Tweede pool	Tweede zinsplaats
(21)	*Ik	zal	de afwas	doen <i>dan toch maar eens even</i>	straks.

In vraagzinnen kunnen de modale partikels *misschien* en *soms* echter ook in de tweede zinsplaats voorkomen, oftewel achter aan de zin:

(22a) Mag ik je telefoon even lenen *misschien*?

(22b) Mag ik je telefoon even lenen *soms*?

De tweede restrictie heeft betrekking op het gebruik van modale partikels in clusters. Zoals (20) illustreerde kunnen modale partikels in clusters voorkomen. Deze clusters kunnen echter niet in elke willekeurige volgorde voorkomen (Vismans 1994). Vergelijk bijvoorbeeld (23a) met (23b):

(23a) Kom *dan eens even* hier.

(23b) *Kom *even eens dan* hier.

In (23a) staan de modale partikels *dan*, *eens* en *even* in de juiste volgorde en drukken ze het ongeduld van de spreker uit. Voorbeeld (23b) bevat dezelfde modale partikels, maar omdat deze in de verkeerde volgorde staan hebben ze niet hetzelfde effect als de modale partikels in (23a).

In bovenstaande paragrafen zijn modale partikels afgebakend als woordsoort aan de hand van hun fonologisch-prosodische, morfologische en syntactische eigenschappen. Het volgende hoofdstuk is gewijd aan de verschillende functies van modale partikels in directieven.

2. Modale partikels in Nederlandse directieven

Modale partikels vervullen een belangrijke rol in directieven. Vismans (1994:210) stelt dat modale partikels de illocutieve strekking van een directief kunnen versterken of afzwakken (of met een technische term: mitigeren). De illocutieve strekking van een uiting is de bedoeling waarmee de spreker zijn uiting doet (Austin 1962). Directieven kunnen bijvoorbeeld de illocutieve strekking van een verzoek, een advies of een suggestie hebben. De spreker kan dan modale partikels gebruiken om zijn verzoek, advies of suggestie te versterken of te mitigeren. Vismans sluit zich met zijn stelling aan bij Foolen (1993:210), die stelt dat modale partikels verband houden met een aspect dat “meestal een ‘houding’ van spreker of hoorder betreft”. Kortom: de algemene functie van modale partikels in directieven is pragmatisch, want ze hebben geen invloed op de propositionele inhoud (zie 1.2.1) zelf, maar op de modaliteit van de uiting. De precieze functies verschillen per modaal partikel en lopen door hun contextafhankelijkheid sterk uiteen: in de praktijk kunnen modale partikels zo veel verschillende functies hebben dat beschrijvingen van de functies van modale partikels in directieven niet volledig toereikend zijn.

Dit hoofdstuk bestaat uit twee delen: in het eerste deel zal ik de algemene functies van modale partikels in directieven behandelen. Ik zal mijn analyse in dit deel baseren op bestaande theorieën en de functies van modale partikels in directieven vanuit verschillende invalshoeken behandelen om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van deze functies. In het tweede deel worden de modale partikels afzonderlijk geanalyseerd, waarbij ik dieper zal ingaan op het grote aantal verschillende functies van elk modaal partikel. Uit deze analyse zal duidelijk worden hoe belangrijk de context is voor (de bepaling van) de precieze functie van een modaal partikel in een directief. De voorbeelden die in dit hoofdstuk gebruikt worden zijn getoetst aan het Corpus Hedendaags Nederlands (2014).

Een belangrijke functie van modale partikels in directieven is het modificeren van de illocutieve strekking, waarmee beleefdheid tot uitdrukking kan worden gebracht. Deze functie van modale partikels werd in 1978 al genoemd door Brown en Levinson in het kader van hun beleefdheidstheorie. In de classificatie van Brown en Levinson behoren modale partikels tot de *hedges*: linguïstische middelen, meestal bijwoorden, die door de spreker worden ingezet als beleefdheidsstrategie om ervoor te zorgen dat de hoorder de handeling uitvoert.

In tegenstelling tot de beleefdheidstheorie van Brown & Levinson (1978) worden partikels in onbeleefdheidstheorieën niet expliciet genoemd als onbeleefdheidsstrategie. In de classificatie van Culpeper (2010) benadert de strategie van de *message enforcers* de functie van partikels het best. Message enforcers versterken de illocutieve strekking van de uiting via linguïstische elementen die de aandacht van de spreker trekken of een bepaalde bevestiging van de spreker vragen. Culpeper gebruikt in deze strategie voorbeelden als “listen here”, “you got that?” en “do you understand me?”. Deze categorie is echter slechts een benadering van de functie van modale partikels, die geen aparte strategie vormen in de op het Engels toegesneden classificatie van Culpeper.

Het uitdrukken van (on)beleefdheid is een belangrijke functie van modale partikels in directieven. De precieze functie van modale partikels in directieven is echter vaak genuanceerder, zoals zal blijken uit secties 2.1 t/m 2.8. Globaal gezien zijn er twee categorieën modale partikels. Enerzijds de modale partikels die de illocutieve strekking van de directief mitigeren. Deze categorie vormt de *mitigators*, waartoe de modale partikels *even*, *maar*, *misschien* en *soms* behoren (Vismans 1994). Anderzijds vormen de modale partikels *dan*, *eens*, *nou* en *toch* de *reinforcers* (Vismans 1994): modale partikels die de illocutieve strekking van de directief versterken.

De afweging of een modaal partikel een reinforcer dan wel een mitigator is hangt sterk af van de context. Modale partikels die doorgaans als reinforcer worden ingezet kunnen afhankelijk van de context ook fungeren als mitigator en andersom. In de afweging of een modaal partikel de illocutieve strekking versterkt of juist verzwakt zijn er drie belangrijke factoren: de intonatie en klemtoon (Haverkate 2006), het type directief (De Hoop et al., 2016) en de aanwezigheid van andere modale partikels in een cluster (Van der Wouden 2002). Uit onderstaande voorbeelden blijkt hoe groot de invloed van deze factoren op de functie van een modaal partikel is:

(28a) **Kijk** nou!

(28b) Kijk **nou**!

De functie van *nou* in (28a) en (28b) wordt in sterke mate bepaald door de intonatie. In (28a) drukt *nou* in combinatie met de klemtoon op *kijk* ongeduld uit en fungeert het als reinforcer, maar in (28b) zorgt de klemtoon ervoor dat *nou* een vorm van (positieve) verrassing uitdrukt en is het versterkende effect op de illocutieve strekking verdwenen.

Naast de beklemtoning heeft ook het type directief invloed op de functie van een modaal partikel. In de directieftypologie bestaan er twee assen die verschillende directieftypes van elkaar onderscheiden: de impositieven tegenover de niet-impositieven en dwingende directieven tegenover optionele directieven (Mulder 1998). In impositieve directieven komt de handeling ten goede aan de spreker, terwijl de handeling in niet-impositieve directieven ten goede komt aan de hoorder. Tot impositieve directieven behoren bijvoorbeeld verzoeken en bevelen, waar adviezen, aanbevelingen en suggesties voorbeelden van niet-impositieve directieven zijn. De as van dwingende tot optionele directieven refereert aan de keuzevrijheid van de hoorder om de directief uit te voeren en is verwant aan de illocutieve strekking van de directief (zie 2.2). In (29a) t/m (29d) wordt duidelijk hoe directieven aan verschillende kanten van beide assen de functie van modale partikels kunnen beïnvloeden:

(29a) Ga *eens* opzij. (impositief, dwingend)

(29b) Geef me *eens* een hand. (impositief, optioneel)

(29c) Luister *eens* naar me. (niet-impositief, dwingend)

(29d) Vertel me *eens* wat je dwarszit. (niet-impositief, optioneel)

In de impositieve, dwingende directief dat in (29a) wordt gedaan heeft *eens* een versterkend effect op de illocutieve strekking, maar in de niet-impositieve, optionele directief in (29d) wordt *eens* gebruikt om de hoorder op zijn gemak te stellen.

Tot slot wordt de functie van modale partikels beïnvloed door de aanwezigheid van andere modale partikels. In partikelclusters kunnen modale partikels hun versterkend of mitigerend effect verliezen en in combinatie met een ander partikel een geheel nieuwe functie ontwikkelen. Voorbeeld (30) laat dit betekenisverlies zien:

(30) Geef die pen *eens even* hier.

De mitigator *even* heeft doorgaans een mitigerend effect op de illocutieve strekking, maar in combinatie met de reinforcer *eens* versterkt het juist de illocutieve strekking. Bovendien is de functie van het partikelcluster *eens even* geen combinatie van de functies van *eens* en *even*, maar heeft deze zijn eigen nuance: het verzoek in (30) is minder dwingend dan “geef die pen *eens* hier”, maar dwingender dan “geef die pen *even* hier”.

In de volgende secties zal ik de verschillende functies van de acht modale partikels *even*, *maar*, *misschien*, *soms*, *dan*, *eens*, *nou* en *toch* individueel behandelen. Deze acht partikels staan centraal in dit onderzoek en de keuze voor deze partikels is gebaseerd op de categorisatie van

Vismans (1994). In deze subsecties zal ik voor elk partikel de relatie tussen de lexicale en de modale betekenis bespreken en zal ik de invloed van de context op de modale betekenis bespreken. Tot de context behoren in deze analyse de (zins)intonatie en de directieftypes, waarbij ik onderscheid maak tussen enerzijds impositieve en niet-impositieve directieven, en anderzijds dwingende en optionele directieven. In het vervolg van dit onderzoek zal ik de partikelclusters buiten beschouwing laten vanwege hun semantisch-pragmatische complexiteit: elk partikelcluster heeft een eigen genuanceerde betekenis die complexer is dan de optelsom van de betekenissen van de individuele partikels in het cluster. De verscheidenheid aan mogelijke combinaties van partikelclusters en de uiteenlopende betekenissen die deze kunnen uitdrukken rechtvaardigt een apart onderzoek.

2.1 Even

Van de vier mitigators die aan bod komen in deze sectie is het modale partikel *even* de eerste. De relatie tussen het lexicale bijwoord en het modale partikel *even* is duidelijk: het lexicale *even* heeft als betekenissen “een korte tijd” en “voor enkele ogenblikken” (Van Dale 2021). De lexicale betekenis van *even* is dus bovenal temporeel en benadrukt de korte duur van een tijdsbestek. Vanuit deze lexicale betekenis ligt de relatie met het modale *even* voor de hand, hoewel het temporele element in het modale *even* niet meer altijd aanwezig is (Vismans 1994). De spreker kan *even* in zijn directief gebruiken zonder dat hij weet hoe lang de handeling gaat duren. Vergelijk voorbeelden (31a) en (31b):

(31a) Maak *even* die brief open.

(31b) Help me *even* mijn woonkamer te schilderen.

De handeling in (31a), het openen van een brief, is een handeling die gewoonlijk weinig tijd en moeite kost. In dit voorbeeld is de betekenis van het modale partikel *even* nagenoeg hetzelfde als het lexicale *even*. De duur van de handeling in (31b), het schilderen van een woonkamer, staat daarentegen minder vast, waarmee de lexicale betekenis van *even* niet meer duidelijk zichtbaar is. In dit voorbeeld drukt *even* uit dat de handeling weinig moeite kost terwijl de tijdsduur buiten beschouwing blijft. Het modale partikel *even* fungeert als hedge om de uiting beleefder te maken ten opzichte van de hoorder, zonder indicatie hoe lang de handeling gaat duren.

Even wijkt morfologisch gezien af van de andere modale partikels (zie 2.1.3.2): het is het enige modale partikel dat gemodificeerd kan worden door middel van een suffix. De spreker kan *even* “verkleinen” tot *eventjes* of de informele vormen *effetjes* en *ff'tjes* (Vismans 1994:95). Deze

diminutieven leggen de nadruk op de korte duur van de handeling of de kleine moeite die de handeling kost en zwakken de illocutieve strekking van de uiting daarmee verder af dan *even*. Vergelijk de volgende voorbeelden:

(32a) Doe *even* de gordijnen dicht.

(32b) Doe *eventjes* de gordijnen dicht.

Het mitigerende effect van *eventjes* op de illocutieve strekking in (32b) is groter dan dat van *even* (32a). Hoewel het slechts een klein verschil is voelen moedertaalsprekers van het Nederlands dit verschil vaak feilloos aan (Haverkate 2006:28) en zijn *even* en *eventjes* dus niet inwisselbaar.

De functie van *even* in een directief wordt mede bepaald door de intonatie. Hoewel *even* de illocutieve strekking van een uiting doorgaans mitigeert, kan de intonatie er juist voor zorgen dat *even* een versterkend effect op de illocutieve strekking heeft. Dit versterkende effect wordt duidelijk in voorbeelden (33a) en (33b):

(33a) **Laat** me *even* met rust.

(33b) Laat me ***even*** met rust!

In (33a) zwakt het onbeklemtoonde *even* de illocutieve strekking van het verzoek af: de spreker doet de hoorder een vriendelijk verzoek om hem even met rust te laten. Het beklemtoonde *even* in (33b) drukt daarentegen een soort ongeduld uit, waarmee het de illocutieve strekking versterkt. Ook ligt de betekenis van *even* in (33b) dichter bij de lexicale betekenis dan in (33a): de spreker benadrukt legt met de beklemtoning van *even* de nadruk op de korte tijdsperiode waarin hij met rust gelaten wil worden.

Het modale partikel *even* wordt gebruikt in zowel impositieven als niet-impositieven. *Even* heeft in beide directieven dezelfde, mitigerende functie. Vergelijk de volgende voorbeelden:

(34a) Neem *even* de hond mee. (impositief)

(34b) Haal *even* rustig adem en vertel me wat er is gebeurd. (niet-impositief)

Waar de zinsintonatie een zekere invloed heeft op de functie van *even*, geldt dit niet voor het directieftype: *even* heeft in beide directieftypes een mitigerend effect op de illocutieve strekking.

2.2 Maar

De tweede mitigator is het modale partikel *maar*. Van de acht modale partikels die centraal staan in dit onderzoek heeft *maar* de meeste modale betekenissen en is de relatie tussen de lexicale en de modale betekenissen het abstractst. De primaire lexicale betekenis van *maar* is eenvoudig: *maar* fungeert doorgaans als adversatief voegwoord (niet X *maar* Y) (Van Dale 2021). De modale betekenissen van *maar* lopen daarentegen sterk uiteen. Vergelijk onderstaande voorbeelden:

(35a) Ik heb *maar* vijf euro bij me.

(35b) Kon ik *maar* op vakantie naar Afrika.

(35c) En jij *maar* vangen en ik *maar* betalen.

In (35a) heeft *maar* dezelfde betekenis als “slechts”, in (35b) drukt *maar* een wens uit en in (35c) geeft *maar* de aanhoudendheid van de handeling aan. Bovenstaande voorbeelden schetsen slechts drie van de tien mogelijke modale betekenissen van *maar* (Van Dale 2021). De veelzijdigheid van het modale *maar* blijkt daarnaast uit het feit dat *maar* niet alleen als modaal partikel kan worden ingezet, maar ook als focuspartikel en discoursepartikel (Foolen 1993):

(36a) Let *maar* niet op hem. (modaal partikel)

(36b) Het is *maar* een spelletje. (focuspartikel)

(36c) *Maar* waarom ben je dan niet geweest? (discoursepartikel)

In directieven wordt *maar* doorgaans gebruikt als de handeling in het belang van de hoorder is. *Maar* heeft in deze gevallen een trivialisierende functie (Kmetová 2012:22): het heft een veronderstelde barrière op voor het realiseren van het hoordersbelang (Foolen 2013). De spreker gebruikt *maar* om de hoorder toestemming te geven voor het uitvoeren van de handeling:

(37) Pak *maar* een stukje kaas.

De handeling in het directief van (37) is in het belang van de hoorder: ofwel de hoorder heeft toestemming gevraagd voor het pakken van een stukje kaas, ofwel de spreker heeft opgemerkt dat de hoorder wel eens zin zou hebben in een stukje kaas en geeft hem in dat geval toestemming om er één te pakken. Bovenstaand voorbeeld is echter slechts één van de vele functies die het modale partikel *maar* kan hebben. De functie is sterk afhankelijk van de intonatie en het directieftype, waarbij zelfs de subtielste verschillen een grote invloed kunnen hebben op de functie van *maar*.

De intonatie speelt een belangrijke rol in de functie van *maar* en kan in directieven, afhankelijk van de intonatie, verschillende functies vervullen. Vergelijk voorbeelden (38a) t/m (38c):

(38a) Spring *maar*.

(38b) Spring *maar* (je zal merken dat het niet zo eng is).

(38c) Spring *maar* (maar als je jezelf bezeert is het je eigen schuld).

De intonatieverschillen in (38a) t/m (38c) zijn dermate subtiel dat deze onmogelijk geheel tot uiting kunnen komen in geschreven taal zonder daarbij extra context te verschaffen. In (38a), het voorbeeld zonder extra context, lijkt het alsof *maar* dient om de veronderstelde barrière voor het realiseren van het hoordersbelang op te heffen (zie 2.2.2.2). In (38b) vervult *maar* een soortgelijke functie: de spreker gebruikt *maar* om de hoorder aan te moedigen en probeert daarmee een soort angst of terughoudendheid bij de hoorder weg te nemen. De functie van *maar* in (38c) is daarentegen, vanwege de intonatie, totaal verschillend: de spreker geeft de hoorder na een lange discussie toestemming om te springen, ook al raadt hij het zelf af. De intonatieverschillen in bovenstaande voorbeelden subtieler dan het niveau van de klemtoon (zie 2.2.2.1.1): in zowel (38b) als (38c) is “spring” beklemtoond. Het intonatieverschil zit in dit geval in de toonhoogte: de intonatie van “spring” is in (38b) iets hoger dan in (38c). Hoewel deze intonatieverschillen klein zijn voelen moedertaalsprekers van het Nederlands deze doorgaans feilloos aan (Haverkate 2006:28) en kunnen zij het directief interpreteren zoals de spreker het bedoeld heeft.

Het modale partikel *maar* wordt bij uitstek gebruikt in directieven die ten goede komen aan de hoorder (Foolen 1993). In deze directieftypes vervult *maar* zijn typische functie van het opheffen van een veronderstelde barrière voor het realiseren van het hoordersbelang: de spreker geeft de hoorder toestemming om de handeling uit te voeren.

(39a) Kijk *maar* of er iets voor jou bij zit.

(39b) Kom *maar* langs, dan praten we er even over.

In zowel (39a) als (39b) gebruikt de spreker *maar* om toestemming te geven aan de hoorder om de handeling uit te voeren. Sterker nog, in (39b) wordt de hoorder min of meer door de spreker aangespoord om langs te komen. Hoewel *maar* dus voornamelijk wordt ingezet om de illocutieve strekking van een directief te mitigeren, kan *maar*, afhankelijk van de context, de illocutieve strekking ook licht versterken, zoals blijkt uit (39b).

Het gebruik van *maar* is niet beperkt tot directieven waarin het hoordersbelang centraal staat. Ook in directieven waarin de handeling ten goede komt aan de spreker kan *maar* gebruikt worden. De mogelijke contexten waarin *maar* in dergelijke directieftypes kan worden gebruikt zijn echter zeer specifiek: er zijn slechts twee soorten situaties denkbaar waarin *maar* kan worden ingezet in een directief die in het belang van de spreker is (Foolen 1993:178):

(40a) Rot *maar* op.

(40b) Doet u *maar* een half volkoren.

In (40a) drukt de spreker via *maar* uit dat zijn geduld op is, terwijl de spreker in (40b) zijn verzoek contextualiseert in het hier-en-nu: hij was eigenlijk niet van plan een half volkoren te kopen, maar wordt er door de huidige omstandigheden toe gedwongen (Foolen 1993:178). Kortom, *maar* kan worden gebruikt in zowel impositieven als niet-impositieven, zij het in impositieven in zeer specifieke situaties.

2.3 Misschien

De derde mitigator in deze sectie is het modale partikel *misschien*. De lexicale en de modale betekenis van het modale partikel *misschien* hangen nauw samen: de lexicale betekenis van *misschien* is “zoals zou kunnen, zoals mogelijk is” (Van Dale 2021) en omdat het lexicale *misschien* al een bijwoord van modaliteit is ligt het gebruik van *misschien* als modaal partikel voor de hand. De modale betekenis van *misschien* verwijst echter niet zo zeer naar een mogelijkheid, maar dient om de directief minder resoluut te maken (Vismans 1994:72). Op de directief in (41) wordt een antwoord als (41’), waarin *misschien* nog wel een mogelijkheid uitdrukt, bijvoorbeeld vaak als ongepast ervaren:

(41) Kun je *misschien* de verwarming aanzetten?

(41’) *Misschien* kan ik dat wel.

Het modale partikel *misschien* wordt in (41) als hedge ingezet om de illocutieve strekking van de directief te mitigeren, waarmee de spreker hoopt de impact van de face-threatening act te verminderen en zo de hoorder aan te zetten tot het geven van een antwoord. Deze functie van *misschien* wordt bovendien versterkt door de eigenschap dat *misschien* niet in alle drie zinsvormen (imperatief, interrogatief, declaratief) gebruikt kan worden. In de zinsvorm die op de directste manier een directief uitdrukt, de imperatief, kan *misschien* niet worden gebruikt (Vismans 1994). Een directief als (42) is bijvoorbeeld onjuist:

(42) *Zet *misschien* de tv aan.

Hoewel Vismans (1994) beweert dat *misschien* uitsluitend in interrogatieve directieven gebruikt kan worden blijkt dat ook declaratieve directieven het modale partikel *misschien* kunnen bevatten.

Het effect dat *misschien* op de illocutieve strekking heeft wordt beïnvloed door de intonatie. De spreker kan met het beklemtonen van *misschien* de illocutieve strekking van de directief verder mitigeren. Vergelijk de volgende voorbeelden:

(43a) **Heb** je *misschien* een euro voor me?

(43b) Heb je *misschien* een euro voor me?

In (43a) drukt de spreker met de beklemtoning van “heb” uit dat hij verwacht dat het antwoord van de hoorder “ja” zal zijn, terwijl hij in (43b) meer onzekerheid over het antwoord van de hoorder uitdrukt: hij beklemtoont het modale partikel *misschien* om zo de illocutieve strekking te mitigeren en de impact van de face-threatening act te verminderen, waardoor de hoorder eerder geneigd is de handeling in de directief uit te voeren.

Het modale partikel *misschien* wordt bij uitstek gebruikt in impositieve directieven. Het mitigerende effect van *misschien* zorgt er bovendien voor dat er geen sprake kan zijn van een dwingende directief:

(44a) *Sta *misschien* op! (impositief, dwingend)

(44b) Heb je *misschien* een minuutje de tijd? (impositief, optioneel)

Het gebruik van *misschien* is echter niet beperkt tot impositieve directieven. Ook in niet-impositieve directieven kan *misschien* worden ingezet om de illocutieve strekking te mitigeren:

(45a) Je kan *misschien* het best zelf gaan kijken. (niet-impositief, gematigd dwingend)

(45b) Heb je *misschien* zin om een keer te blijven eten? (niet-impositief, optioneel)

Dit zijn alledaagse verzoeken waarin *misschien* de illocutieve strekking mitigeert. In (45a) ligt de betekenis van het modale partikel *misschien* echter dichterbij de lexicale betekenis: de spreker geeft aan dat hij het zelf niet zeker weet, maar schetst de mogelijkheid dat de hoorder beter zelf kan gaan kijken. Hoewel *misschien* dus voornamelijk in impositieve, optionele directieven wordt gebruikt, kan *misschien* ook niet-impositieve, optionele (en gematigd dwingende) directieven worden gebruikt.

2.4 Soms

De vierde en laatste mitigator in deze sectie is *soms*. Het lexicale *soms* is een bijwoord van tijd (“op sommige ogenblikken, bij sommige gelegenheden”, Van Dale 2021) of een bijwoord van frequentie (“in enkele gevallen”, Van Dale 2021). *Misschien* kan, naast een bijwoord van tijd of frequentie, ook gebruikt worden als bijwoord van modaliteit. In dergelijke gevallen betekent het “misschien, wellicht” (Van Dale 2021). Voorbeeld (46) schetst deze betekenis:

(46) Dacht je *soms* dat ik daar om had gevraagd? [is dit een directief?]

In de modale betekenis van *soms* is het temporele aspect niet meer aanwezig (Vismans 1994). Op een directief als in (47) wordt een antwoord als (47’), waarin *soms* het temporele aspect nog wel heeft, vaak als ongepast ervaren:

(47) Wil je me *soms* helpen verhuizen?

(47’) *Soms* wel, maar nu niet.

Net als het modale *misschien* wordt het modale *soms* als hedge gebruikt om de illocutieve strekking van de directief te mitigeren en net als bij *misschien* komt de modale betekenis van *soms* voort uit de onzekerheid die door de lexicale betekenis uitgedrukt wordt. Daarnaast komen *soms* en *misschien* ook op syntactisch niveau overeen: net als *misschien* kan *soms* niet worden gebruikt in imperatieve directieven (Vismans 1994):

(48) *Laat me er *soms* langs.

Kortom, er bestaan verschillende overeenkomsten tussen het modale *misschien* en het modale *soms*. In de volgende subsecties zal worden onderzocht of *soms* en *misschien* ook overeenkomen op het gebied van intonatie en directieftypes.

Waar de betekenis van *misschien* wordt beïnvloed door het zinsaccent lijkt de betekenis van *soms* niet gevoelig voor verschillende zinsaccenten. In tegenstelling tot *misschien* kan *soms* in directieven niet worden beklemtoond:

(49a) **Weet** je *soms* waar de Grote Markt is?

(49b) *Weet je *soms* waar de Grote Markt is?

De spreker heeft in (49a) niet de mogelijkheid om de illocutieve strekking te mitigeren door het zinsaccent te veranderen. De vergelijking tussen *soms* en *misschien* gaat op fonologisch-prosodisch niveau dus minder goed op ten opzichte van het semantische en het syntactische niveau.

Het modale partikel *soms* wordt, net als *misschien*, typisch gebruikt in directieven die ten goede komen aan de spreker (Riepma 2019). Vanwege het mitigerende effect van *soms* op de illocutieve strekking wordt *soms* niet gebruikt in dwingende directieven, maar slechts in optionele directieven:

- (50a) *Maak *soms* open. (impositief, dwingend)
(50a) Kan ik je fiets *soms* lenen? (impositief, optioneel)

Het gebruik van *soms* in impositieve directieven is vergelijkbaar met het gebruik van *misschien* in dergelijke directieven. Beide worden gebruikt in zowel gematigd dwingende directieven als optionele directieven. In gematigd dwingende directieven ligt de betekenis van *soms* echter dichter bij de lexicale betekenis: in (51a) fungeert *soms* als een bijwoord van frequentie, terwijl *soms* in (51b) een volledig modale betekenis heeft:

- (51a) Neem *soms* een dagje vrij. (niet-impositief, gematigd dwingend)
(51b) Wil je *soms* mee naar het circus? (niet-impositief, optioneel)

Kortom, de modale partikels *soms* en *misschien* vertonen overeenkomsten op semantisch en syntactisch niveau: beide mitigeren de illocutieve strekking van een directief, worden niet gebruikt in imperatieve directieven en komen voor in dezelfde directieftypes. Op fonologisch-prosodisch niveau zijn *soms* en *misschien* echter niet vergelijkbaar: in tegenstelling tot *misschien* kan *soms* niet beklemtoond worden om zo het effect op de illocutieve strekking te beïnvloeden.

2.5 Dan

Na de mitigators *even*, *maar*, *misschien* en *soms* is *dan* de eerste reinforcer die in deze sectie behandeld wordt. Het versterkende effect van het modale *dan* is afgeleid van de lexicale betekenis, “op dat toekomstig tijdstip” of “in dat geval” (Van Dale 2021). Deze drukken beide een soort specificiteit uit: ze verwijzen naar een specifiek tijdstip (52a) of een specifieke voorwaarde (52b):

- (52a) Kom je morgen ook? – Nee sorry, *dan* moet ik werken.
(52b) Als je je hebt ingeschreven *dan* mag je meedoen.

De specificiteit van het lexicale *dan* ligt ten grondslag aan het versterkende karakter van het modale *dan* (Vismans 1994:62). In directieven wordt *dan* doorgaans gebruikt in directieven die

fungeren als conclusie op een oorzaak, reden of aanleiding in de voorgaande uiting (Vismans 1994:62):

(53) Ik vind die optocht maar saai.

(53') Ga *dan* naar huis, als het je niet bevalt!

In vergelijking met het lexicale *dan* verwijst het modale *dan* niet meer naar een specifiek tijdstip, maar wel naar een specifieke voorwaarde, zoals (53') laat zien. Daarnaast drukt het modale *dan* in directieven een bepaald ongeduld of irritatie van de spreker uit (Van der Wouden 2002): de spreker gebruikt *dan* om de illocutieve strekking van zijn directief te versterken en de hoorder aan te zetten tot het uitvoeren van de directief.

De betekenis van het modale *dan* is in directieven afhankelijk van het zinsaccent. Vergelijk de volgende twee voorbeelden:

(54a) **Kijk** *dan* uit!

(54b) Kijk *dan* uit!

Het betekenisverschil tussen *dan* in (54a) en *dan* in (54b) is vergelijkbaar met het betekenisverschil tussen het onbeklemtoonde en het beklemtoonde *even* (zie 2.2.2.1.1). In (54a) legt de spreker de nadruk op het uitkijken en gebruikt hij *dan* om de illocutieve strekking van de directief te versterken. De betekenis van het beklemtoonde *dan* in (54b) houdt echter nauw verband met de lexicale betekenis: *dan* is in dit voorbeeld te vervangen door “in dat geval” en volgt op een voorwaarde in de voorgaande uiting, zoals: “als X gebeurt, kijk *dan* uit”. In dergelijke gevallen heeft *dan* nauwelijks effect op de illocutieve strekking.

Het modale *dan* heeft in zowel impositieven als niet-impositieven een versterkend effect op de illocutieve strekking:

(55a) Ga hem *dan* halen! (impositief, dwingend)

(55b) Geef je mening *dan* gewoon! (niet-impositief, dwingend)

Het versterkende effect van *dan* geeft zowel impositieven als niet-impositieven een dwingend karakter. De impositieve directief in (55a) is zo dwingend dat deze kan worden geïnterpreteerd als bevel, terwijl de negatieve face van de hoorder ook in de niet-impositieve directief in (55b) ondermijnd wordt. Het modale partikel *dan* heeft in directieven zodoende een algemeen versterkend effect en het gebruik is niet afhankelijk van het directieftype.

2.6 Eens

De tweede reinforcer in die in deze sectie aan bod komt is *eens*. Hoewel *eens* in de categorisering van Vismans (1994) een reinforcer is, kan *eens* ook als mitigator worden ingezet. Deze ambiguïteit is een gevolg van de verschillende betekenissen van het lexicale *eens*, dat een bijwoord van frequentie (“één keer”, Van Dale 2021) of een bijwoord van tijd (“op zekere tijd, ooit”, Van Dale 2021) is. De betekenis van het modale *eens* als reinforcer is afgeleid van de specificiteit van *eens* als bijwoord van frequentie, terwijl de betekenis van het modale *eens* als mitigator is afgeleid van de onzekerheid van *eens* als bijwoord van tijd (Vismans 1994).

De functie van *eens* als reinforcer dan wel als mitigator is sterk afhankelijk van de intonatie. Vergelijk voorbeelden (56a) t/m (56d):

(56a) Kom *eens* hier.

(56b) Kom *eens* hier (dan kan ik je een lesje leren).

(56c) Kom *eens* hier (want ik wil je wat vragen).

(56d) Kom *eens* hier (want daar is het niet veilig).

(56e) Kom *eens* hier (dan geef ik je een knuffel).

In (56a), het voorbeeld zonder extra context, is de functie van *eens* onduidelijk. Afhankelijk van de intonatie kan *eens* in (56a) echter de functie van *eens* in één van de andere drie voorbeelden aannemen. In (56b) heeft *eens* een mitigerend effect op de illocutieve strekking, terwijl *eens* in (56c) en (56d) een versterkend effect heeft. De intonatieverschillen zijn dermate subtiel dat deze nauwelijks te beschrijven zijn in begrippen als toonhoogte en zinsaccent, maar zijn voor moedertaalsprekers van het Nederlands probleemloos te onderscheiden (Haverkate 2006:28).

Uit bovenstaande analyse hoe groot de invloed van de intonatie op de betekenis van het modale *eens* is. Afhankelijk van de intonatie kan een directief met *eens* worden geïnterpreteerd als bevel (56b), als verzoek (56c), als advies (56d) of als uitnodiging (56e). In impositieve directieven versterkt *eens* de illocutieve strekking, terwijl *eens* de illocutieve strekking mitigeert in niet-impositieve directieven. In het geval van *eens* bepaalt de intonatie zodoende het directieftype, dat op zijn beurt de betekenis van het modale partikel *eens* beïnvloedt.

2.7 Nou

De derde van de reinforcers is het modale partikel *nou*, waarvan de lexicale variant niet meer is dan een synoniem van *nu* en “op dit ogenblik” betekent (Van Dale 2021). Het versterkende

effect van het modale *nou* op de illocutieve strekking in directieven is gebaseerd op de specificiteit die de lexicale betekenis uitdrukt (Vismans 1994). De temporele betekenis van het lexicale *nou* is in het modale *nou* niet altijd meer aanwezig (Vismans 1994): de spreker kan met *nou* uitdrukken dat de hoorder nú de directief moet uitvoeren (57a), maar kan *nou* ook gebruiken in combinatie met een verwijzing naar een moment in de toekomst (57b):

(57a) Laat me *nou* gaan!

(57b) Doe dat *nou* vanavond, dan heb je er morgen geen last meer van.

In dit opzicht is de relatie tussen het lexicale *nou* en het modale *nou* vergelijkbaar met de relatie tussen de lexicale en de modale variant van *dan*: beide partikels zijn in het grammaticalisatieproces hun temporele betekenis kwijtgeraakt, maar hebben hun specificiteit behouden. Deze specificiteit vormt in beide modale partikels de basis voor het versterkende effect op de illocutieve strekking.

De betekenis van *nou* is, net als de betekenis van *dan*, afhankelijk van het zinsaccent. In directieven waarin *nou* onbeklemtoond is fungeert *nou* als modaal partikel, terwijl een beklemtoond *nou* refereert aan de lexicale betekenis “op dit ogenblik” (Van As 1991). Vergelijk de volgende voorbeelden:

(58a) Sta *nou* **op**!

(58b) Sta *nou* op!

In (58a) legt de spreker de nadruk op de handeling van het opstaan, waarbij *nou* fungeert als reinforcer, terwijl *nou* in (58b) het temporele aspect benadrukt: de spreker spoort de hoorder aan nú op te staan. Afhankelijk van de intonatie kan *nou* zodoende zowel refereren aan zowel zijn modale als zijn lexicale betekenis.

Het modale partikel *nou* heeft in zowel impositieven als niet-impositieven een versterkend effect op de illocutieve strekking:

(59a) Stop daar *nou* mee! (impositief, dwingend)

(59b) Lees *nou* eerst wat er staat. (niet-impositief, dwingend)

(59c) Neem dat stukje taart *nou* (gewoon). (niet-impositief, gematigd dwingend)

In elke van de vier bovenstaande voorbeelden versterkt *nou* de illocutieve strekking: de impositieve directief in (59a) zou kunnen worden geïnterpreteerd als bevel, terwijl de spreker

met *nou* de illocutieve strekking ook in het advies in (59b) en de uitnodiging in (59c) versterkt. De betekenis van het modale *nou* wordt niet bepaald door het directieftype: *nou* heeft in ieder directieftype een versterkend effect op de illocutieve strekking.

2.8 Toch

De vierde en laatste reinforcer die in deze sectie behandeld wordt is het modale partikel *toch*. Het lexicale *toch* is een voegwoordelijk bijwoord en wordt in bijzinnen gebruikt om een tegenstelling ten opzichte van de hoofdzin uit te drukken (60a). In deze hoedanigheid is *toch* een synoniem van “desondanks”, “niettemin” of “evenwel” (Van Dale 2021):

(60a) Ik had er geen zin in, maar ik ben *toch* gegaan.

(60b) Ik had er geen zin in, maar ik ben *evenwel* gegaan.

De relatie tussen de lexicale en modale betekenis van *toch* is niet direct duidelijk. Vismans (1994:68) stelt dat de spreker met *toch* een bepaalde bewering doet die ingaat tegen hetgeen eerder in het gesprek is genoemd. In deze toepassing heeft *toch* een assertief karakter, waarvan de betekenis van het modale *toch* als reinforcer is afgeleid.

De betekenis van het modale partikel *toch* is in directieven onafhankelijk van het zinsaccent: *toch* blijft in directieven onbeklemtoond:

(61a) **Hou** *toch* op.

(61b) *Hou *toch* op.

Waar de spreker het effect van (de meeste) andere modale partikels op de illocutieve strekking via het zinsaccent kan veranderen, is dit bij *toch* niet het geval.

Het modale partikel *toch* heeft in impositieve directieven een versterkend effect op de illocutieve strekking: *toch* drukt in dergelijke directieven irritatie of ongeduld van de spreker uit (Beheydt 2004):

(62a) Sodemieter *toch* op. (impositief, dwingend)

(62b) Kijk *toch* om je heen. (impositief, gematigd dwingend)

Ook in niet-impositieven heeft *toch* een versterkend effect op de illocutieve strekking. De spreker gebruikt *toch* in dergelijke directieven om de hoorder aan te sporen de directief uit te voeren:

(63a) Maak je *toch* niet druk.

(niet-impositief, gematigd dwingend)

(63b) Kom *toch* binnen en doe alsof je thuis bent.

(niet-impositief, optioneel)

Waar de reinforcers *dan* en *nou* in adviezen en uitnodigingen een sterk effect hebben op de illocutieve strekking, dient *toch* enerzijds om de hoorder aan te sporen de directief uit te voeren, maar anderzijds ook om de hoorder op zijn gemak te stellen. De betekenis is derhalve afhankelijk van het directieftype: in impositieve directieven heeft het een versterkend effect op de illocutieve strekking, terwijl het effect in niet-impositieve directieven zowel versterkend als mitigerend kan zijn.

In dit hoofdstuk heb ik de functies beschreven van de acht modale partikels die centraal staan in dit onderzoek. Het volgende hoofdstuk is gewijd aan de middelen die het Spaans heeft om de pragmatische inhoud van directieven te modifieren.

3. Spaanse pragmatische middelen in directieven

Het voorafgaande hoofdstuk van het theoretisch fundament diende als antwoord op de vraag welke functies modale partikels vervullen in directieven. Uit de analyse bleek dat modale partikels de illocutieve strekking van de directief kunnen mitigeren dan wel versterken. In dit deel zal ik systematisch analyseren welke lexicale en grammaticale middelen het Spaans heeft om deze functies te vervullen. Eerst komen de lexicale middelen aan bod: dit zijn zelfstandige lexicale eenheden die primair een pragmatische functie hebben. Deze worden ingedeeld naar functie: enerzijds de mitigators, middelen die de illocutieve strekking afzwakken, en anderzijds de middelen met een versterkend effect, die reinforcers worden genoemd. Vervolgens worden de grammaticale middelen behandeld. Deze hebben niet primair een pragmatische functie maar kunnen wel als zodanig worden ingezet.

3.1 Lexicale middelen

De eerste subsectie is gewijd aan Spaanse lexicale middelen waarmee directieven worden gemodificeerd. Ze hebben een pragmatische functie, dat wil zeggen, ze zijn geen onderdeel van de propositie, maar mitigeren of versterken deze wel. In het eerste deel worden de mitigerende woorden (mitigators) behandeld, gevolgd door de versterkende woorden (reinforcers). Deze woorden zijn, net als Nederlandse modale partikels, sterk contextafhankelijk, waardoor ze de propositie op verschillende manieren kunnen modificeren.

3.1.1 Mitigators

In Spaans partikelonderzoek worden twee categorieën mitigators van elkaar onderscheiden, Ten eerste, de Spaanse equivalenten van het Nederlandse *misschien*: *a lo mejor*, *acaso*, *quizá(s)* en *tal vez* (Martín Zorraquino 1999). Net als *misschien* worden ze gebruikt om de illocutieve strekking van een directief te mitigeren (Martín Zorraquino 1999):

- (1) *Quizá* deberíamos irnos, salvo que tenga algo que decir o que preguntar,
Whitelands.

Misschien zouden we moeten gaan, tenzij u nog iets wilt zeggen of vragen,
Whitelands.

(uit: *Riña de gatos*, 2011)

De tweede categorie mitigators betreft de *reparadores*. De spreker kan zijn uiting beleefder maken door een reparador te gebruiken aan het begin of aan het van zijn uiting. Veel

voorkomende voorbeelden zijn *perdón*, *disculpe*, *por favor* en *haz el favor*. (Alba de Diego 1994):

- (2) Y dame también un Ducaditos, *haz el favor*.

En heb je misschien ook een pakje Ducaditos voor me?

(*Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

In (2) wordt de reparador *haz el favor* gebruikt om de directief te mitigeren, terwijl in de Nederlandse vertaling hiervoor het modale partikel *misschien* wordt ingezet. Het gebruik van *reparadores* is niet voorbehouden aan het Spaans; ook in het Nederlands wordt er gebruik van gemaakt (*alsjeblieft*, *sorry* of de formele variant *excuseer*). In Nederlandse vertalingen worden *reparadores* ook wel in combinatie met een modaal partikel gebruikt:

- (3) Pásamela, *por favor*.

Geef me haar even, alsjeblieft.

(*El ruido de las cosas al caer*, 2011)

In het Spaans hebben *reparadores* een mitigerend effect op de directief, vergelijkbaar met Nederlandse pragmatische middelen als *alsjeblieft*.

In de volgende subsectie worden Spaanse lexicale middelen behandeld die doorgaans een versterkend effect op de illocutieve strekking hebben.

3.1.2 Reinforcers

De eerste categorie reinforcers bestaat uit Spaanse middelen die de functie van een Nederlands modaal partikel benaderen. Net als Nederlandse modale partikels hebben deze elementen een moeilijk te definiëren betekenis, terwijl deze wel een belangrijke functie in de omgangstaal vervullen. De Spaanse partikels *pues* en *entonces* hebben bijvoorbeeld vaak een versterkend effect op de illocutieve strekking (Del Rosario & Mallarino, 2005; Calvi & Mapelli 2004). De volgende voorbeelden laten dit effect zien:

- (4) “A ver, *muestre pues*”, dijo sin entusiasmo.

“Laat eens zien”, zei ze droogjes.

(*El ruido de las cosas al caer*, 2011)

- (5) Ayúdeme a conocerla, *entonces*.

Help me dan u te leren kennen.

(uit: *La sombra del viento*, 2001)

De Spaanse partikels *pues* en *entonces*, die een versterkend effect hebben op de illocutieve strekking, worden vertaald met respectievelijk de reinforcers *eens* en *dan*.

De tweede categorie Spaanse reinforcers is de *enfocadores de alteridad* (Martín Zorraquino & Portolés 1999). Dit zijn werkwoorden die een zintuiglijke waarneming uitdrukken in (meestal) de gebiedende wijs, zoals *mira*, *oye*, *escucha*, *a ver*, *fíjate* en *imagínate*. De Nederlandse equivalenten zijn geclassificeerd als *discourse particles*, maar in het Spaans kunnen *enfocadores de alteridad* ook de functie van modale partikels in directieven vervullen. De *enfocadores de alteridad* hebben doorgaans een versterkend effect op de illocutieve strekking:

- (6) *Oye*, Luigi, *a ver*: ¿cuándo te he mentado yo?
Zeg eens eerlijk, Luigi: lieg ik ooit tegen je?

(*Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

De *enfocadores de alteridad* worden door de spreker ingezet om de hoorder te betrekken bij de directief door een vorm van medewerking te zoeken (Landone 2012), waaruit het versterkende effect op de illocutieve strekking afkomstig is. De *enfocadores de alteridad oye* en *a ver* in (4) illustreren deze functie: in de vertaling wordt de reinforcer *eens* ingezet om hetzelfde versterkende effect uit te drukken.

De derde categorie reinforcers wordt gevormd door vervoegingen *ir*, *venir* en *andar*, die onder de discourse markers vallen. De spreker gebruikt een vervoeging van één van deze werkwoorden als tussenwerpsel om de hoorder te stimuleren tot het uitvoeren van de directief (Landone 2009). Bekijk het volgende voorbeeld:

- (7) *Vamos*, Barbas, salta.
Springen dan, baardmans.

(*El bar*, 2017)

De spreker gebruikt *vamos*, een vervoeging van *ir*, als tussenwerpsel om de illocutieve strekking van de directief te versterken. Deze functie wordt in deze vertaling vervuld door de reinforcer *dan*. Discourse markers kunnen echter ook worden gebruikt als mitigator, zoals in het volgende voorbeeld:

- (8) Pues *venga*, apunta.
Goed, schrijf maar op.

(*La Trinchera Infinita*, 2019)

De pragmatische functie van de discourse markers *ir*, *venir* en *andar* hangt zodoende sterk af van de context.

De vierde categorie reinforcers betreft de vocatieven. Dit zijn elementen waarmee de spreker de hoorder direct aanspreekt, zoals *hombre/mujer*, *hijo/hija* en *chico/chica*. Deze elementen hebben doorgaans een versterkend effect op de illocutieve strekking (Portolés et al., 2008). Bekijk het volgende voorbeeld:

- (7) Ay, Felipe, *hijo*, déjalo, no se puede hablar contigo.
Hé, Felipe, hou toch op, met jou valt niet te praten.

(*Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

De vijfde en laatste categorie reinforcers is de categorie van de krachttermen. Deze categorie is moeilijk af te bakenen omdat zij zeer gevarieerd is en het gebruik van krachttermen sterk afhankelijk is van de taalgebruiker (Mitkova 2009). Krachttermen hebben een versterkend effect op de illocutieve strekking:

- (8) Pégale un tiro, *joder*, terminemos cuanto antes.
Schiet hem *toch* neer.

(*El bar*, 2017)

In bovenstaande subsecties zijn Spaanse lexicale middelen besproken die een primair pragmatische betekenis hebben. De volgende subsecties zullen gewijd zijn aan Spaanse elementen die geen primair pragmatische functie hebben, maar wel als pragmatisch middel kunnen worden ingezet.

3.2 Grammaticale middelen

De spreker kan in het Spaans zijn directief uiten in verschillende werkwoordstijden om de illocutieve strekking te modificeren. In volgorde van sterkste naar zwakste illocutieve strekking zijn dit de *presente* (tegenwoordige tijd), *imperfecto* (onvoltooid verleden tijd), *condicional* (voorwaardelijke wijs) en *imperfecto de subjuntivo* (verleden tijd van de aanvoegende wijs) (Alba de Diego 1994:421). Werkwoordstijden worden meestal als pragmatisch middel gebruikt

in combinatie met de werkwoorden *poder* (mogen, kunnen) en *querer* (willen) (Alba de Diego 1994:421), zoals in het volgende voorbeeld:

(9) Bueno, Ignacio, si *quisieras* ir al grano y decirnos lo que tuvieras previsto...

Goed, Ignacio, wil je dan nu misschien ter zake komen en vertellen wat je van plan was?

(*Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

In (9) gebruikt de spreker het werkwoord *querer* in de imperfecto de subjuntivo om de illocutieve strekking van zijn directief af te zwakken. In de Nederlandse vertaling wordt *willen* in de tegenwoordige tijd gebruikt, maar wordt de mitigator *misschien* gebruikt om de illocutieve strekking te mitigeren. Hoewel werkwoordstijden vooral in combinatie met de werkwoorden *poder* en *querer* als pragmatisch middel worden gebruikt, kunnen ze ook op andere werkwoorden worden toegepast:

(10) Perdona, me *firmarías* un autógrafo?

Neem me niet kwalijk, maar mag ik misschien een handtekening?

(*Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

De spreker gebruikt de mitigator *misschien* in de Nederlandse vertaling van (10) om de illocutieve strekking te mitigeren, terwijl de spreker in het Spaanse origineel dit effect bereikt door *firmar* (signeren) in de condicional te gebruiken.

Een ander pragmatisch middel van het Spaans is het gebruik van de imperatief. In het Spaans bestaat een morfologisch onderscheid tussen de informele (*mira tú*) en de formele (*mire usted*) imperatief. In dit Nederlands komt dit onderscheid alleen nog tot uiting in archaïsch taalgebruik: “kijk uit waar u loopt” is gangbaarder dan “kijkt u uit waar u loopt”. Met uitzondering van deze archaïsche vormen zijn in het Nederlands de formele en de informele imperatief niet van elkaar te onderscheiden. In voorbeeld (11) is het bijvoorbeeld niet duidelijk of de spreker een formele of een informele imperatief gebruikt:

(11) Let op!

Waar het Spaans dus wel informele en formele imperatieven onderscheidt, kent het Nederlands dit onderscheid niet (of nauwelijks). In directieven kunnen modale partikels dit verschil overbruggen: een formele Spaanse imperatief kan worden vertaald naar een neutraal

Nederlands imperatief met een mitigator, die de directief beleefder maakt door de illocutieve strekking te mitigeren:

(12) *Ayúdeme* a levantar la manta – dijo él.

Help me even de deken te verwijderen, zei hij.

(*Riña de gatos*, 2011)

In (12) gebruikt de spreker het formele *ayúdeme* om zijn directief beleefder te maken en de illocutieve strekking te mitigeren. In de Nederlandse vertaling gebruikt de spreker het neutrale *help*, maar mitigeert hij de illocutieve strekking met de mitigator *even*. De spreker kan ook modale partikels gebruiken om de illocutieve strekking van een directief met een neutrale imperatief te versterken, zoals in (13):

(13) “No *te pongas así*” dijo Aura.

“Hou nou op” zei Aura.

(*El ruido de las cosas al caer*, 2011)

In (13) gebruikt de spreker informele imperatief *no te pongas*, terwijl de imperatief in de Nederlandse vertaling niet duidelijk formeel of informeel is. Waar de informele imperatief de illocutieve strekking van (13) versterkt, gebruikt de spreker de reinforcer *nou* in de vertaling om hetzelfde effect te bereiken.

In dit hoofdstuk zijn de pragmatische middelen van het Spaans besproken, waarbij het onderscheid is gemaakt tussen primair pragmatische middelen en niet-primair pragmatische middelen. Het volgende hoofdstuk staat in het teken van modale partikels in de vertaalwetenschap en dient om de verschillen qua categorisering tussen Nederlandse modale partikels en Spaanse pragmatische middelen te duiden.

4. Modale partikels en equivalentie

In hoofdstuk 2 en 3 werd duidelijk dat het Nederlands en het Spaans sterk verschillen op het vlak van pragmatische elementen in directieven: waar er in het Nederlands veelvuldig gebruik wordt gemaakt van modale partikels om directieven te modificeren, heeft het Spaans hier zijn eigen expliciet en impliciet pragmatische middelen voor. In het volgende hoofdstuk zal ik dit verschil behandelen met behulp van enkele benaderingen van het begrip equivalentie en concepten in de vertaalwetenschap om zo meer inzicht te krijgen in vertalingen van pragmatische inhoud.

4.1 Equivalentie

Bij de vertaling van een tekst is het belangrijk dat alle betekenselementen van de brontekst zo accuraat mogelijk tot uiting komen in de doelttekst. De beperkingen en mogelijkheden van de bron- en doeltaal spelen hier een belangrijke rol in: waar sommige brontekstelementen simpelweg “één-op-één” vertaald kunnen worden, hebben andere elementen geen duidelijk equivalent in de doeltaal en moet de vertaler een andere oplossing zoeken om het brontekstelement toch in de doelttekst te verwerken. Equivalentie is de relatie tussen het brontekst- en het doelttekstelement (Pym 2007). De term equivalentie impliceert dat de doelttekst op een bepaalde manier gelijkwaardig moet zijn aan de brontekst (Pym 2007:273) en bestaat op verschillende niveaus. In de volgende paragrafen zal ik de kwestie van modale partikels binnen de verschillende benaderingen van het begrip equivalentie plaatsen.

Binnen het begrip equivalentie onderscheidt Nida (1977) twee polen waartussen een vertaling kan functioneren: enerzijds formele equivalentie, anderzijds dynamische equivalentie. Formele equivalentie houdt in dat de vertaler de brontekst qua woordkeuze en zinsbouw zo nauwkeurig mogelijk probeert te vertalen, terwijl dynamische equivalentie betekent dat de vertaler vooral de functie van de brontekstelementen in de doelttekst probeert tot uiting te laten komen (Pym 2007). In vertalingen van Nederlandse modale partikels en Spaanse pragmatische middelen is dynamische equivalentie essentieel: de (pragmatische) functie moet zo accuraat mogelijk worden vertaald, terwijl de woordkeuze en de zinsbouw van ondergeschikt belang zijn.

Equivalentie beschrijft de relatie tussen een brontekstelement en het doelttekstelement dat dient als de vertaling van het brontekstelement. Er worden verschillende classificaties van het concept equivalentie voorgesteld, waaronder die van Pym (2007), die natuurlijke equivalentie onderscheidt van directionele equivalentie. Er is sprake van natural equivalence wanneer de

relatie tussen het brontekst- en het doeltekstelement onafhankelijk is van de vertaalrichting (Pym 2007). De relatie tussen Nederlandse modale partikels en Spaanse pragmatische middelen kan echter beter worden gedefinieerd als *directional equivalence*: een Nederlands modaal partikel dat als vertaling van een Spaans pragmatisch element geldt, zou in een terugvertaling niet noodzakelijk hetzelfde Spaanse pragmatische element opleveren. Een Spaans pragmatisch element kan worden vertaald met verschillende Nederlandse modale partikels, en een Nederlands modaal partikel kan worden vertaald met verschillende Spaanse pragmatische elementen. De relatie tussen Spaanse pragmatische elementen en Nederlandse modale partikels is zodoende asymmetrisch.

Waar Nida (1977) equivalentie definieert volgens het vorm/functieperspectief en Pym (2007) zijn classificatie baseert op een mogelijke terugvertaling, onderscheidt Šipka (2015) in zijn classificatie *zero equivalence*, *multiple equivalence* en *partial equivalence*. Zero equivalence geldt voor elementen die geen equivalent hebben, multiple equivalence houdt in dat een brontaalelement meerdere equivalenten in de doeltaal heeft en partial equivalence betekent dat een brontaalelement wel een equivalent heeft in de doeltaal, maar dat dit in een bepaald betekenisaspect afwijkt van het brontaalelement (Šipka 2015:50).

De relatie tussen Nederlandse modale partikels en Spaanse pragmatische middelen zowel als zero en als multiple equivalence gekenschetst worden. Binnen het concept zero equivalence onderscheidt Šipka vier niveaus, waarvan *zero equivalence in operators* van toepassing is op modale partikels. Op dit laatste niveau van zero equivalence worden functiewoorden in de brontaal vertaald naar een morfosyntactische manoeuvre in de doeltaal (Šipka 2015:67). Hoewel de vertaalrichting in dit onderzoek andersom is – de functiewoorden behoren tot de doeltaal – is zero equivalence in operators van toepassing op modale partikels. Modale partikels kunnen in vertalingen worden ingezet als equivalenten van morfosyntactische elementen, zoals werkwoordstijden en -wijzen (zie 3.2). Dit is echter niet de enige relevante vorm van equivalentie: de relatie tussen Nederlandse modale partikels en Spaanse pragmatische middelen kan ook worden omschreven als *multiple equivalence in operators* (Šipka 2015), waarbij één Nederlands partikel meerdere mogelijke Spaanse equivalenten heeft.

Een Nederlands modaal partikel kan bijvoorbeeld meerdere Spaanse pragmatische lexicaal eenheden als equivalent hebben, terwijl een Spaans pragmatisch lexicaal middel meerdere modale partikels als equivalent kan hebben.

De classificatie van Gouws (2002) heeft op zijn beurt een andere invalshoek: deze classificatie heeft een lexicografische basis en onderscheidt drie niveaus van equivalentie. Ten eerste *congruence* (één-op-één), ten tweede *divergence* (één-op-meerdere) en tot slot *surrogate equivalence* (één-op-geen). Divergence houdt in dat één lexicaal item, oftewel lemma, in een woordenboek meerdere equivalenten heeft, waarbij de niveaus *lexical divergence* en *semantic divergence* worden onderscheiden. Er is sprake van lexical divergence wanneer een lemma meerdere mogelijke equivalenten heeft, terwijl semantic divergence inhoudt dat een lemma één polyseem equivalent heeft (Gouws 2002:198). De relatie tussen Nederlandse modale partikels en Spaanse pragmatische middelen is een voorbeeld van lexical divergence: één Nederlands modaal partikel heeft meerdere Spaanse equivalenten. In Van Dale (2021) heeft het partikel *nou* bijvoorbeeld de Spaanse equivalenten *ahora*, *pero*, *venga*, *vaya*, *bueno* en *pues*.

4.2 Vertaalstrategieën

De verschillende classificaties van equivalentie illustreren het vertaalprobleem dat zich voordoet wanneer bron- en doeltaal verschillen qua partikelgebruik: één-op-éénvertalingen zijn nagenoeg onmogelijk. Om de (pragmatische) inhoud van partikels toch te vertalen is de *tertium comparationis* (Nida 1977) een belangrijk hulpmiddel. De tertium comparationis is een bepaald betekenselement dat gedeeld wordt door zowel de brontekst als de doelttekst en vormt in het vertaalproces de tussenstap tussen de brontekst en de doelttekst. In het kader van dit onderzoek start het vertaalproces bijvoorbeeld bij het modale partikel, dat een versterkend dan wel mitigerend effect op de uiting heeft. Dit effect fungeert als tertium comparationis dat in de Spaanse doelttekst tot uiting moet worden gebracht. De tertium comparationis is met name nuttig voor de vertaling van brontekstelementen die geen natuurlijk doeltaalequivalent hebben.

Er zijn verschillende strategieën om de pragmatische betekenis van modale partikels te vertalen. Deze strategieën vormen globaal gezien twee categorieën: linguïstische strategieën en paralinguïstische strategieën. Bij het gebruik van linguïstische vertaalstrategieën gebruikt de vertaler een talig middel met een pragmatische betekenis. Deze middelen verschillen van taal tot taal en kunnen expliciet of impliciet pragmatisch zijn (zie hoofdstuk 3). Het voordeel van linguïstische strategieën is dat deze in zowel geschreven als gesproken taal kunnen worden gebruikt; anderzijds bestaat het risico dat de doelttekst als te afwijkend van de brontekst wordt ervaren.

Bij de vertaling van audiovisuele inhoud zijn paralinguïstische middelen eveneens een mogelijke vertaalstrategie. Dit zijn middelen die niet tot de uiting behoren, maar wel een

pragmatische betekenis hebben. Tot de paralinguïstische middelen behoren bijvoorbeeld intonatie, gebaren en lichaamstaal (Fernández Guerra 2012). Paralinguïstische middelen hebben, net als modale partikels, potentieel een versterkend of mitigerend effect op een directief (Ashurovna 2019). De subtiliteit van paralinguïstische middelen maken ze, qua pragmatische betekenis, een geschikt equivalent van modale partikels. Paralinguïstische middelen zijn echter minder geschikt voor geschreven taal, waarin ze hooguit via een explicitering tot uiting kunnen komen.

De vertaler kan er bovendien voor kiezen om een modaal partikel geheel weg te laten in een vertaling. Deze strategie wordt geregeld toegepast op modale partikels die geen duidelijke betekenis hebben of op partikels die voorkomen in een combinatie met een ander partikel (Schoonjans 2020). Het voordeel van deze strategie is dat de doeltekst niet onnodig complex wordt; anderzijds is dit juist ook het nadeel: zonder vertaling van modale partikels verarmt de tekst en gaat er mogelijk belangrijke pragmatische inhoud verloren (Schoonjans 2020).

Modale partikels zijn in vertalingen echter niet altijd equivalenten van bepaalde brontekstelementen: ze kunnen ook worden ingezet als stijlmiddel (Winters 2009). Dit gebruik van modale partikels is voornamelijk relevant voor partikelrijke doeltalen. Bovendien veronderstelt deze functie van modale partikels dat schrijvers ze bewust kunnen gebruiken om de inhoud van de tekst te beïnvloeden (Winters 2009). Modale partikels fungeren dus niet altijd als equivalent van een brontekstelement, maar kunnen ook onderdeel zijn van een bepaalde schrijfstijl.

De drie classificaties die in dit hoofdstuk aan bod zijn gekomen laten zien dat de relatie tussen Nederlandse modale partikels en Spaanse pragmatische middelen bestaat op verschillende niveaus van equivalentie: directional equivalence in de classificatie van Pym (2007), zero equivalence in operators of multiple equivalence in Šipka (2015) en lexical divergence in Gouws (2002). De overeenkomst tussen deze drie classificaties is dat ze een asymmetrische relatie beschrijven: Nederlandse modale partikels hebben meerdere mogelijke Spaanse equivalenten, terwijl een Spaans pragmatisch middel verschillende modale partikels als equivalent kan hebben. Om de pragmatische inhoud van partikels te vertalen kan de vertaler kiezen voor een linguïstisch of een paralinguïstisch middel, of hij kan kiezen om het modale partikel weg te laten. Daarnaast kunnen modale partikels als stijlmiddel worden ingezet.

In het volgende hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode behandeld. Deze methode is gebaseerd op het theoretische fundament dat tot dusver is gelegd en dient als middel om tot een antwoord op de hoofdvraag van dit onderzoek te komen.

5. Opzet van het partikelonderzoek

Dit onderzoek richt zich op het gebruik van modale partikels in Nederlandse vertalingen van Spaanse directieven. Partikels zijn kenmerkend voor informeel, alledaags taalgebruik (Van der Wouden 2002) en dus ligt de keuze voor een parallel corpus van gesproken taal voor de hand. Deze keuze levert echter wel een probleem op wat betreft geschikte corpora. Het taalgebruik in het vertalingencorpus van vergaderingen van het Europees parlement is bijvoorbeeld te formeel, terwijl andere corpora de brontaal niet vermelden, wat ten koste gaat van de betrouwbaarheid van het corpus. Vanwege deze beperkingen maak ik in dit onderzoek gebruik van een zelf samengesteld corpus dat bestaat uit Nederlandse vertalingen van dialogen in Spaanstalige romans en Nederlandse ondertitels van Spaanstalige films. Strikt genomen zijn dialogen in romans en films geschreven taal, maar toch benaderen deze twee tekstsoorten de spontane, natuurlijke, gesproken taal: (scenario)schrijvers en vertalers zullen doorgaans naar herkenbare, natuurlijke dialogen streven, waardoor deze dialogen geschikt zijn voor dit corpusonderzoek. De data die uit dit corpus gehaald worden vormen de basis voor de kwalitatieve analyse in dit onderzoek. In de volgende paragrafen zal dieper worden ingegaan op de eigenschappen van het corpus en de keuze voor een kwalitatieve analyse.

5.1 Corpus

Het corpus waarop dit onderzoek is gebaseerd bestaat uit in totaal negen vertaalde romans en vijf ondertitelde films. Voor de representativiteit van het corpus is het van belang dat er op drie niveaus voldoende variatie aanwezig is. In onderstaande paragrafen zal ik deze drie niveaus kort bespreken.

Het eerste niveau is het verschijningsjaar van de vertaalde roman of de film. Op dit niveau geldt de eis dat het corpus enerzijds gevarieerd is om eventuele tijdgebonden effecten te voorkomen, anderzijds zijn recenter verschenen romans en films relevanter in het kader van actueel en toekomstig onderzoek naar het gebruik van modale partikels. De meeste vertaalde romans in het corpus behoren tot de hedendaagse literatuur: de oudste vertaling in dit corpus (*Honderd jaar eenzaamheid*, door C.A.G. van den Broek) is verschenen in 1972, terwijl de recentste vertaling (*De neergang van Madrid*, door Aline Glastra van Loon) in 2013 uitkwam. Ook de ondertitelde films komen uit het recente verleden: de oudste film (“Perdiendo el norte”) is uit 2015 en de recentste film (“La trinchera infinita”) uit 2019.

Het tweede niveau betreft dat van de (scenario)schrijver. Elke schrijver onderscheidt zich door een eigen stijl (Shivram et al., 2012) die in vertalingen behouden moet blijven. Omdat modale partikels typerend zijn voor gesproken taal is het mogelijk dat ze in sommige schrijfstijlen modale partikels vaker of anders worden gebruikt. In dit corpus zijn alle roman- en scenarioschrijvers slechts één keer vertegenwoordigd, met uitzondering van Gabriel García Márquez, waarvan twee werken zijn gebruikt.

Het derde en laatste niveau is het niveau van de vertaler. Wat voor schrijvers geldt, geldt ook voor vertalers. De ene vertaler kan modale partikels vaker of anders gebruiken dan de andere. De teksten in het corpus zijn vertaald door verschillende vertalers, waarmee het verschillende vertaalstijlen vertegenwoordigt.

5.2 Data

De dataset voor dit onderzoek bestaat uit in totaal 344 Nederlandse vertalingen van Spaanstalige directieven in dialogen. In elke vertaling wordt één van de volgende acht modale partikels gebruikt: *even, maar, misschien, soms, dan, eens, nou, toch*. De vertalingen zijn gecategoriseerd naar partikel. Op deze manier wordt de data ondergebracht in acht categorieën. Deze categorieën zijn niet allemaal even groot: dit komt doordat sommige modale partikels simpelweg vaker gebruikt worden in directieven dan andere modale partikels. Zo komt het partikel “maar” bijvoorbeeld 114 keer voor, terwijl “soms” slechts in twee vertalingen wordt gebruikt.

De dataset die de basis vormt voor de analyse is handmatig samengesteld. Dit betekent dat de selectie van de relevante vertalingen afwegingen moeten worden gemaakt. Bij de beslissing of een vertaling wel of niet relevant is er sprake van twee belangrijke kwesties, ten eerste: het gaat om een directief en ten tweede: de directief heeft één modaal partikel. In sommige gevallen is er onvoldoende context om er zeker van te zijn dat het in de kern om een directief gaat en niet om een zogeheten metadirectief, een ondersteunende taalhandeling die formeel op een directief lijkt, maar heeft in wezen een andere functie vervult. Ook kunnen de modale partikels in sommige vertalingen worden uitgelegd als bijwoord. Zo liggen de lexicale en de modale betekenis van “even” dicht bij elkaar. In dergelijke gevallen komt het neer op persoonlijke interpretatie, waardoor er over sommige vertalingen ruimte voor discussie is. De gevallen waarbij de twijfel te groot is worden niet in het corpus meegenomen.

5.3 Analyse

De vertalingen zullen in elke categorie afzonderlijk op kwalitatieve basis worden geanalyseerd. De keuze voor een kwalitatieve analyse is gebaseerd op de eigenschap van modale partikels dat hun betekenis sterk contextafhankelijk is en daardoor niet in afgebakende categorieën te plaatsen zijn. Deze analyse zal daarom gericht zijn op het onderzoeken van patronen tussen de individuele data.

De data worden geclassificeerd in een model dat dient om vertalingen van pragmatische inhoud te analyseren. Via dit model zal duidelijk worden welke brontekst- en doeltekstgebonden factoren er ten grondslag liggen aan het gebruik van modale partikels in vertalingen van Spaanse directieven. In de volgende paragrafen zal ik de structuur van het model verder uitleggen.

5.4 Analysemodel

Het eerste niveau van het model waar de vertalingen op worden ingedeeld betreft de tekst die ten grondslag ligt aan het gebruik van een modaal partikel in de doeltekst. Hierbij wordt het onderscheid gemaakt tussen zogenaamde brontekstmotieven en doeltekstmotieven. In de volgende paragrafen zal ik dieper ingaan op deze twee categorieën.

5.4.1 Brontekstmotieven

Brontekstmotieven zijn elementen in de brontekst die het gebruik van een modaal partikel in de Nederlandse vertaling verklaren. Er zijn twee categorieën/types brontekstmotieven: lexicale elementen en pragmatische elementen.

5.4.1.1 Lexicale brontekstmotieven

Tot de lexicale brontekstmotieven behoren vertalingen waarbij het Nederlandse modale partikel dient als vertaling van een lexicaal element in de brontekst. Het Nederlandse modale partikel wordt in dergelijke gevallen niet gebruikt als strikt pragmatisch element, maar als geheel of gedeeltelijk lexicaal element. Het modale partikel *even* wordt bijvoorbeeld vaak op deze manier gebruikt:

(1a) Don Onofre, ¿podría venir *un momentito*?

(1b) Don Onofre, kunt u *even* komen?

(uit: *La Ciudad de los Prodigios*, 1986 / *De stad der wonderen*, 1988)

In bovenstaand voorbeeld is *even* een directe vertaling van het Spaanse *un momentito* en heeft in deze vertaling dus bovenal een lexicale betekenis. De vertaler gebruikt *even* om te voldoen aan een lexicaal element in de brontekst.

5.4.1.2 Pragmatische brontekstmotieven

De tweede subcategorie brontekstmotieven is die van de pragmatische elementen. In de vertalingen die in deze subcategorie vallen wordt een modaal partikel gebruikt als vertaling van een pragmatisch element in de brontekst. In deze subcategorie wordt er een onderscheid tussen expliciete en impliciete pragmatische elementen in de brontekst.

Expliciete pragmatische elementen in de brontekst hebben een primaire pragmatische functie in de brontaal. In (2a) en (2b) wordt duidelijk hoe een Nederlands modaal partikel wordt gebruikt om een expliciet pragmatisch element in de brontekst te vertalen:

(2a) Ayúdeme a conocerla, *entonces*.

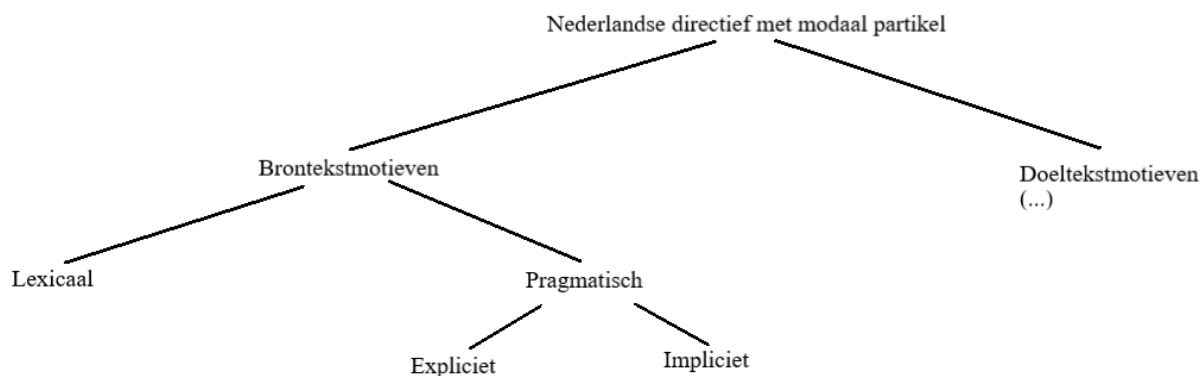
(2b) Help me *dan* u te leren kennen.

(uit: *La Sombra del Viento*, 2001 / *De schaduw van de wind*, 2004)

De belangrijkste expliciet pragmatische elementen zijn behandeld in sectie 3.1. Tot de expliciet pragmatische elementen behoren de Spaanse partikels *pues* en *entonces*, enfocadores de alteridad, reparadores, discourse markers en krachttermen.

Tegenover de expliciet pragmatische elementen staan de impliciete pragmatische elementen die het gebruik van een modaal partikel in de Nederlandse vertaling verklaren. Dit zijn elementen waarvan de primaire betekenis niet pragmatisch is, maar wel als pragmatisch element kunnen worden ingezet. Deze elementen zijn besproken in subsecties 3.2: tot de impliciet pragmatische elementen behoren de verschillende werkwoordstijden en het onderscheid tussen de formele en de informele gebiedende wijs.

De brontekstmotieven worden kort gezegd ingedeeld in enerzijds lexicale elementen en anderzijds pragmatische elementen. In de subcategorie van de pragmatische elementen wordt bovendien onderscheid gemaakt tussen expliciete en impliciete pragmatische elementen. Onderstaand schema geeft de categorie van de brontekstmotieven visueel weer:



Tabel 1: brontekstmotieven

5.4.2 Doeltekstmotieven

Onder doeltekstmotieven vallen vertalingen waarin het modale partikel niet refereert aan een element in de brontekst, maar puur dient om de kwaliteit van de doeltekst te verbeteren. De vertaler vertaalt een Spaans directief zonder lexicale of pragmatische brontekstmotieven in een Nederlands directief met daarin een modaal partikel. In de categorie van de doeltekstmotieven bestaan er twee subcategorieën: vertalingen met “verplichte” modale partikels en vertalingen met “optionele” modale partikels.

5.4.2.1 Verplicht

De vertalingen die in deze subcategorie vallen bevatten een “verplicht” modaal partikel. Deze partikels markeren de directief als zodanig en kunnen niet worden weggelaten. Dit zou een ongebruikelijke imperatieve directief, zoals (5c) opleveren:

(5a) Alcáncele una silla al gobernador, madre Angélica.

(5b) Geef de gouverneur *eens* een stoel, zuster Angélica.

(5c) Geef de gouverneur (\emptyset) een stoel, zuster Angélica.

(uit: *La Casa Verde*, 1965)

5.4.2.2 Optioneel

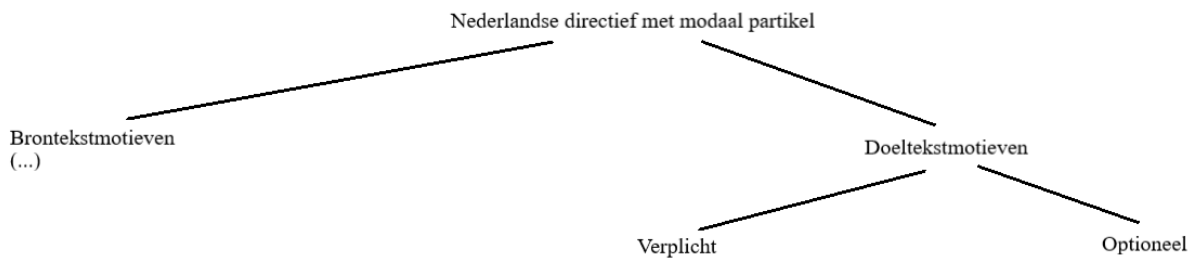
Onder de optionele modale partikels vallen modale partikels in Nederlandse vertalingen die de directief niet noodzakelijk als zodanig markeren en dus zouden kunnen worden weggelaten. Ook zonder het modaal partikel is er in deze gevallen sprake van een gangbaar directief, zoals (6c):

(6a) “Apenas pueda”, dije. “Pero no llores, no es para tanto.”

(6b) “Zodra ik kan” zei ik. “Maar hou *nou* op met huilen, zo erg is het niet.”

(6c) “Zodra ik kan” zei ik. “Maar hou (∅) op met huilen, zo erg is het niet.”

In deze gevallen is de beslissing om een modaal partikel te gebruiken meer afhankelijk van de voorkeur van de vertaler. Sommige vertalers kunnen bijvoorbeeld een voorkeur hebben voor het gebruik van modale partikels, terwijl andere vertalers ze juist liever vermijden. Onderstaand schema geeft de categorie van de doelttekstmotieven visueel weer.



Figuur 2: doelttekstmotieven

Het analysemodel een middel is om te verklaren welke functies Nederlandse partikels hebben in vertalingen van Spaanse directieven en maakt daarbij gebruik van verschillende (sub-) categorieën. De verschillende (sub-) categorieën in het model sluiten elkaar niet uit: sommige vertalingen zullen kunnen worden geclassificeerd in meerdere (sub-) categorieën. Ook zullen er binnen de subcategorieën verschillende individuele betekenissen aan het licht komen. In de uiteindelijke analyse zal er naast de indeling van de data volgens het model ook aandacht worden besteed aan de individuele betekenissen. Aan de hand van deze kwalitatieve analyse zal duidelijk worden welke brontekstmotieven en doelttekstmotieven er bestaan om een modaal partikel gebruiken in een Nederlandse vertaling van een Spaans directief.

6. Kwalitatieve analyse

In dit hoofdstuk worden de corpusdata geanalyseerd, in totaal 344 Nederlandse vertalingen van Spaanse directieven. Elk vertaling bevat een van de volgende modale partikels: *even*, *maar*, *misschien*, *soms*, *dan*, *eens*, *nou* of *toch*. De vertalingen zijn geïnclassificeerd naar partikel, waarna alle metadirectieven uit de data gefilterd zijn. De omvang van de verschillende partikelcategorieën wordt in tabel 3 gegeven:

partikel	vertalingen
even	31
maar	80
misschien	22
soms	2
dan	20
eens	50
nou	14
toch	23

Tabel 3: classificatie data

In de volgende subsecties zullen de acht partikels afzonderlijk worden behandeld volgens het analysemodel dat in het voorafgaande hoofdstuk besproken is. De categorieën van het analysemodel sluiten elkaar niet wederzijds uit want een vertaling kan tot meerdere categorieën behoren. In elke categorie worden de verschillende individuele vertalingen kwalitatief geanalyseerd om zo een antwoord te krijgen op de vraag welke functies het betreffende modale partikel vervult in vertalingen van Spaanse directieven. De equivalentietheorieën van Pym (2007) en Šipka (2015) dienen in deze analyse als extra hulpmiddel om meer inzicht te krijgen in de relatie tussen Nederlandse partikels en Spaanse pragmatische middelen. Omdat het partikel *soms* slechts twee keer voorkwam zal deze verder buiten beschouwing worden gelaten.

6.1 Even

In hoofdstuk 2 is duidelijk geworden dat *even* doorgaans een mitigerend effect op de illocutieve strekking heeft. Dit effect komt voort uit de lexicale betekenis van *even*, dat “een korte tijd” betekent. *Even* wordt bovendien gebruikt in diminutieve varianten als *eventjes*, vergrotende varianten als *heel even* en informele varianten als *effe* of *ff*. De pragmatische functie van *even* is mede afhankelijk van de intonatie: wanneer de spreker de klemtoon legt op *even* heeft *even* geen mitigerend maar een versterkend effect. Het directieftype is niet van invloed op de

pragmatische functie van *even*: zowel in impositieve als niet-impositieve directieven heeft *even* doorgaans een mitigerend effect op de illocutieve strekking.

Het partikel *even* komt voor in 31 vertalingen van Spaanse directieven. Tot deze categorie worden ook diminutieve varianten als *eventjes*, vergrotende varianten als *heel even* en informele varianten als *effe* gerekend. De classificatie levert een totaal van 36 op als gevolg van vijf vertalingen die in twee categorieën geplaatst worden. Deze vertalingen worden als volgt geclassificeerd:

Even	
Brontekstmotieven	
Lexicaal	16
Pragmatisch	
Expliciet	5
Impliciet	6
Doeltekstmotieven	
Verplicht	6
Optioneel	4
Totaal	36

Tabel 4: *even*

In de classificatie valt op dat *even* in zestien vertalingen gebruikt wordt als equivalent van een lexicaal brontekstelement, terwijl er elf vertalingen zijn waarin *even* als equivalent van een pragmatisch brontekstelement wordt gebruikt en tien vertalingen waarin *even* niet dient als equivalent van een brontekstelement, maar uit een doeltekstmotief wordt ingezet.

In de categorie van de lexicale brontekstelementen wordt in de Spaanse brontekst een woord gebruikt dat net als *even* “een korte tijd” betekent. In de bronteksten worden hiervoor verschillende woorden gebruikt:

- (1) Esperadme *un minuto*, por favor.
Wacht hier *even*, alsjeblieft.
(uit: *Perdiendo el norte*, 2015)
- (2) Baja *un segundo*.
Stap *heel even* uit.
(uit: *El ruido de las cosas al caer*, 2011)

- (3) Salte *un ratillo*. Te va a dar algo, ahí todo el día.

Kom er *even* uit. Je zit daar al de hele dag.

(uit: *La Trinchera Infinita*, 2019)

In (1) en (2) fungeert *even* als vertaalequivalent van twee specifieke tijdsaanduidingen: *un minuto* en *un segundo*. We zien dat *heel even* wordt gebruikt als equivalent voor de kortere tijdsperiode *un segundo*, terwijl *even* in de vertaling van de langere tijdsperiode *un minuto* wordt gebruikt. Dit verschil laat zien dat *even* in deze vertalingen vooral een lexicale betekenis heeft. Daarnaast wordt *even* in Nederlandse vertalingen ook gebruikt als equivalent van een niet-specifieke tijdsaanduiding, zoals *un ratillo* (een tijdje).

Bovenstaande vertalingen zijn voorbeelden van directional equivalence (Pym 2007): een hypothetische terugvertaling van (1) en (2) zouden niet noodzakelijk dezelfde brontekst opleveren. De onbepaalde tijdsaanduidingen *even* en *eventjes* zouden bijvoorbeeld worden terugvertaald naar een Spaanse onbepaalde tijdsaanduiding, zoals de volgende voorbeelden laten zien:

- (3) Cállate *un momento*.

Wacht *even*.

(uit: *Ocho apellidos catalanes*, 2015)

- (4) Escucha John: vas a callarte *un momentito* y vas a responder una a una a las preguntas que te haga, ¿vale?

Luister, John, kun jij *eventjes* je kop houden en de vragen die ik je stel een voor een beantwoorden, ja?

(uit: *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

In voorbeelden (3) en (4) fungeert *even* als equivalent van een onbepaalde tijdsaanduiding. Net als in (1) en (2) hebben deze tijdsaanduidingen verschillende gradaties: in (4) wordt bijvoorbeeld de diminutieve vorm *un momentito* gebruikt. Deze diminutieve vorm van *even* heeft overigens niet altijd een sterker mitigerend effect op de directief dan *even* zelf, zoals (4) laat zien. In dit directief heeft *eventjes* een ironische lading: hoewel het lijkt alsof de spreker zijn directief mitigeert, versterkt hij deze juist.

Waar (1) en (2) typische voorbeelden zijn van directional equivalence, liggen (3) en (4) dichter bij natural equivalence: een Spaanse onbepaalde (korte) tijdsaanduiding wordt vertaald met een Nederlandse onbepaalde korte tijdsaanduiding, en een hypothetische terugvertaling zou mogelijk dezelfde Spaanse brontekst opleveren. Voorbeelden (1) tot en met (4) laten bovendien

zien dat de relatie tussen *even* en zijn Spaanse equivalenten te definiëren is als multiple equivalence (Šipka 2015): één Nederlands woord heeft meerdere mogelijke Spaanse equivalenten.

De lexicale brontekstmotieven vormen de grootste functiecategorie in vertalingen van het partikel *even*; de resterende vier categorieën zijn nagenoeg gelijk qua grootte. In de categorie van de expliciet pragmatische brontekstmotieven valt op dat *even* in vertalingen relatief vaak wordt gecombineerd met een *reparador*:

- (5) Dame un momento, *haz el favor*.
Eventjes wachten, alsjeblieft.
(uit: *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)
- (6) Respira, *por favorcito*.
Zeg, haal alsjeblieft *even* adem.
(uit: *La voluntad y la fortuna*, 2008)

Het Nederlandse partikel *even* heeft in bovenstaande vertalingen een modificerende functie: het dient als equivalent van een Spaans pragmatisch middel. De vertalingen in deze categorie laten zien dat de categorieën niet strikt afgebakend zijn. Zo kan (6) dankzij *un momento* ook geclassificeerd worden als lexicaal brontekstmotief. Er wordt in de Spaanse brontekst in (5) echter ook gebruik gemaakt van de reparador *haz el favor*. *Even* dient in bovenstaande voorbeelden niet als equivalent van een bepaald woord in de brontekst, maar laat zien dat *even* vaak wordt gebruikt in combinatie met een reparador. Voorbeeld (6) laat bovendien zien hoe *even* als aanvulling op een Nederlandse reparador wordt gebruikt om de illocutieve strekking verder te mitigeren, zoals het diminutieve suffix *-cito* dit effect bereikt in de Spaanse brontekst. In bovenstaande voorbeelden is er eerder sprake van natural equivalence dan van directional equivalence (Pym 2007): het is waarschijnlijk dat een hypothetische terugvertaling dezelfde tekst zou opleveren, omdat een Nederlandse reparador correct vertaald kan worden met een Spaanse reparador. Volgens de typologie van Šipka (2015) is er sprake van multiple equivalence: *even* kan worden gebruikt als equivalent van verschillende Spaanse elementen.

De functie van het modale partikel *even* is in vertalingen vaak niet modificerend of markerend, maar lexicaal: *even* is in veel gevallen een vertaling van een Spaans lexicaal element en betekent in Nederlandse vertalingen “een korte tijd”. Wanneer *even* in vertalingen een modificerende functie heeft, is het vaak een equivalent van een reparador in de Spaanse brontekst.

6.2 Maar

De betekenis van het partikel *maar* is sterk contextafhankelijk. In de meeste gevallen wordt *maar* gebruikt in niet-impositieve directieven, waarin het de illocutieve strekking mitigeert. Afhankelijk van de intonatie kan *maar* echter veel verschillende houdingen van de spreker ten opzichte van zijn directief uitdrukken.

Het partikel *maar* wordt gebruikt in 80 vertalingen van Spaanse directieven, waarvan er vijf tot twee categorieën behoren. De classificatie van de vertalingen wordt weergegeven in tabel 5:

Maar

Brontekstmotieven	
Lexicaal	0
Pragmatisch	
Expliciet	7
Impliciet	30
Doeltekstmotieven	
Verplicht	36
Optioneel	11
Totaal	84

Tabel 5: *maar*

Twee categorieën zijn in bovenstaande classificatie duidelijk groter dan de rest: de verplichte doeltekstmotieven en de impliciet pragmatische brontekstmotieven. De grootte van de eerste categorie geeft aan dat *maar* vooral een markerende functie heeft: zonder *maar* wordt de directief minder gangbaar. Dit blijkt ook uit de volgende voorbeelden:

- (8) Yo la guardaré, démela – dijo el doctor Portillo.
“Ik zal hem bewaren, geeft u *maar* hier,” zei dokter Portillo.
”Ik zal hem bewaren, geeft u (∅) hier,” zei dokter Portillo.
(uit: *La Casa Verde*, 1965)
- (9) Además, ya no se puede devolver. Ábrelo.
Bovendien, ik kan het niet meer terugbrengen. Maak nu *maar* open.
Bovendien, ik kan het niet meer terugbrengen. Maak nu (∅) open.
(uit: *La sombra del viento*, 2001)

In bovenstaande voorbeelden verdwijnt de modificerende functie van *maar* naar de achtergrond, zoals (9) illustreert. In dit voorbeeld heeft *maar* noch een mitigerend noch een versterkend effect op de illocutieve strekking. Er is hier sprake van zero equivalence (Šipka 2015): er bestaat geen geschikt equivalent voor het modale partikel *maar*. Ook is er sprake van directional equivalence (Pym 2007): een terugvertaling zou niet noodzakelijk dezelfde brontekst opleveren.

De op één na grootste categorie is die van de impliciet pragmatische brontekstmotieven. Binnen deze categorie valt op dat *maar* relatief vaak wordt gebruikt in vertalingen van Spaanse directieven met een formele gebiedende wijs. In deze vertalingen heeft *maar* het mitigerende effect dat in de brontekst door de formele gebiedende wijs wordt uitgedrukt. Bekijk de volgende voorbeelden:

- (10) *No se fíe*. Madrid bulle en agentes extranjeros.
Vertrouw daar *maar* niet op. In Madrid wemelt het van de buitenlandse agenten.
(uit: *Riña de gatos*, 2011)
- (11) “*Póngaselo*”, me ordenó. “A mis abejas no le gustan los colores fuertes.”
“Trek *maar* aan” droeg ze me op. “Mijn bijen houden niet van felle kleuren.”
(uit: *El ruido de las cosas al caer*, 2011)

De formele Spaanse vormen (*no se fíe* en *póngaselo*) worden vertaald met de niet uitgesproken formele Nederlandse vormen *vertrouw* en *trek aan*. Het partikel *maar* compenseert in deze gevallen het verschil tussen de formele en de neutrale gebiedende wijs: *maar* heeft in bovenstaande voorbeelden een modificerende functie. Deze relatie tussen bron- en doelttekst is een voorbeeld van zero equivalence in operators (Šipka 2015), omdat het partikel *maar* wordt gebruikt als een morfosyntactische manoeuvre in de brontaal. In de typologie van Pym (2007) benaderen bovenstaande voorbeelden natural equivalence: hoewel een terugvertaling niet noodzakelijk dezelfde brontekst oplevert, zouden de Spaanse bronteksten gangbare vertalingen zijn van de Nederlandse doeltteksten.

Maar wordt in de categorie van impliciet pragmatische brontekstmotieven echter niet alleen ingezet ter compensatie van het gebrek aan een (gangbare) formele gebiedende wijs. In onderstaande vertalingen wordt het gebruik van *maar* gecombineerd met een verandering van de syntactische constructie:

- (12) Es mejor que le hagáis caso.
 Luister *maar* naar hem.
 (uit: *El bar*, 2017)
- (13) Mira, añadió, más vale que te vayas antes de que el capataz venga y te vea.
 “Kom,” voegde hij eraan toe, “ga nu *maar*, voordat de opzichter je betrapt.”
 (uit: *La ciudad de los prodigios*, 1986)

In de Spaanse bronteksten van (12) en (13) worden de directieven geuit in de impersonele uitdrukkingen *es mejor que* (“het is beter als/dat”) en *más vale que* (lett.: “het is meer waard dat/als”). Deze hebben een mitigerend effect op de illocutieve strekking dankzij hun indirecte aard. In de Nederlandse vertalingen heeft *maar* hetzelfde effect. Bovenstaande voorbeelden zijn, net als (10) en (11), voorbeelden van zero equivalence in operators (Šipka 2015): *maar* geldt als equivalent van een morfosyntactische manoeuvre in de brontaal. In de typologie van Pym (2007) is er sprake van directional equivalence: het is onwaarschijnlijk dat een terugvertaling dezelfde Spaanse tekst zou opleveren. *Maar* heeft in bovenstaande voorbeelden een modificerende functie: het wordt gebruikt omdat de Spaanse brontekst daar aanleiding toe geeft en mitigeert de illocutieve strekking.

Uit bovenstaande analyse is duidelijk geworden dat het partikel *maar* vaak een markerende functie heeft: het wordt gebruikt omdat het directief zonder *maar* niet gangbaar zou zijn. *Maar* kan bovendien een modificerende functie hebben, waarbij het dient als vertaling van een impliciet pragmatisch element in de brontekst, zoals een formele gebiedende wijs of een impersonele constructie.

6.3 Misschien

Het partikel *misschien* heeft in directieven vrijwel altijd een mitigerend effect op de illocutieve strekking. *Misschien* wordt niet ingezet in imperatieve directieven, maar vooral in interrogatieve en declaratieve directieven. Deze directieven zijn doorgaans impositief: ze komen ten goede aan de hoorder.

Het partikel *misschien* wordt gebruikt in zeventien vertalingen. Drie van deze partikels worden in twee categorieën geplaatst. De classificatie van deze vertalingen wordt gegeven in tabel 6:

Misschien

Brontekstmotieven	
Lexicaal	3
Pragmatisch	
Expliciet	5
Impliciet	8
Doeltekstmotieven	
Verplicht	1
Optioneel	3
Totaal	20

Tabel 6: *misschien*

Uit bovenstaande classificatie valt op dat dit *misschien* in de meerderheid van de vertalingen wordt ingezet als equivalent van een brontekstelement, waarvan meer dan de helft impliciet pragmatisch is. Tot deze groep behoren de werkwoordstijden die in de Spaanse brontekst worden gebruikt. Bekijk de volgende voorbeelden:

- (14) ¿Sería posible hablar con algún médico que conozca el caso?
Is het *misschien* mogelijk om een arts te spreken die het geval kent?
(uit: *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)
- (15) Bueno, Ignacio, si quisieras ir al grano y decirnos lo que tuvieras previsto...
Goed, Ignacio, wil je dan nu *misschien* ter zake komen en ons vertellen wat je van plan was?
(uit: *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

In (14) en (15) wordt de illocutieve strekking in de brontekst gemitigeerd door respectievelijk de conditional *sería* en de imperfecto de subjuntivo *quisieras* (zie 3.2). Deze werkwoorden worden in het Nederlands vertaald met een vorm in de tegenwoordige tijd die niet hetzelfde mitigerende effect heeft. *Misschien* wordt in deze vertalingen ingezet om dit effect te bereiken, waarmee het een modificerende functie heeft. In deze voorbeelden geldt *misschien* als vertaling van een morfosyntactisch element en is er dus sprake van zero equivalence in operators (Šipka 2015). Bovendien zou een terugvertaling waarschijnlijk niet dezelfde Spaanse tekst opleveren, waardoor er sprake is van directional equivalence (Pym 2007).

Het partikel *misschien* wordt voorts gebruikt in vertalingen van directieven die worden gerealiseerd in de vorm van een negatieve vraag:

- (16) *¿No tienes nada que agregar? dijo Onofre Bouvila.*
Heb je *misschien* nog iets te zeggen? vroeg Onofre.
(uit: *La ciudad de los prodigios*, 1986)

In de Spaanse brontekst heeft de negatieve vraagconstructie een mitigerend effect op de illocutieve strekking (Belchí 1994). Dit effect wordt in de Nederlandse vertaling uitgedrukt door het partikel *misschien*, dat hier een modificerende functie heeft. Ook hier is er sprake van zero equivalence in operators (Šipka 2015) en directional equivalence (Pym 2007) in de vertaling wordt het gebruik van *misschien* gecombineerd met een morfosyntactische verandering, terwijl een terugvertaling niet noodzakelijk dezelfde Spaanse tekst zou opleveren.

Misschien heeft in directieven voornamelijk een modificerende functie: het dient als vertaling van een Spaans pragmatisch element. Deze elementen zijn vaak impliciet pragmatisch, zoals de condicional, de imperfecto de subjuntivo of de negatieve vraagconstructie.

6.4 Dan

Het modale partikel *dan* heeft doorgaans een versterkend effect op de illocutieve strekking: de spreker drukt met *dan* een bepaald ongeduld of irritatie uit (zie 2.5). Directieven waarin *dan* wordt gebruikt fungeren vaak als conclusie op een oorzaak, reden of aanleiding in de voorgaande uiting (zie 2.5). Het partikel *dan* wordt in zowel impositieve als in niet-impositieve directieven gebruikt en heeft in beide directieftypes een versterkend effect op de illocutieve strekking.

Het partikel *dan* wordt gebruikt in twintig vertalingen, waarvan er één tot twee categorieën wordt gerekend. De classificatie wordt weergegeven in tabel 7:

Dan

Brontekstmotieven	
Lexicaal	0
Pragmatisch	
Expliciet	15
Impliciet	1
Doeltekstmotieven	
Verplicht	6
Optioneel	0
Totaal	21

Tabel 7: dan

Dan heeft in de meeste gevallen een modifierende functie: het wordt in vertalingen overwegend gebruikt als equivalent van een expliciet pragmatisch brontekstelement. De Spaanse partikels *pues* en *entonces* vormen in deze categorie de meerderheid. Deze partikels komen zowel afzonderlijk (17, 18) als gecombineerd (19) voor:

- (17) *Entonces* cantemos – dijo ella.
Laten we *dan* zingen, zei zij.
(uit: *El amor en los tiempos de cólera*, 1985)
- (18) *Pues* vaya al grano vuesa merced, que con tanto vuelo metafórico me están entrando ganas de hacer el vientre – protestó Fermín.
“Wilt u *dan* alstublieft ter zake komen, want van zo veel metaforische uitstapjes krijg ik aandrang”, protesteerde Fermín.
(uit: *La sombra del viento*, 2001)
- (19) *Pues entonces* deja de temblar.
Hou *dan* op met beven.
(uit: *La sombra del viento*, 2001)

Hoewel het partikel *entonces* wordt gerekend tot een expliciet pragmatisch brontekstelement, kan deze ook worden geïnterpreteerd als lexicaal brontekstelement: Nederlandse vertalingen van het lexicale *entonces* zijn “dan”, “dus” of “destijds”, waarmee het gedeeltelijk of soms zelfs geheel dezelfde lexicale betekenis heeft als *dan*. In deze context wordt *entonces* echter gebruikt als pragmatisch middel en is het als zodanig geclassificeerd.

In voorbeelden (17) en (18) is er (nagenoeg) sprake van natural equivalence (Pym 2007): in een hypothetische terugvertaling zijn *pues* en *entonces* geschikte equivalenten van *dan* vanwege hun mogelijke functie als modaal partikel (zie 3.1.2). In (19) is er eerder sprake van directional equivalence vanwege de combinatie van *pues* en *entonces*: in een terugvertaling ligt het gebruik van slechts één partikel meer voor de hand. In de typologie van Šipka (2015) is er sprake van multiple equivalence: zowel *pues* als *entonces* is een mogelijke vertaling van *dan*.

Naast *pues* en *entonces* worden ook het expliciet pragmatische *bueno* gebruikt in Spaanse bronteksten, zowel afzonderlijk (20) als in combinatie met een ander partikel (21):

(20) *Bueno, ¿me puedes decir a qué barrio corresponde un 487?*
Kun je me *dan* ook zeggen welke wijk bij 487 hoort?
(uit: *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

(21) *Bueno, chico, pues lo pones tú.*
Nou, zet hem *dan* zelf aan, man.
(uit: *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

In bovenstaande voorbeelden heeft *bueno*, net als *pues* en *entonces* in (18) en (19), een versterkend effect op de illocutieve strekking. *Bueno* fungeert in bovenstaande voorbeelden echter niet als modaal partikel, maar als discoursepartikel: het trekt de aandacht van de hoorder. De relatie tussen het Spaanse *bueno* en het Nederlandse partikel *dan* is te definiëren als directional equivalence (Pym 2007): een terugvertaling zou waarschijnlijk niet dezelfde brontekst opleveren omdat *bueno* en *dan* tot verschillende partikelcategorieën behoren.

Hoewel de modale partikels *pues* en *entonces* en het discoursepartikel *bueno* het meest worden gebruikt als expliciet pragmatisch brontekstelement is deze categorie toch tamelijk gevarieerd. Zo wordt *dan* ook gebruikt als equivalent van een discourse marker (22), een enfocador de alteridad (23) (zie 3.2), of het discoursepartikel *hace* (24), die alle drie een versterkend effect op de illocutieve strekking hebben:

(22) *Vamos, Barbas, salta.*
Springen *dan*, baardmans.
(uit: *El bar*, 2017)

- (23) *Oye: ¿qué te parece si pasamos al salón y hablamos un poco más cómodamente?*
 Zullen we *dan* nu naar de kamer gaan? Dat praat wat makkelijker.
 (uit: *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)
- (24) *Y ahora nos vamos a tomar un par de chupitos de marc de champán y un cafelito, ¿hace?*
 En zullen we *dan* nu een glaasje marc de champagne en een koppie kofje gaan drinken?
 (uit: *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

Bovenstaande elementen zijn voorbeelden van directional equivalence (Pym 2007): een terugvertaling zou waarschijnlijk niet met één van deze elementen, maar met het meer gebruikte *pues* of *entonces*. Ook laat de variatie aan brontekstelementen zien dat hier sprake is van multiple equivalence (Šipka 2015): het partikel *dan* kan als vertaling van verschillende soorten expliciet pragmatische brontekstelementen dienen.

Het partikel *dan* heeft, kortom, vooral een modificerende functie: doorgaans wordt *dan* gebruikt als equivalent van een expliciet pragmatisch Spaans middel. Van deze middelen worden de modale partikels *pues* en *entonces* het meest gebruikt, maar ook discourse markers en enfocadores de alteridad zijn geschikte equivalenten van *dan*.

6.5 Eens

De precieze betekenis van het modale partikel *eens* is sterk afhankelijk van context en intonatie. *Eens* kan, afhankelijk van context en intonatie, zowel een versterkend als een mitigerend effect op de illocutieve strekking hebben. In impositieve directieven heeft *eens* doorgaans een versterkend effect op de illocutieve strekking, terwijl *eens* in niet-impositieve directieven een mitigerend effect heeft.

Het partikel *eens* komt voor in 50 vertalingen, waarvan er zes in twee categorieën geplaatst worden. De classificatie wordt weergegeven in tabel 8:

Eens

Brontekstmotieven	
Lexicaal	2
Pragmatisch	
Expliciet	20
Impliciet	8
Doeltekstmotieven	
Verplicht	20
Optioneel	6
Totaal	56

Tabel 8: eens

Uit bovenstaande classificatie blijkt dat *eens* voornamelijk wordt gebruikt als ofwel een equivalent van een expliciet pragmatisch middel, ofwel als verplicht partikel in de doeltekst. Deze classificatie laat zien dat *eens* zowel een modifierende als een markerende functie kan hebben. In de eerstgenoemde categorie vormen de enfocadores de alteridad de meerderheid, waarvan *a ver* (25) het meest voorkomt, maar ook *oiga* behoort hiertoe:

(25) *A ver*, Elena, diga mi nombre.

Spreek mijn naam *eens* uit, Elaine.

(uit: *El ruido de las cosas al caer*, 2011)

(26) *Oiga*, Daniel. Y si nos marcamos unas croquetillas de jamón y unos espumosos aquí en el Xampañet para quitarnos el mal sabor de la boca?

Daniel, als we *eens* wat hamkroketjes bestelden met een paar mousserende wijntjes erbij hier in El Xampañet, om de nare smaak uit onze mond te spelen?

(uit: *La sombra del viento*, 2001)

De enfocadores de alteridad hebben in bovenstaande voorbeelden een tweeledige functie: ze versterken de illocutieve strekking, maar trekken ook de aandacht van de hoorder. Met deze functie vertonen ze meer overeenkomsten met discoursepartikels dan met modale partikels. Deze vorm van equivalentie houdt het midden tussen directional equivalence en natural equivalence (Pym 2007): enerzijds behoren *eens* en de enfocadores de alteridad tot verschillende partikelcategorieën, waardoor een identieke terugvertaling onwaarschijnlijk lijkt. Anderzijds blijkt uit het relatief grote aantal enfocadores de alteridad dat dit toch een geschikt equivalent van *eens* is. Ook is er in bovenstaande voorbeelden sprake van multiple equivalence

(Šipka 2015): het Nederlandse *eens* heeft meerdere Spaanse equivalenten die dezelfde functie hebben.

Eens wordt, naast een equivalent van een expliciet pragmatisch brontekstelement ook vaak ingezet als verplicht partikel in de doelttekst. In deze gevallen heeft *eens* een markerende functie: dankzij *eens* wordt het duidelijk dat de spreker een verzoek uit. Bekijk het volgende voorbeeld:

(27) Y, a todo esto, ¿usted cómo se manifiesta frente al teorema de Fermat?

Dus, vertelt u *eens*, wat vindt u van Fermats theorema?

(uit: *La sombra del viento*, 2001)

Bovenstaand gebruik van *eens* is een voorbeeld van zero equivalence (Šipka 2015): *eens* heeft in (27) geen equivalent in de Spaanse brontekst. In de typologie van (Pym 2007) staat dit voorbeeld tussen natural equivalence en directional equivalence in: het is moeilijk te zeggen of een terugvertaling dezelfde brontekst zou opleveren.

Uit de analyse van het modale partikel *eens* blijkt dat dit partikel zowel een modificerende als een markerende functie heeft. Enerzijds dient *eens* vaak als equivalent van een enfocador de alteridad, terwijl het anderzijds ook verzoeken als zodanig markeert.

6.6 Nou

De betekenis van het modale partikel *nou* is afhankelijk van de intonatie: wanneer de spreker *nou* beklemtoont, krijgt dit partikel een lexicale betekenis: de spreker maakt de hoorder duidelijk dat hij de directief nú moet uitvoeren. In het geval dat *nou* niet wordt beklemtoond heeft het een pragmatische betekenis en versterkt het de illocutieve strekking van de directief. Dit geldt voor zowel impositieve als niet-impositieve directieven.

Het partikel *nou* komt voor in 14 vertalingen van Spaanse directieven. Eén van deze partikels wordt tot twee categorieën gerekend. De classificatie van deze vertalingen wordt weergegeven in tabel 9:

Nou

Brontekstmotieven	
Lexicaal	1
Pragmatisch	
Expliciet	4
Impliciet	3
Doeltekstmotieven	
Verplicht	3
Optioneel	4
Totaal	15

Tabel 9: *nou*

In bovenstaande classificatie valt op dat de vertalingen vrijwel gelijkmatig verdeeld zijn over de categorieën. Dit geeft aan dat *nou* een veelzijdig partikel is dat meerdere functies kan vervullen. Deze veelzijdigheid blijkt ook uit de vier verschillende expliciet pragmatische brontekstelementen die deze categorie vormen: in (28) wordt een reparador gebruikt, in (29) een enfocador de alteridad, in (30) een discourse marker en in (31) een krachtterm. In deze voorbeelden heeft *nou* een modificerende functie: ze dienen als equivalent van een Spaans pragmatisch middel:

- (28) ¡Ay, madre mía, *por favor*, no digan eso, que yo me lo creo todo!
Zeg dat *nou* niet. Ik geloof alles.
(uit: *El bar*, 2017)
- (29) Pero oye, oye *a ver* qué te dice.
Maar luister *nou*, luister *nou* even wat hij zegt.
(uit: *El ruido de las cosas al caer*, 2011)
- (30) *Anda*, Maxi, canta, ¿no ves que te lo pide Nuestra Señora?
Toe *nou*, Maxi, zing *nou*, de Heilige Maagd vraagt of je voor haar wilt zingen.
(uit: *La voluntad y la fortuna*, 2008)
- (31) Papá, haz el favor de dejarte de rodeos y decirme *qué demonios* está pasando.
Draai er alsjeblieft niet omheen, pappa, zeg *nou* gewoon wat er aan de hand is.
(uit: *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*, 2001)

Vooral het gebruik van *nou* als equivalent van de reparador *por favor* in (28) valt op: waar *nou* vaak wordt gebruikt als reinforcer (Vismans 1994), heeft *por favor* doorgaans een mitigerend effect op de illocutieve strekking. In dit geval is de context essentieel: de spreker zit in een benauwde situatie en gebruikt *por favor* om de hoorder dwingend te verzoeken iets niet te zeggen. De variatie aan equivalenten is een voorbeeld van multiple equivalence (Šipka 2015): voor het Nederlandse partikel *nou* bestaan verschillende geschikte Spaanse equivalenten.

In vergelijking met de voorgaande zes partikels valt bovendien op dat de categorie van de optionele doeltekstmotieven relatief groot is. In deze categorie heeft het partikel *nou* geen modificerende functie, omdat het niet dient als equivalent van een Spaans brontekstelement, maar ook geen markerende functie, omdat zonder *nou* ook duidelijk is dat het directief een verzoek is. Bekijk het volgende voorbeeld:

- (32) “Apenas pueda,” dije. “Pero no llores, no es para tanto.”
“Zodra ik kan” zei ik. “Maar hou *nou* op met huilen, zo erg is het niet.”
“Zodra ik kan” zei ik. “Maar hou (∅) op met huilen, zo erg is het niet.”
(uit: *El ruido de las cosas al caer*, 2011)

Het partikel *nou* fungeert in bovenstaand voorbeeld als stijlmiddel: het heeft geen lexicale of pragmatische betekenis. Dit gebruik van *nou* is een voorbeeld van zero equivalence (Šipka 2015): *nou* heeft geen geschikt Spaans equivalent. Bovendien is er sprake van directional equivalence (Pym 2007): omdat er in de Nederlandse vertaling een modaal partikel wordt gebruikt terwijl er in de Spaanse brontekst geen pragmatisch middel wordt gebruikt, lijkt een identieke terugvertaling onwaarschijnlijk.

De functies van *nou* lopen zodoende uiteen: uit de analyse blijkt dat *nou* een modificerende functie, maar in sommige contexten ook een stilistische functie heeft. Daarnaast blijkt uit de classificatie dat *nou* soms ook als verplicht modaal partikel wordt ingezet, wat erop wijst dat *nou* ook een markerende functie kan hebben.

6.7 Toch

Het modale partikel *toch* wordt zowel in impositieve directieven als in niet-impositieve directieven gebruikt. In impositieve directieven heeft *toch* doorgaans een versterkend effect op de illocutieve strekking, terwijl het effect van *nou* in niet-impositieve directieven zowel versterkend als mitigerend kan zijn (zie 2.8).

Het partikel *toch* komt voor in 23 vertalingen, waarvan er zes in twee categorieën geplaatst worden. De classificatie wordt weergegeven in tabel 10:

Toch	
Brontekstmotieven	
Lexicaal	2
Pragmatisch	
Expliciet	5
Impliciet	2
Doeltekstmotieven	
Verplicht	8
Optioneel	12
Totaal	29

Tabel 10: *toch*

Uit bovenstaande classificatie blijkt dat het partikel *toch* doorgaans wordt ingezet uit doeltekstmotieven. In deze categorie is *toch* geen equivalent van een brontekstelement. Vooral het gebruik van *toch* als optioneel partikel valt op. In deze categorie heeft *toch* geen modificerende of markerende functie, maar een stilistische functie. Bekijk het volgende voorbeeld:

- (33) No seas bruta, diles que vuelvan.
 Wees *toch* niet zo stom, zeg dat ze terug moeten komen.
 Wees (∅) niet zo stom, zeg dat ze terug moeten komen.
 (uit: *La voluntad y la fortuna*, 2008)

De functie van *toch* is echter niet altijd stilistisch: *toch* kan ook een markerende functie vervullen, zoals in onderstaand voorbeeld:

- (34) ¿Sería capaz? – dijo ella, medio en serio medio en broma.
 “Dat zult u *toch* wel uit uw hoofd laten?” zei zij, half in ernst en half voor de grap.
 (uit: *Riña de gatos*, 2010)

In bovenstaande doeltekst wordt de directief geuit via een retorische vraag, waarin het partikel *toch* een versterkend effect heeft op de illocutieve strekking. De Spaanse brontekst heeft echter geen element met deze functie. Er is sprake van zero equivalence (Šipka 2015): het Nederlandse

partikel *toch* heeft geen Spaans equivalent. Ook zijn (33) en (34) voorbeelden van directional equivalence: een identieke terugvertaling lijkt onwaarschijnlijk, omdat er in de Nederlandse doelttekst een modaal partikel wordt gebruikt, terwijl de Spaanse brontekst een pragmatisch middel ontbeert. Het modale partikel *toch* heeft zodoende doorgaans een stilistische of markerende functie.

Conclusie

Het doel van dit onderzoek was het verkrijgen van nieuwe inzichten in de verschillende functies van Nederlandse modale partikels. Om dit doel te bereiken is er contrastief onderzoek gedaan naar enerzijds Spaanse pragmatische middelen en anderzijds Nederlandse modale partikels. Voor dit onderzoek zijn Nederlandse vertalingen van Spaanse directieven gebruikt. Aan de hand van deze vertalingen werd duidelijk welke elementen en motieven in bron- en doelttekst aanleiding geven tot het gebruik van een modaal partikel. Uit deze elementen en motieven kan worden opgemaakt of het modale partikel een modifierende, een markerende of een andere functie heeft. Een belangrijk voordeel van deze methode is dat de verschillende genuanceerde betekenissen van de pragmatische elementen in de brontaal, in dit geval Spaans, meer informatie kunnen geven over de functies van modale partikels dan een ééntalig onderzoek zou kunnen geven. Bovendien schept deze methode duidelijkheid over een linguïstische categorie die in beide talen aanwezig is, maar in verschillende terminologieën wordt beschreven.

In dit onderzoek zijn in totaal 244 Nederlandse vertalingen van Spaanse directieven op kwalitatieve basis geanalyseerd. De eerste vier hoofdstukken vormden de theoretische basis voor dit onderzoek. In het eerste hoofdstuk zijn Nederlandse modale partikels afgebakend als linguïstische categorie, waarna de verschillende betekenissen van acht modale partikels in het tweede hoofdstuk worden toegelicht. Uit de eerste twee hoofdstukken is gebleken dat het effect van modale partikels op de illocutieve strekking van een directief sterk contextafhankelijk is: onder meer het directieftype en de intonatie zijn factoren die het effect van modale partikels beïnvloeden.

Het derde hoofdstuk was gewijd aan de lexicale en grammaticale middelen die het Spaans heeft om de illocutieve strekking van directieven te modifieren. In dit hoofdstuk is duidelijk geworden dat het Spaans niet tot dezelfde verscheidenheid aan modale partikels beschikt als het Nederlands, maar wel andere middelen heeft om tot hetzelfde effect als modale partikels te komen. Het Spaans beschikt bijvoorbeeld over lexicale middelen als *enfocadores de alteridad*, discourse markers en vocatieven om de illocutieve strekking van directieven te modifieren. Ook heeft het Spaans hier grammaticale middelen, zoals verschillende werkwoordstijden die verschillende effecten op de illocutieve strekking hebben.

De verschillen tussen het Nederlands en het Spaans met betrekking tot pragmatische middelen zijn vervolgens verder uitgewerkt aan de hand van twee typologieën van equivalentie. In de descriptieve typologie van Šipka (2015) geldt dat modale partikels vaak worden geclassificeerd

onder “zero equivalence” of “zero equivalence in operators”, wat inhoudt dat modale partikels vaak niet vertaald worden, of dat ze vertaald worden via een morfosyntactische manoeuvre. In de analytische typologie van Pym (2007) worden modale partikels vaak geassocieerd met “directional equivalence”. Dit betekent dat een hypothetische terugvertaling van een directief met een modaal partikel vaak niet dezelfde brontekst zou opleveren. Deze twee classificaties bevestigen dat Nederlandse modale partikels en Spaanse pragmatische middelen niet tot dezelfde categorieën kunnen worden gerekend.

In het vijfde hoofdstuk is de onderzoeksmethode uiteengezet. Voor dit onderzoek is een parallel corpus van directieven met één modaal partikel gebruikt. Dit corpus is opgebouwd uit vertalingen van dialogen in romans en films. Deze directieven zijn vervolgens geassocieerd volgens een descriptief model dat is ontworpen voor het analyseren van vertalingen tussen talen die verschillen op het gebied van pragmatische middelen. Het resultaat van deze classificatie vormde de basis voor de uiteindelijke analyse, die in het zesde hoofdstuk aan bod komt.

Uit deze analyse is gebleken dat Nederlandse modale partikels in directieven verschillende functies kunnen vervullen. Zo hebben de partikels *even*, *dan*, *eens* en *misschien* doorgaans een modificerende functie: zij versterken dan wel mitigeren de illocutieve strekking van de directief. Het partikel *maar* vervult daarentegen in de meeste gevallen een markerende functie: *maar* modificeert de illocutieve strekking niet zozeer, maar geeft alleen aan om welk directieftype het gaat. Het partikel *toch* heeft vaak een stilistische functie: *toch* wordt niet zozeer gebruikt om een directief te modifieren of te markeren, als wel om de tekst natuurlijker te laten klinken. Het partikel *nou*, tot slot, vervult verschillende functies: het kan zowel een modificerende, een markerende, als een stilistische functie hebben.

Dit contrastieve onderzoek naar Spaanse pragmatische middelen en Nederlandse modale partikels heeft geleid tot nieuwe inzichten in de verschillende functies van Nederlandse modale partikels. Dankzij deze methode is duidelijk geworden dat modale partikels niet alleen een modificerende functie kunnen hebben, maar ook een markerende, lexicale of stilistische functie. Deze uitkomst is een nieuwe toevoeging aan de groeiende reeks onderzoeken naar het gebruik van modale partikels. Ook het descriptieve analysemodel dat voor dit onderzoek is gebruikt heeft nut voor toekomstige onderzoeken: hoewel het model in de toekomst nog kan worden verfijnd en uitgebreid, is het een handig middel om talen te onderzoeken die verschillen op het gebied van pragmatische middelen.

Bibliografie

Primaire bronnen

Literatuur

Originele werken

Fuentes, C. (2008). *La voluntad y la fortuna*. Mexico: Alfaguara.

García Márquez, G. (1967). *Cien años de soledad*. Buenos Aires: Editorial Sudamericana.

García Márquez, G. (1985). *El amor en los tiempos de cólera*. Colombia: Penguin Random House.

Mendoza, E. (1986). *La ciudad de los prodigios*. Spanje: Seix Barral.

Mendoza, E. (2010). *Riña de gatos*. Spanje: Planeta.

Ruiz Zafón, C. (2001). *La sombra del viento*. Spanje: Planeta.

Tusset, P. (2001). *Lo mejor que le puede pasar a un cruasán*. Spanje: Lengua de Trapo.

Vargas Llosa, M. (1965). *La casa verde*. Peru: Seix Barral.

Vásquez, J. G. (2011). *El ruido de las cosas al caer*. Colombia: Alfaguara.

Vertaalde werken

Fuentes, C. (2010). *De wil en het lot* (M. Sabarte Belacortu, vert.). Amsterdam: Meulenhoff.

García Márquez, G. (1972). *Honderd jaar eenzaamheid* (C. A. G. van den Broek, vert.). Amsterdam: Meulenhoff.

García Márquez, G. (1986). *Liefde in tijden van cholera* (M. Sabarte Belacortu, vert.). Amsterdam: Meulenhoff.

Mendoza, E. (2013). *De neergang van Madrid* (A. Glastra van Loon, vert.). Amsterdam: Meulenhoff.

Mendoza, E. (1988). *De stad der wonderen* (F. Mendelaar, vert.). Amsterdam: Arena.

Ruiz Zafón, C. (2004). *De schaduw van de wind* (N. Geel, vert.). Utrecht: Signatuur.

Tusset, P. (2007). *Het beste wat een croissant kan overkomen* (G. Mulder, vert.). Utrecht: Signatuur.

Vargas Llosa, M. (1976). *Het groene huis* (M. Sabarte Belacortu, vert.). Amsterdam: Meulenhoff.

Vásquez, J. G. (2012). *Het geluid van vallende dingen* (B. Coopmans, vert.). Utrecht: Signatuur.

Films

Bang, C. et al. (producers) & De la Iglesia, Á. (regisseur). (2017). *El bar*. [video]. Atresmedia Cine.

Berzosa, X. (producer) & Garaño, J., Arregi, A., Goenaga, J. M. (regisseur). (2019). *La trinchera infinita*. [video]. Irusoin, Moriarti Productions.

García Velilla, N., Gamero, M. (producers) & García Velilla, N. (regisseur). (2015). *Perdiendo el norte*. [video]. Producciones Aparte, Aragón Televisión, Atresmedia Cine.

Naranjo, D., Gamero, M., Lejarza, M. (producers) & Dorronsoro, I. (regisseur). (2016). *Plan de fuga*. [video]. LaZona Films, Runaway Productions, Atresmedia Cine.

Salazar-Simpson, G., Barrois, G., Augustín, A. (producers) & Martínez-Lázaro, E. (regisseur). (2015). *Ocho apellidos catalanes*. [video]. LaZona Films, Kowalski Films, Telecinco Cinema.

Secundaire bronnen

Alm, M., Behr, J., & Fischer, K. (2018). Modal particles and sentence type restrictions: A construction grammar perspective. In *Glossa* 3.

As, S. van (1991). Accentplaatsing en interpretatieve keuze. In *Forum der Letteren*, 32:2, 90-107.

Ashurovna, A. R. (2019). Paralinguistic means of speech. In *International Journal on Integrated Education*, 2(6), 227-230.

Austin, J. L. (1962). Speech acts.

Auwers, J. van der, Vandeweghe, W. (1984), *Studies over Nederlandse partikels*. Antwerp Papers in Linguistics 35. Antwerpen, UIA.

Beheydt, L. (2004). Modale partikels en grammaticalisering. In *Langues à niveaux multiples: Hommage au Professeur Jacques Lerot à l'occasion de son eméritat*, 112, 23-34. Louvain-la-Neuve: BCILL.

Briz, A., Pons, S., & Portolés, J. (2008). Diccionario de partículas discursivas del español. In *El diccionario como puente entre las lenguas y culturas del mundo. Actas del II Congreso Internacional de Lexicografía Hispánica*. Alicante, Biblioteca Virtual Cervantes, 217-227.

Brown, P., & Levinson, S. C. (1978). Universals in language usage: Politeness phenomena. In *Questions and politeness: Strategies in social interaction*, 56-311. Cambridge University Press.

Calvi, M. V., & Mapelli, G. (2004). Los marcadores bueno, pues, en fin, en los diccionarios de español e italiano. In *Artifara*, 4.

Corpus Hedendaags Nederlands (CHN). Geraadpleegd op 15 februari 2021 van ivdnt.org/corpora-lexica/corpus-hedendaags-nederlands/.

Culpeper, J. (2010). Conventionalised impoliteness formulae. In *Journal of pragmatics*, 42(12), 3232-3245.

de Diego, V. A. (1994). La cortesía en las peticiones. In *Problemas y métodos en la enseñanza del español como lengua extranjera: actas del IV Congreso Internacional de ASELE (Asociación para la Enseñanza del Español como Lengua Extranjera)*, 413-426.

Fernández Guerra, A. (2012). Translating culture: problems, strategies and practical realities. In *Časopis za književnost, kulturu i književno prevodenje*.

Foolen, A. P. (1993). *De betekenis van partikels: een dokumentatie van de stand van het onderzoek, met bijzonder aandacht voor 'maar'*. [Sl: sn].

Gouws, R. H. (2002). Equivalent relations, context and cotext in bilingual dictionaries. In *HERMES-Journal of Language and Communication in Business*, 28, 195-209.

Haeseryn, W., Romijn, K., Geerts, G., de Rooij, J., & van den Toorn, M. C. (1997). *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Groningen/Deurne: Martinus Nijhoff uitgever/Wolters Plantyn.

- Haverkate, H. (2006). *Zou ik misschien toch nog eventjes een klein vraagje mogen stellen? Nederlandse omgangsvormen in intercultureel perspectief*. Rozenberg Publishers.
- Hiligsmann, P., & Noiret, F. (2010). Modale partikels in het Nederlands en hun vertalingen in het Frans.
- Hoop, H. de et al. (2016). Imperatives and politeness in Dutch. In *Linguistics in the Netherlands 2016*, 41-53. John Benjamins Publishing Company.
- Hopper, P. J. (1991). On some principles of grammaticization. In *Approaches to grammaticalization, 1*, 17-35.
- Kärnä, A. (2000). Die Kategorie 'Partikel' gestern und heute. Ein Überblick über griechische, lateinische und deutsche Grammatiken. Diss. Helsinki.
- Kmeťová, A. (2013). Nederlandse modale partikels en hun equivalenten in Tsjechische en Slowaakse vertalingen.
- Landone, E. (2012). Discourse markers and politeness in a digital forum in Spanish. In *Journal of Pragmatics*, 44(13), 1799-1820.
- Mallarino, U., & del Rosario, M. (2005). Conectores y contrastividad: el caso de pues. In *AISPI. Actas del XXIII Congreso*, 563-578.
- Martín Zorraquino, M. A. (1999). Aspectos de la gramática y de la pragmática de las partículas de modalidad en español actual. In *Español como lengua extranjera, enfoque comunicativo y gramática: actas del IX congreso internacional de ASELE, Santiago de Compostela, 23-26 de septiembre de 1998*, 25-56. Servicio de Publicaciones.
- Martín Zorraquino, M. A., Portolés Lázaro, J. (1999): “Los marcadores del discurso”, en I. *Gramática descriptiva del español, vol 3: Entre oración y discurso. Morfología*, , 4051-4213. Madrid: Espasa Calpe.
- Mitkova, A. (2009). El estilo comunicativo de los jóvenes. In *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación (clac)*, 37, 21-44.
- Mulder, G. (1998). *Indirecte en directe directieven*. Amsterdam: IFOTT.
- Nida, E. A. (1977). The Nature of Dynamic Equivalence in Translating. In *Babel: International Journal of Translation*.
- Portolés, J. (2001). *Marcadores del discurso*. Barcelona: Ariel.

- Pym, A. (2007). Natural and directional equivalence in theories of translation. *Target. International Journal of Translation Studies*, 19(2), 271-294.
- Riepma, M. (2019). Soms wel, soms niet. Onderzoek naar modaal soms op Twitter.
- Schoonjans, S. (2020). Eerste hulp bij de vertaling van schakeringspartikels. Artikel in voorbereiding.
- Šipka, D. (2015). *Lexical conflict: Theory and practice*. Cambridge University Press.
- Van Dale. (z.d.). Dan. In *Van Dale*. Geraadpleegd op 13 februari 2021 van vandale.nl
- Van Dale. (z.d.). Eens. In *Van Dale*. Geraadpleegd op 20 januari 2021 van vandale.nl
- Van Dale. (z.d.). Entonces. In *Van Dale*. Geraadpleegd op 4 mei 2021 van vandale.nl
- Van Dale. (z.d.). Even. In *Van Dale*. Geraadpleegd op 22 januari 2021 van vandale.nl
- Van Dale. (z.d.). Maar. In *Van Dale*. Geraadpleegd op 2 februari 2021 van vandale.nl
- Van Dale. (z.d.). Misschien. In *Van Dale*. Geraadpleegd op 8 februari 2021 van vandale.nl
- Van Dale. (z.d.). Nou. In *Van Dale*. Geraadpleegd op 23 februari 2021 van vandale.nl
- Van Dale. (z.d.). Soms. In *Van Dale*. Geraadpleegd op 11 februari 2021 van vandale.nl
- Van Dale. (z.d.). Toch. In *Van Dale*. Geraadpleegd op 1 maart 2021 van vandale.nl
- Vismans, R. (1994). *Modal particles in Dutch directives: a study in functional grammar* (Vol. 11). Amsterdam: IFOTT.
- Winters, M. (2009). Modal particles explained: How modal particles creep into translations and reveal translators' styles. In *Target. International Journal of Translation Studies*, 21(1), 74-97.
- Wouden, T. van der (2002). Partikels: naar een partikelwoordenboek voor het Nederlands. In *Nederlandse taalkunde*, 7(1), 20-43.
- Wouden, T. van der (2006). Partikels: woordjes die het Nederlands markeren. In *Wat iedereen van het Nederlands moet weten en waarom*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 119-129.

Appendix

Even

	Spaans (BT)	Nederlands (DT)	Meta	Bron	Classificatie
1	Esas pobres criaturas por ahí, de su cuenta, don Fabio, figúrese -suspiró la superiora-.	"Die arme kindertjes helemaal alleen daar buiten, stelt u zich even voor, don Fabio," zuchtte moeder overste.	M	La casa verde	
2	Antes déjame llenar las copas, primo.	Laat me eerst even de glazen volschenken, neef.		La casa verde	DT-verp
3	Permítanme presentarme.	Mag ik me even voorstellen?	M	La voluntad y la fortuna	
4	por un momento, detente	blijf heel even staan		La voluntad y la fortuna	BT-lex
5	Figúrate nada más.	Stel je even voor.		La voluntad y la fortuna	BT-prag-exp
6	Lo detuve con un gesto de la mano. Respira, por favorcito.	Ik legde hem met een handgebaar het zwijgen op. Zeg, haal alsjeblieft even adem.		La voluntad y la fortuna	BT-prag-exp
7	Ayúdeme a levantar la manta - dijo él.	Help me even de deken te verwijderen, zei hij.		Riña de gatos	BT-prag-imp
8	Esperadme un minuto, por favor.	Wacht hier even , alsjeblieft.		Perdiendo el norte	BT-lex
9	"Me prestas el cuarto, Pilar", le decían simplemente, cuando ya estaban dentro.	"Leen me je kamer even , Pilar," zeiden ze eenvoudig, als ze al binnen stonden.		Cien años de soledad	DT-opt
10	Fermín, tengamos la fiesta en paz. Le prohíbo terminantemente que haga nada.	Fermín, laten we even rustig aan doen. Ik verbied je ten strengste iets in die geest te ondernemen.	M	La sombra del viento	
11	Hágame el favor de dejarme solo un momento con la señorita - le dijo - tengo algo importante que decirle.	"Doet u mij een plezier en laat u mij even alleen met de juffrouw", zei hij tegen haar, "ik heb haar iets belangrijks te vertellen."		El amor en los tiempos del cólera	BT-lex
12	Bueno, llama, que ya estás tardando. Alguno tendría que funcionar.	Bel even snel. Eén van die dingen moet het toch wel doen?		El bar	DT-verp

13	¿No podemos estar un momento en silencio? ¡Coño, que nos matan!	Kunnen we even stil zijn? Ze kunnen ons verdomme doden.		El bar	BT-lex
14	Cállate un momento.	Wacht even .		Ocho apellidos catalanes	BT-lex
15	Para un momento.	Stop even , alsjeblieft.		Ocho apellidos catalanes	BT-lex, BT-prag-exp
16	Don Onofre, ¿podría venir un momentito? Hemos sorprendido a un individuo merodeando por aquí - dijo el recién llegado.	"Don Onofre, kunt u even komen? We hebben een man betrapt die hier aan het rondscharrelen was," zei de man.		La ciudad de los prodigios	BT-lex, BT-prag-imp
17	Supon por un momento que llegasen a triunfar - siguió diciendo mientras miraba por la ventana.	"Veronderstel even dat ze zouden winnen," ging hij verder, terwijl hij uit het raam keek.	M	La ciudad de los prodigios	
18	Ahora tendrá que esperar aquí un momento - dijo.	"U zult hier even moeten wachten" zei ze.	M	La ciudad de los prodigios	
19	"Bueno", dijo ella, poniéndose de pie. "Espéreme aquí, le voy a mostrar algo."	"Goed" zei ze, terwijl ze opstond. Wacht hier even , dan zal ik u iets laten zien.		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-imp
20	"Un momento, un momento" dije. Las preguntas se me agolparon en la boca. "¿Usted tiene esto?"	"Moment, wacht even " zei ik. De vragen verdrongen zich in mijn mond. "U hebt dat bandje?"		El ruido de las cosas al caer	BT-lex
21	Pásamela, por favor. Dile que quiero hablar con ella.	Geef me haar even , alsjeblieft. Zeg maar dat ik met haar wil praten.		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-exp, DT-verp
22	Baja un segundo.	Stap heel even uit.		El ruido de las cosas al caer	BT-lex
23	Quiero que nos quedemos callados un rato, estoy cansada de hablar. ¿Me entiende, Antonio? Hemos hablado demasiado. Estoy harta de hablar. Quiero estar un rato en silencio.	Ik wil dat we nu even stil zijn, ik ben het praten zat. Snap je, Antonio? Ik wil even stil zijn.	M	El ruido de las cosas al caer	
24	¿Te puedo molestar un momento?	Mag ik je even storen?	M	Ocho apellidos catalanes	
25	¿Por qué no te tomas un descanso?	Ga er ook even tussenuit.		Plan de fuga	BT-lex, BT-prag-imp
26	Salte un ratillo. Te va a dar algo, ahí todo el día.	Kom er even uit. Je zit daar al de hele dag.		La trinchera infinita	BT-lex

27	Que te pases por el despacho. Tengo novedades.	Kom even langs op kantoor. Ik heb iets voor je.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-imp, DT-verp
28	Espera, hay otra cosa.	Wacht even , er is nog iets.	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
29	Verónica, ven, ocúpate un momento de Víctor -dijo Lady First alzando la voz hacia algún lugar remoto del pasillo.	"Verónica, let jij even op Víctor" riep Lady First de gang in.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-lex
30	Mujer, si me dieras más opciones preferiría decirte otra cosa.	Luister even . Als je me nog meer te kiezen zou geven, zou ik nog wel wat anders willen zeggen.	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
31	Bueno, puedes verlos hasta la hora de cenar. Pero primero saluda como es debido al tío Pablo.	Goed dan. Je mag voor het eten nog wel even kijken. Maar zeg eerst even netjes gedag tegen oom Pablo.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-opt
32	«Espera, lávate y vamos a la cama», dijo, haciendo un gesto para desembarazarse.	‘Stop, was je eerst even , dan gaan we daarna op bed liggen,’ zei ze terwijl ze mijn armen wegduwde.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-verp
33	Bueno, ten un poco de paciencia.	Ach, je moet hem even laten betijen.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-lex
34	– Mamá, escucha, has de prometerme que no le dirás nada de esto a papá, ¿de acuerdo?	‘Mamma, luister even , je moet me beloven dat je hierover niks tegen pappa zegt. Afgesproken?’	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
35	Escucha, dale unas cuantas vueltas más a la lista a ver si se te enciende alguna lucecita, ¿de acuerdo?	Zeg, als jij nou nog even goed naar dat lijstje kijkt dan gaat er misschien nog een lichtje bij je branden, goed?		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-lex
36	– A ver, Roberto, céntrate: si yo quiero saber desde que teléfono he recibido la última llamada qué coño he de hacer.	‘Roberto, please, zeg even : als ik wil weten wie me het laatst gebeld heeft wat moet ik dan verdomme doen.’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-verp
37	– Muy bien, pero asegúrese antes de que los grados no sean Fahrenheit, detesto el vino sólido. ¿Y será tan amable también de traernos un calendario con santoral, por favor?	‘Prima, maar controleert u eerst even of het niet achttien graden Fahrenheit is, ik hou niet van wijn in vaste vorm. En wilt u ons alstublieft ook een heiligenkalender brengen?’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-opt

38	¿Quieres subir a casa y tomamos algo allí?	Waarom ga je niet nog even mee, dan drinken we thuis nog wat.	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
39	Dame un momento, haz el favor. Y empieza por el principio.	Eventjes wachten, alsjeblijft. En bij het begin beginnen.'		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-lex, BT-prag-imp
40	Escucha John: vas a callarte un momentito y vas a responder una a una a todas las preguntas que te haga, ¿vale?	Luister, John, kun je eventjes je kop houden en de vragen die ik je stel een voor een beantwoorden, ja?		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-lex
41	Anda, vete haciéndome las cloquetas que voy a adelantar lo de tu madre.	Kom, maak jij die kroketten even voor me, dan begin ik alvast met het eten voor je moeder.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-imp
42	Si me acompañas abajo te puedo pasar lo que quieras. Tengo cuatro gramitos.	Als je even met me mee gaat kan je krijgen wat je hebben wilt. Ik heb vier grammetjes.'	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
43	Ayúdame a levantarme, quiero beber más agua.	Help me even om op te staan, ik wil nog wat water.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-opt
44	Se te pasará en un rato, pero tienes que esforzarte un poco.	Het gaat straks wel over, maar je moet wel even je best doen.'	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
45	Cállate un poco, ¿quieres?, estoy tratando de repeler un ataque armado.	Hou even je mond, ja? Ik doe mijn best om een gewapende aanval te stuiten.'	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	

Maar

	Spaans (BT)	Nederlands (DT)	Meta	Bron	Classificatie
1	Llévala a mi despacho.	Breng haar maar naar mijn kantoor.		La casa verde	DT-opt
2	Déjeme a mi, madre.	"Laat mij maar , zuster," zei de overste.	M	La casa verde	
3	Sí, hágalo pasar, madre Patrocinio - dijo la superiora.	"Ja, laat hem maar binnen, zuster Patrocinio," zei moeder overste.		La casa verde	BT-prag-imp
4	Déjame pasar primero -dijo Chango-.	"Laat mij maar eerst," zei Chango.		La casa verde	DT-verp
5	Tráiganse al coleguita, entonces - dijo Lituma.	"Gaan jullie eerst maar onze collega halen," zei Lituma.		La casa verde	BT-prag-imp
6	Vayan, mientras me cambio de ropa.	Gaan jullie hem maar halen, dan trek ik ondertussen andere kleren aan.		La casa verde	BT-prag-imp

7	Te encargarás tú - dijo el Mono. Yo no me atrevo.	"Dat moet jij maar doen", zei de Aap. Ik durf niet.	M	La casa verde	
8	Cálmese, madre Angélica.	Kalm nou maar , zuster Angélica.	M	La casa verde	
9	Di más bien tanto tiempo que no me veías - dijo Lituma.	"Zeg maar liever dat je me zo lang niet gezien hebt," zei Lituma.	M	La casa verde	
10	Yo la guardaré, démela - dijo el doctor Portillo.	"Ik zal hem bewaren, geeft u maar hier," zei dokter Portillo.		La casa verde	DT-verp
11	Yo me encargaré de eso, no se preocupe.	Ik zal er wel voor zorgen, maakt u zich maar niet ongerust.		La casa verde	DT-opt
12	(...) ven, acércate, no me tengas miedo.	(...) kom, kom dichterbij, wees maar niet bang voor me.		La casa verde	DT-verp
13	No te salgas de la cocha - dijo Julio Reátegui - voy a bañarme contigo.	"Blijf maar in het water," zei Julio Reátegui, "ik kom er ook in".		La casa verde	DT-opt
14	¿Qué pasa, colega? - dijo Josefino - No te muñequées.	"Wat is er aan de hand, collega?" zei Josefino. "Word maar niet zenuwachtig."	M	La casa verde	
15	Ya estoy mejor, colega. Sigue contando, nomás.	"Ik voel me al beter, collega, vertel nu maar weer verder."		La casa verde	BT-prag-exp
16	Cuéntales, madre - dijo brutalmente Errol.	"Vertel het ze maar , moeder," zei Errol hard.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
17	Déjala afuera.	Dat laat u maar buiten staan.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
18	Demuéstrelo, padre - dijo, arrogante, sobrado, Jericó.	"Bewijst u het maar , pater," zei Jericó arrogant en zelfvoldaan.	M	La voluntad y la fortuna	
19	Ten la seguridad de que tu mujer ya encontró un amante...	Reken maar dat je vrouw al een vriendje heeft...	M	La voluntad y la fortuna	
20	Pregúntale.	Vraag het maar aan hem.		La voluntad y la fortuna	DT-opt
21	Recuérdale eso al profe, a ver qué te dice.	Wrijf dat de prof maar onder zijn neus, eens kijken wat hij zegt.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
22	No me creas cínica ni aprovechada, dijo.	Denk maar niet dat ik cynisch of opportunistisch ben, zei ze.	M	La voluntad y la fortuna	

23	Empieza a preparar tu tesis.	Begin maar vast met de voorbereidingen voor je afstudeerscriptie.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
24	Compadécete a ti mismo, cabrón.	Heb maar medelijden met jezelf, lul.	M	La voluntad y la fortuna	
25	Pregúntaselo.	Vraag dat maar aan hem.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
26	Ni se imagine que hablo más de la cuenta.	Denkt u maar niet dat ik mijn mond voorbijpraat.	M	La voluntad y la fortuna	
27	Pregúntale a cualquier preso. Habla con el Negro España o la Pérfida Albión.	Vraag het aan elke gevangene. Praat maar met de Zwarte Spanje of de Perfide Albion.	M	La voluntad y la fortuna	
28	Lo que saben todos, no sea usted tan misteriosa...	Dat weet toch iedereen, doet u maar niet zo geheimzinnig.	M	La voluntad y la fortuna	
29	No necesitas abundar. Ya párale.	Je hoeft niet zo uit te weiden. Hou maar op.		La voluntad y la fortuna	BT-prag-exp
30	Ve la nómina de negocios de Max Monroy, Josué.	Kijk maar naar de loonlijst van de ondernemingen van Max Monroy, Josué.	M	La voluntad y la fortuna	
31	Siga de pie, señor presidente.	Blijft u maar staan, meneer de president.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
32	No me salgas con tus franchutadas.	Houdt u die Franse praatjes maar voor u.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
33	Que venga él - aconsejó la novata María del Rosario Galván.	Laat hij maar hierheen komen, was de raad van de nieuweling, María Rosario Galván.	M	La voluntad y la fortuna	
34	Entiéndalo en términos de mutua convivencia - dijo con gran suavidad Monroy.	"Vat dat maar op als wederzijds belang" zei Monroy heel rustig.		La voluntad y la fortuna	BT-prag-imp
35	Créetelo aunque no lo creas...	Neem het maar van me aan, al geloof je het niet...		La voluntad y la fortuna	DT-verp
36	Reclámamelo si gustas. Ándale.	Kom maar op met je verwijten.	M	La voluntad y la fortuna	
37	Pues míralos bien, mi hermano, porque no los volverás a ver...	Nou, kijk maar goed naar ze, broertje, want je zult ze nooit meer zien...		La voluntad y la fortuna	DT-verp
38	No tiene importancia. -repuso Anthony-. Dígame en qué puedo serle útil.	"U bent verontschuldigd," antwoordde Anthony. "Zeg maar waarmee ik u van dienst kan zijn."		Riña de gatos	BT-prag-imp

39	No le haga caso - repuso el duque.	"Let maar niet op haar," antwoordde de hertog.		Riña de gatos	BT-prag-imp
40	No le haga caso - dijo la mujerona al inglés.	"Let maar niet op hem" zei ze tegen Anthony.		Riña de gatos	BT-prag-imp
41	Dígame de qué se trata, y si está en mi mano...	Zeg maar waar het om gaat, als het binnen mijn mogelijkheden ligt...		Riña de gatos	BT-prag-imp
42	A ver esos callos.	Kom maar op met die callos.	M	Riña de gatos	
43	Vámonos por las buenas o no saldremos nunca de aquí.	Laten we nu maar gaan, anders komen we hier nooit weg.		Riña de gatos	BT-prag-exp
44	No. Usted dirá.	Nee. Zeg het maar .		Riña de gatos	BT-prag-imp
45	Eso pregúnteselo a ellos - respondió el primer secretario.	"Vraag dat maar aan hen" antwoordde de eerste secretaris.		Riña de gatos	BT-prag-imp
46	No diga nada, Whitelands, conozco las respuestas a estas preguntas.	Zeg maar niets, Whitelands, ik ken het antwoord op deze vragen.	M	Riña de gatos	
47	Si no tienes agallas, dímelo y buscaré quien lo haga.	Zeg het maar als je het lef er niet voor hebt, dan zoek ik wel een ander.		Riña de gatos	DT-verp
48	Ya puedes salir. He cerrado como me ha dicho y he corrido los visillos del balcón.	Kom maar tevoorschijn. Ik heb gedaan wat hij zei, de deur zit op slot en de gordijnen zijn dicht.		Riña de gatos	BT-prag-imp
49	No se fíe. Madrid bulle en agentes extranjeros.	Vertrouw daar maar niet op. In Madrid wemelt het van de buitenlandse agenten.		Riña de gatos	BT-prag-imp
50	En fin, le espero en quince minutos. Proceda como mejor le parezca.	Kortom, ik verwacht u over vijftien minuten. Doe maar wat u het beste lijkt.		Riña de gatos	BT-prag-imp
51	Déjelo en mis manos - respondió el inglés. Llevo un as oculto en la manga.	"Laat dat maar aan mij over," antwoordde Anthony. "Ik heb een troef achter de hand."		Riña de gatos	BT-prag-imp
52	Guárdate el sarcasmo para las nenas del Rimbombín - dijo secamente.	"Bewaar je sarcasme maar voor de meisjes van de bar Rimbombín" zei ze kortaf.	M	Riña de gatos	
53	Cuéntame tus penas, niña - dijo con cariño.	"Vertel me maar wat je dwarszit, meisje" zei hij vriendelijk.	M	Riña de gatos	
54	No le haga caso - replicó David Ross.	"Leg dat maar naast u neer," antwoordde David Ross.		Riña de gatos	BT-prag-imp
55	Muy bien, idos.	Oké, ga maar weg.	M	Perdiendo el norte	

56	Y si os hace falta más, no dudes en decírmelo.	Als je meer nodig hebt, hoef je het maar te zeggen.	M	Perdiendo el norte	
57	¿Tan gordo fue? - ¡Tú me dirás!	Was die bruiloft zo erg? - Vertel het maar .		Perdiendo el norte	BT-prag-imp
58	Al final nos va a salir más la cuenta suspender la boda.	We moeten de bruiloft maar cancelen.	M	Perdiendo el norte	
59	Nos iremos de este pueblo, lo más lejos que podamos, y no regresaremos jamás. Ahora vete tranquilo.	We gaan weg uit dit dorp, zo ver als we kunnen, en we komen nooit meer terug. Ga nu maar rustig heen.		Cien años de soledad	DT-verp
60	Déjenlos que sueñen.	Laat ze maar dromen.	M	Cien años de soledad	
61	No te hagas ilusiones. Aunque me lleven al fin del mundo encontraré la manera de impedir que te cases, así tenga que matarte.	Haal je maar niets in je hoofd. Ze kunnen me naar het eind van de wereld slepen, maar ik zal een manier vinden om te voorkomen dat je trouwt, al moet ik je ervoor vermoorden.	M	Cien años de soledad	
62	Pero de pronto me he dado cuenta de que sigue siendo lunes como ayer. Mira el cielo, mira las paredes, mira las begonias.	Maar ineens besepte ik dat het maandag blijft, net als gisteren. Kijk maar naar de lucht, kijk maar naar de muren, kijk maar naar de begonias.		Cien años de soledad	DT-opt
63	En ese caso - replicó el doctor con igual calma - devuélveme el frasquito. Ya no te hace falta.	"Geef me in dat geval het flesje maar terug," antwoordde de dokter even kalm. "Dat heb je dan niet meer nodig."		Cien años de soledad	DT-verp
64	"No me creas lo que te digo", decía, mientras echaba cenizas sobre sus excrementos para recogerlos con la pala.	"Geloof maar niet wat ik zeg, hoor," zei ze, terwijl ze as over zijn excrementen strooide om ze met de schop te kunnen verwijderen.		Cien años de soledad	DT-verp
65	No se preocupe, comadre - dijo enigmáticamente el general Moncada.	"Maak u maar geen zorgen, beste vriendin" antwoordde generaal Moncada raadselachtig.		Cien años de soledad	BT-prag-imp
66	"Algo tremendo va a ocurrir", le decía Úrsula a Aureliano José. "No salgas a la calle después de las seis de la tarde."	"Er gaat iets verschrikkelijks gebeuren" zei Úrsula tot Aureliano José. "Je moet 's avonds na zes uur maar niet meer de straat op gaan."		Cien años de soledad	BT-prag-imp
67	No esperen que yo dé esa orden - dijo.	"Denk maar niet dat ik het bevel geef", zei hij.		Cien años de soledad	BT-prag-imp

68	Acércate sin miedo. No te voy a comer.	Kom wat dichterbij en wees maar niet bang. Ik bijt niet.		La sombra del viento	DT-verp
69	No te confíes - dije -. Es sólo el principio. Luego las cosas se complican.	Reken er maar niet op. Dit is nog maar het begin. Hierna wordt alles ingewikkelder.		La sombra del viento	DT-verp
70	No me diga más. Para quemarlas - murmuré.	"Zeg maar niets meer. Om ze te verbranden zeker" mompelde ik.		La sombra del viento	BT-prag-imp
71	Además, ya no se puede devolver. Ábrelo.	Bovendien, ik kan het niet meer terugbrengen. Maak nu maar open.		La sombra del viento	DT-verp
72	Ya salió el listo. Pues agradezco usted que le haya traído también una, y no un pomelo que es lo que merece.	Daar hebben we onze slimmerik. Weest u maar blij dat ik voor u ook een appel heb meegenomen, in plaats van de citroen die u eigenlijk verdient.	M	La sombra del viento	
73	Sí - mentí.- Pero no me lo pidas.	"Ja" loog ik. "Maar vraag het maar liever niet."		La sombra del viento	DT-opt
74	Las greguerías las deja usted para don Ramón Gómez de la Serna, que las suyas padecen de anemia.	Laat u zulke geestige uitspraken maar liever over aan don Ramón Gómez de la Serna, die van u lijden aan bloedarmoede.	M	La sombra del viento	
75	Ande, Daniel. Nos vamos. Vaya usted tirando.	Kom, Daniel. We gaan. Loop jij maar vast vooruit.		La sombra del viento	BT-prag-imp
76	Ríase lo que quiera. Me está bien empleado.	Lacht u maar . Het is mijn eigen schuld.	M	La sombra del viento	
77	Pégumelo - dijo, con la mano en el pecho. No hay mayor gloria que morir por amor.	"Schiet u maar ," zei hij met zijn hand op zijn borst. "Er is geen grotere glorie dan te sterven uit liefde."		El amor en los tiempos del cólera	DT-verp
78	No, por favor - le dijo. Olvídelo.	"Nee, alstublieft" zei ze tegen hem. "Vergeet u het maar ."		El amor en los tiempos del cólera	DT-verp
79	Economice esa pólvora para cuando vengan los liberales - le dijo de buen talante. Ya no estamos en la Edad Media.	"Bewaart u dat kruid maar voor als de liberalen komen" zei hij goedgeluimd tegen hem. "We leven niet meer in de middeleeuwen."		El amor en los tiempos del cólera	DT-verp

80	Si no eres capaz de escribir una carta comercial te vas a recoger la basura del muelle - le dijo.	"Als je niet in staat bent om een zakelijke brief te schrijven, ga je de kade maar aanvegen," zei hij tegen hem.	M	El amor en los tiempos del cólera	
81	Es mejor que le hagáis caso.	Luister maar naar hem.		El bar	BT-prag-imp
82	Toma. Bébetela, anda. Bájate.	Ja, drink maar . Ga maar naar beneden.		El bar	BT-prag-exp, DT-verp
83	¡Bébetela entera, bébetela toda!	Drink het maar helemaal op.		El bar	DT-opt
84	Déjame a mí.	Laat mij maar .		El bar	DT-verp
85	Corriendo como una rata. Ven aquí, Barbas.	Ren maar als een rat. Kom hier.	M	El bar	
86	Mira, añadió, más vale que te vayas antes de que el capataz venga y te vea.	"Kom," voegde hij eraan toe, "ga nu maar , voordat de opzichter je hier betrapt."		La ciudad de los prodigios	BT-prag-imp
87	Hijo, no tengas miedo, soy yo - dijo la voz que había estado oyendo en sueños.	"Wees maar niet bang, m'n kind", zei de stem die hij in zijn dromen had gehoord.		La ciudad de los prodigios	BT-prag-exp, DT-opt
88	Ándate con cuidado - le dijo don Humbert Figa i Moreira.	"Wees jij maar voorzichtig," zei don Humbert Figa i Moreira tegen hem.		La ciudad de los prodigios	DT-verp
89	Déles un valor cualquiera: un precio simbólico, ¿qué más da? - dijo Onofre.	"Schrijf maar wat op, een symbolisch bedrag, wat doet het ertoe" zei Onofre.		La ciudad de los prodigios	DT-verp
90	Es cuento largo, no me pida que le explique.	Het is een lang verhaal, vraag me maar niet hoe het zit.		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-imp
91	No suplique a nadie ni se rebaje ante nadie. Hágase el cargo que me fusilaron hace mucho tiempo.	Vraag niemand iets, verneder u voor niemand. Prent u maar in gedachten dat ze me al lang geleden hebben gefusilleerd.		Cien años de soledad	DT-opt
92	Adelante, American nueve seis cinco, aquí Cali.	Komt u maar , American negen zes vijf, hier Cali.		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-exp, DT-verp
93	"Póngaselo" me ordenó. "A mis abejas no les gustan los colores fuertes."	"Trek maar aan" droeg ze me op. "Mijn bijen houden niet van felle kleuren."		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-imp
94	"Pues el teléfono está ahí," me dijo. "Eso sí usted se arregla con la señorita."	"De telefoon staat daar" zei ze. "Als u het maar met juffrouw Fritts regelt."	M	El ruido de las cosas al caer	

95	Duérmete tranquila - dijo Elaine.	"Ga maar lekker slapen" zei Elaine.		El ruido de las cosas al caer	DT-verp
96	Puedes ir acostumbrando porque aquí se come muchísimas cebollas.	Wen er maar aan. Dat is de gewoonte.		Ocho apellidos catalanes	BT-prag-imp
97	Qué pesado eres con tu jefe.	Vergeet je baas maar .		Ocho apellidos catalanes	BT-prag-imp
98	Lo siento, yaya. No hagas caso de lo que han dicho.	Sorry, oma. Let maar niet op wat ze zeggen.		Ocho apellidos catalanes	BT-prag-imp
99	Elige tú el tema.	Kies jij maar .		Plan de fuga	DT-verp
100	Déjanos esa parte a nosotros. ¿Puedes hacerlo?	Laat dat maar aan ons over. Kun je het?		Plan de fuga	DT-verp
101	Lo vas a hacer muy bien, rápido y bien.	Je kunt het, ga maar snel.		La trinchera infinita	DT-verp
102	Mañana me las das.	Geef ze morgen maar .		La trinchera infinita	DT-verp
103	Tú, ahí, encerradito, como un gusano, como un cobarde.	Blijf daar maar ondergedoken zitten. Als een worm, als een lafaard.	M	La trinchera infinita	
104	Pues venga, apunta.	Goed, schrijf maar op.		La trinchera infinita	DT-opt, BT-prag-exp
105	– Brrrrr: procura no llevarle mucho la contraria qu'está d'un humor que pa qué...	Oef. Je ken 'm maar beter niet te veel tegenspreken, hij heb 'n humeur... vreselijk.'	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
106	Si te preguntan di que Sebastián está enfermo.	Als ze naar Sebastián vragen zeg je maar dat hij ziek is.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-verp
107	Pásame el botella de ron.	Geef die rum maar .		Lo mejor que le puede	DT-opt

				pasar a un cruasán	
108	Bueno, si algún otro día vuelves, ya sabes: Gloria. Pregunta por mí, suelo estar por aquí a estas horas.	‘Nou, als je nog een keer komt, dan weet je het, hè: Gloria. Vraag maar naar me, meestal ben ik rond deze tijd hier in de buurt.’	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
109	Bueno, no te apures: ya te ha dicho el doctor Caudet que es normal.	Ach, zit er maar niet over in, dokter Caudet heeft toch gezegd dat het normaal is.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-verp
110	Pues no pienso tomármelo, así que ya te lo puedes llevar de vuelta a la cocina.	‘Nou, ik ben niet van plan om dat slikken, dus neem maar weer mee naar de keuken.’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-imp
111	Bueno, cuéntame qué ideas son esas que se te han ocurrido.	Nou, vertel maar wat je had bedacht.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-verp
112	Le he dicho que tú te habías marchado con él, así que no la llames porque en lo que respecta a ella estás en Bilbao.	Ik heb tegen haar gezegd dat jij met hem bent meegegaan, dus bel haar maar niet op want zij denkt dat jij in Bilbao bent.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-verp
113	– Ponme una de cada.	Geef me er maar een van elke kleur.	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
114	Espera, verás; yo te aguanto la cinta aquí y tú mides.	‘Wacht, meet jij maar , dan houd ik de centimeter vast.’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-imp

Misschien

	Spaans (BT)	Nederlands (DT)	Meta	Bron	Classificatie
1	El tiempo pasa - dijo en tono neutro. Quizá deberíamos irnos, salvo que tenga algo que decir o que preguntar, Whitelands.	"De tijd verstrijkt," zei hij. " Misschien zouden we moeten gaan, tenzij u nog iets wilt zeggen of vragen, Whitelands."		Riña de gatos	BT-lex
2	Daño no hará. Ya en el empeño podría usted prepararme un bocadillito de lo que encuentre, que con estos nervios me ha entrado una gazuza de padre y muy señor mío.	Kwaad zal het hem niet doen. Als u dan toch bezig bent, zou u misschien een boterhammetje van het één of ander voor me kunnen maken, van dit soort zenuwtoestanden krijg ik honger als een paard.		La sombra del viento	DT-verp
3	Si ahora le digo que me falla usted, lo mismo tenemos que celebrar un funeral en vez de una boda.	Als ik hem nu vertel dat u niet meedoet, moeten we misschien een begrafenis regelen in plaats van een bruiloft.	M	La sombra del viento	
4	Igual podemos salir, ¿no?	Misschien kunnen we naar buiten.	M	El bar	
5	No sé si no deberíamos tomarnos unas vacaciones: esto está casi liquidado del todo.	Misschien moesten we maar eens vakantie nemen: het is hier bijna afgelopen.		La ciudad de los prodigios	BT-prag-imp
6	Y esto que esperas de mí, ¿puede decirse?, preguntó con coquetería.	En mag ik misschien weten wat je van me verlangt? vroeg ze koket.		La ciudad de los prodigios	DT-opt
7	¿No tienes nada que agregar? dijo Onofre Bouvila.	Heb je misschien nog iets te zeggen? vroeg Onofre.		La ciudad de los prodigios	BT-prag-imp
8	Oiga, Yammara, tengo que oír esto - me dijo. Usted no sabe quién me puede prestar un aparato?	"Zeg, Yammara, ik moet dit beluisteren," zei hij. "Weet jij misschien bij wie ik een apparaat kan lenen?"		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-imp
9	No podía más, detesto esa ciudad. No he vuelto, no sabría decir qué pasa ahora, tal vez usted me pueda contar. ¿Usted vive en Bogotá?	Ik kon er niet meer tegen, ik verafschuw die stad. Ik ben er niet meer terug geweest, ik zou niet weten hoe het er nu is, misschien kun jij me dat vertellen. Woon je in Bogotá?		El ruido de las cosas al caer	BT-lex
10	"Es que se fue la luz" dijo la mujer. "El señor quiere un tinto?"	"De stroom is uitgevallen," zei de vrouw. "Lust meneer misschien een kop koffie?"		El ruido de las cosas al caer	DT-opt
11	Puede que tengamos que abandonar.	We moeten het misschien opgeven.		Plan de fuga	BT-lex

12	Y dame también un Ducaditos, haz el favor.	En heb je misschien ook een pakje Ducados voor me?’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp
13	Y a ver si te duchas. Hueles mal.	Misschien zou je eens moeten douchen, je stinkt.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp
14	¿Sería tan amable de atendernos durante unos segundos?, será muy breve.	Zou ik u misschien een paar vraagjes mogen stellen? Het zal niet veel tijd kosten.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-imp
15	– Otra cosa, sería mejor que no salieras de casa en un par de días.	Nog iets, het is misschien beter als je de komende dagen binnen blijft.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-imp
16	¿Sería posible hablar con algún médico que conozca el caso?	‘Is het misschien mogelijk om een arts te spreken die het geval kent?’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-imp
17	¿Sabes si está ingresado aquí un tal Gerardo Berrocal?	‘Weet je of hier misschien ook een zekere Gerardo Berrocal ligt?’	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
18	– ¿Se puede saber en qué antro te has estado metiendo, pedazo de cabrón?	Mag ik misschien weten in wat voor duister hol je bent geweest, luhannes?		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-imp
19	¿Sería mucho preguntar quiénes son «ellos», o forma parte de algún acertijo de los tuyos?	Mag ik misschien vragen wie “ze” zijn of is dat weer zo’n raadsel van je?	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	

20	¿Quieres, aunque sólo sea por una vez en la vida, comportarte como un adulto responsable? Hay que pensar cómo vamos a salir los tres de aquí.	Kun je je misschien voor één keer in je leven als een volwassen man gedragen. We moeten bedenken hoe we met zijn drieën kunnen ontsnappen.	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
21	Perdona, ¿me firmarías un autógrafo? -dije, a modo de desahogo cómico.	‘Neem me niet kwalijk, maar mag ik misschien een handtekening?’ zei ik bij wijze van komische noot.	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
22	Bueno, Ignacio, si quisieras ir al grano y decirnos lo que tuvieras previsto...	‘Goed, Ignacio, wil je dan nu misschien ter zake komen en ons vertellen wat je van plan was...?’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-imp
23	Partiendo de que no sé qué demonios es esa Fortaleza de la que habla, ¿puede decirme de forma inteligible por qué se nos retiene aquí?	Ik heb geen flauw idee wat die Vesting behelst waar u het over heeft, dus kunt u me misschien op een begrijpelijke manier uitleggen waarom u ons hier vasthoudt?’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-opt

Soms

	Spaans (BT)	Nederlands (DT)	Meta	Bron	Classificatie
1	¿Acaso no te conozco?	Ken ik je soms niet maar al te goed?		La casa verde	BT-prag-exp
2	¿Crees que te voy a mantener para siempre?	Denk je soms dat ik je eeuwig en altijd blijf onderhouden?		La voluntad y la fortuna	DT-opt

Dan

	Spaans (BT)	Nederlands (DT)	Meta	Bron	Classificatie
1	Que querías que hiciera, madre.	Wat had ik dan moeten doen, zuster?	M	La casa verde	
2	¿No ves cómo de todas las madres dicen ya te salió el salvaje? - dijo Bonifacia.	"Hoor je dan nooit dat de zusters ieder moment zeggen, daar gaat alweer zo'n barbaars woord," zei Bonifacia.	M	La casa verde	

3	¿Y conociendo tu mal, no lo dominas? - pregunté con inseguridad.	"Maar als je weet wat je probleem is, kun je het dan niet onderdrukken?" vroeg ik onzeker.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
4	Entiende - murmuró con severidad.	"Begrijp het dan ", mompelde hij streng.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
5	Entonces, le contesté, no seas presidente.	"Nou," antwoordde ik, "wees jij dan geen president."		La voluntad y la fortuna	BT-prag-exp
6	Al menos, déjeme subir a mi habitación para lavarme y cambiarme de ropa. Así no puedo ir a ninguna parte.	Laat me dan ten minste naar mijn kamer gaan om me te wassen en te verkleden. Zo kan ik me nergens vertonen.		Riña de gatos	DT-verp
7	Al menos, dígame una cosa, padre. ¿No es cierto que el amor puede redimir un acto condenable?	Zeg me dan ten minste één ding, pater. Is het niet zo dat liefde een verwerpelijke daad kan schoonwassen?	M	Riña de gatos	
8	Al menos abre tu regalo antes de irte a la cama - dijo mi padre.	"Maak dan in elk geval je cadeau open voor je naar bed gaat" zei mijn vader.		La sombra del viento	DT-verp
9	Pues se lo guarda, que nunca se sabe cuándo un Sugus le va a sacar a uno de un apuro.	Bewaar hem dan , je weet nooit wanneer een Sugus je uit de puree kan halen.		La sombra del viento	BT-prag-exp
10	Entonces me permitirá usted, a modo de trueque, que le invite a merendar - lanzó Fermín, alisándose el pelo.	"Staat u mij dan toe, bij wijze van ruil, u te inviteren voor een hapje en een drankje", kwam Fermín snel tussenbeide, en hij streek zijn haren glad.	M	La sombra del viento	
11	Pues vaya al grano vuesa merced, que con tanto vuelo metafórico me están entrando ganas de hacer el vientre - protestó Fermín.	"Wilt u dan alstublieft ter zake komen, want van zo veel metaforische uitstapjes krijg ik aandrang", protesteerde Fermín.		La sombra del viento	BT-prag-exp
12	Mírelo, pobrecillo, buscando a un progenitor perdido en las nieblas de memoria.	Kijkt u dan , de arme jongen, op zoek naar zijn verloren vader in de nevelen van het geheugen.	M	La sombra del viento	
13	Pues entonces deja de temblar. Anda, ve, puedes usar mi baño, que tiene termo.	Hou dan op met beven. Vooruit, gebruik mijn badkamer, die heeft een boiler.		La sombra del viento	BT-prag-exp
14	Mírela, pobrecilla, mi ángel. Sepa que mis intenciones son honestas, don Gustavo.	Kijk dan , arm kind, mijn engeltje. Weet dat mijn bedoelingen eerbaar zijn, don Gustavo.	M	La sombra del viento	
15	Ayúdeme a conocerla, entonces.	Help me dan u te leren kennen.		La sombra del viento	BT-prag-exp, BT-prag-imp

16	Entonces cantemos - dijo ella.	Laten we dan zingen, zei zij.		El amor en los tiempos del cólera	BT-prag-exp
17	¡Míralo! ¡El techo se puede caer!	Kijk dan . Het plafond stort nog in.	M	El bar	
18	Vamos, Barbas, salta.	Springen dan , baardmans.		El bar	BT-prag-exp
19	Vamos, dispara.	Schiet dan .		El bar	BT-prag-exp
20	Entonces cállese - dijo Onofre secamente.	"Houd dan liever je mond" zei Onofre kortaf.		La ciudad de los prodigios	BT-prag-exp
21	Estupendo. Oye: ¿qué te parece si pasamos al salón y hablamos un poco más cómodamente?	Mooi zo. Zullen we dan nu naar de kamer gaan? Dat praat wat makkelijker.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp
22	Eres un tío con coco, y tú lo sabes. Úsalo.	Je bent een vent met een goed stel hersens, dat weet je net zo goed als ik. Gebruik die dan ook.	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
23	Y ahora nos vamos a tomar un par de chupitos de marc de champán y un cafelito, ¿hace?	En zullen we dan nu een glaasje marc de champagne en een koppie koffie gaan drinken?		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp
24	– Bueno, chico, pues lo pones tú. Me hubiera gustado verte buscándolo mientras íbamos como un cohete por la autopista.	Nou, zet hem dan zelf aan, man. Ik had jou wel eens willen zien zoeken toen we als een razende over de snelweg gingen.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp
25	Bueno, me puedes decir a qué barrio corresponde un 487.	‘Kun je me dan ook zeggen welke wijk bij 487 hoort.’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp
26	¿Vas a dejar de dar po'l saco? Sí, la he estado leyendo esta mañana.	Houdt dat gezeik van jou dan nooit op? Ja, ik heb het vanmorgen gelezen.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-verp

27	Bien, pues acordemos: qué quieres de nosotros.	Prima, laten we het dan eens worden. Wat wil je van ons.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp
28	– Muy bien, pero por una vez en tu vida escúchalas porque no voy a repetirlas. No me interesa tu mundo ni me interesa tu gente.	Goed hoor, maar luister daar dan voor een keer in je leven naar want ik ben niet van plan het te herhalen. Jouw wereld en jouw soort mensen zeggen me helemaal niks.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-verp

Eens

	Spaans (BT)	Nederlands (DT)	Meta	Bron	Classificatie
1	Busque a Bonifacia, madre Angélica - susurró la superiora.	"Gaaf u Bonifacia eens halen, zuster Angélica", fluisterde moeder overste.		La casa verde	DT-verp
2	Alcánceme una silla al gobernador, madre Angélica.	Geef de gouverneur eens een stoel, zuster Angélica.		La casa verde	DT-verp
3	Anda, conversa un poco para que se te pase la tristeza.	Kom, vertel eens wat, dan gaat het wel weer over.		La casa verde	BT-prag-exp, DT-verp
4	Ya deja de frotarte tanto las manos - dijo José.	Hou eens op met zo in je handen te wrijven, zei José.		La casa verde	BT-prag-exp
5	Tenemos que probar ese Sol de Ica - dijo el Mono.	"We moeten die Sol de Ica eens proeven," zei de Aap.	M	La casa verde	
6	¿Cómo te fue por allá? - dijo Josefino - Cuenta, Lituma.	"Hoe heb je het daarginds gehad?" zei Josefino. "Vertel eens , Lituma."		La casa verde	DT-opt
7	A ver, colega, estoy esperando.	Nou, laat eens horen, collega, ik zit te wachten.		La casa verde	BT-prag-exp
8	¿De qué tamaño, mamita? Muéstrame con tu mano.	Hoe groot was ik toen, moedertje? Wijs eens aan met je hand.		La casa verde	BT-prag-imp

9	No por maldad, sino jugando, madre y antes de morder se lo mostraban diciendo mira lo que te he sacado.	Niet uit gemeenheid maar voor de grap, zuster en voordat ze erop beten lieten ze ze aan elkaar zien en dan zeiden ze, kijk eens wat ik uit je haar gehaald heb.	M	La casa verde	
10	Fíjate qué fuerte el rojo, el negro.	Kijk eens hoe fel dat rood is en dat zwart.		La casa verde	BT-prag-exp
11	Qué te cuesta, Lalita, dame gusto, sácatela.	Lalita, wees lief voor me, trek hem eens uit.		La casa verde	DT-verp
12	Oiga, señorita, si no voy a...	Luistert u eens , juffrouw, als ik niet...	M	La voluntad y la fortuna	
13	Explíquese - dijo el muy soberbio Jericó.	"Legt u dat eens uit," zei Jericó uit de hoogte.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
14	Oigan, no se contenten con decirme lo que yo quisiera escuchar.	Hoor eens , denk niet dat het genoeg is als jullie zeggen wat ik graag wil horen.	M	La voluntad y la fortuna	
15	Pues cuídela mejor, joven.	Nou, je mag wel eens beter op haar passen, jongeman.		La voluntad y la fortuna	BT-prag-exp
16	Oyes tú - le ordenó a un mozo - tráile una copa al señor.	"Hé," beval ze een ober, "breng die meneer eens een glas."		La voluntad y la fortuna	BT-prag-imp
17	Date cuenta, Asunta, de la velocidad de las cosas.	Kijk eens hoe snel de dingen gaan, Asunta.		La voluntad y la fortuna	DT-verp
18	Repite lo que acabas de decir - me ordenó.	"Herhaal eens wat je net zei," beval ze me.		La voluntad y la fortuna	BT-prag-imp
19	Monroy, oye...	Luister eens , Monroy...	M	La voluntad y la fortuna	
20	Mira, presidente, lo que tú y yo tenemos en común es el dominio posible de los medios de comunicación reales el día de hoy.	Kijk eens , president, wat jij en ik gemeen hebben is dat we vandaag de dag de ware communicatiemiddelen kunnen beheersen.	M	La voluntad y la fortuna	
21	Oiga, señor...	Luister eens , meneer...	M	Riña de gatos	
22	Pero, dígame, ¿adónde vas a estas horas, tan flamenco?	Maar vertel me eens , waar gaat u zo kwiek naartoe op dit uur?		Riña de gatos	DT-verp

23	Yo no lo apruebo, pero dígame una cosa: ¿quién las construyó?	Dat keur ik niet goed, maar vertel me eens , wie heeft ze gebouwd?		Riña de gatos	BT-lex
24	Y del bebé, no digamos: educado en Inglaterra, nada menos, y con el valor innato de los españoles, podría llegar a oficial del Ejército Británico en India, figúrese usted.	Om nog maar te zwijgen van de baby: met een opvoeding in Engeland maar liefst en met de aangeboren moed van Spanjaarden zou hij het tot officier van het Britse leger in India kunnen brengen, stelt u dat zich eens voor.	M	Riña de gatos	
25	Mira qué pinta.	Kijk eens hoe ik eruitzie.		Riña de gatos	DT-verp
26	Escucha, Toniña - dijo procurando conservar la calma y expresarse en términos sencillos y claros...	"Hoor eens , Toniña" zei hij, terwijl hij zijn best deed om kalm te blijven en eenvoudige, duidelijke woorden te gebruiken...	M	Riña de gatos	
27	Lo que quieres es imposible. Ponte en mi lugar.	Wat je wilt is onmogelijk. Bekijk het eens van mijn kant.		Riña de gatos	DT-verp
28	Mira qué vestido me he comprado. ¡Es precioso!	Kijk eens naar de mooie jurk die ik heb gekocht.		Perdiendo el norte	DT-verp
29	A ver...	Laat eens zien.		Perdiendo el norte	BT-prag-exp
30	...cuando llegué a la iglesia toda ilusionada, ¿sabes a quién me encontré?	En toen ik vrolijk bij de kerk aankwam, raad eens wie daar was?	M	Perdiendo el norte	
31	En vez de andar pensando en tus alocadas novelerías, debes ocuparte de tus hijos - replicó.	"In plaats dat je aan die dwaze vernieuwingen loopt te denken, moest je je eens om je zonen bekommeren," antwoordde ze.		Cien años de soledad	DT-opt
32	Míralos como están, abandonados a la buena de Dios, igual que los burros.	Kijk eens hoe ze erbij lopen - overgelaten aan de goedheid Gods, net als de ezels.		Cien años de soledad	DT-verp
33	Asómate a la puerta.	Kom eens aan de deur.		Cien años de soledad	DT-verp
34	Entra tú también - le dijo. Sólo cuesta veinte centavos.	"Ga jij ook eens naar binnen," zei ze. "Het kost maar twintig centavos."		Cien años de soledad	DT-verp
35	¡Atrévete, bastardo! - gritó Úrsula.	"Waag het eens , bastaard!" gilde Ursula.	M	Cien años de soledad	

36	Dime una cosa, compadre: ¿por qué estás peleando?	Vertel me eens , vriend, waarom vecht jij eigenlijk?	M	Cien años de soledad	
37	Imagínate - le dijo a Meme - lo que va pensar el coronel en su tumba.	"Denk je eens in wat de kolonel ervan zal denken in zijn graf" zei ze tegen Meme.		Cien años de soledad	DT-verp
38	Ven acá - le dijo.	"Kom eens hier" zei ze tot haar.		Cien años de soledad	DT-opt
39	Cállate ya, por favor - suplicó.	"Houd nu alsjeblieft eens je mond" smeekte hij.		Cien años de soledad	BT-prag-exp
40	Póngase en mi lugar - suplicó Petra Cotes.	"Stel uzelf eens in mijn plaats" smeekte Petra Cotes.		Cien años de soledad	DT-verp
41	A eso le llamo yo encontrar una aguja en un campo de azucenas. A ver, ¿me lo dejas ver?	Dat noem ik nog eens een naald in een hooiberg vinden. Mag ik het eens zien?		La sombra del viento	BT-prag-exp
42	Anda, acércate - dijo ella.	"Vooruit, kom eens wat dichterbij," zei ze.		La sombra del viento	BT-prag-exp, DT-verp
43	Oiga, que una será pobre e ignorante, pero muy decente.	Luistert u eens goed, ik mag dan arm en dom zijn, maar ik ben wel fatsoenlijk.	M	La sombra del viento	
44	Y, a todo esto, ¿usted cómo se manifiesta frente al teorema de Fermat? - preguntó Fermín, frotándose los dedos.	"Dus, vertelt u eens , wat vindt u van Fermats theorema?" vroeg Fermín, terwijl zijn zijn pijnlijke vingers wreef.		La sombra del viento	DT-verp
45	¿Ah, no? ¿Y de qué tenía cara, a ver?	O nee? En hoe zag ze er dan wel uit, vertel eens ?		La sombra del viento	BT-prag-exp
46	Mire qué majas. Las he visto y me he dicho: éstas para los señores Sempere - dijo con tono melindroso.	"Kijk eens hoe mooi. Ik zag ze en zei tegen mezelf: die zijn voor de heren Sempere", zei ze op licht geaffecteerde toon.	M	La sombra del viento	
47	Vas a tener que presentármelo.	Die moet je eens aan me voorstellen.		La sombra del viento	BT-prag-imp
48	Oiga, ¿el aprendiz no es un poco joven para este oficio?	Hoort u eens , is uw leerling niet een beetje jong voor dit beroep?	M	La sombra del viento	
49	Y dígame, ¿qué puedo hacer por usted, amigo Fortunato?	Vertelt u mij eens , wat kan ik voor u doen, vriend Fortunato?	M	La sombra del viento	
50	Oiga, Daniel. Y si nos marcamos unas croquetillas de jamón y unos espumosos aquí	Daniel, als we eens wat hamkroketjes bestelden met een paar mousserende wijntjes erbij hier in		La sombra del viento	BT-prag-exp

	en el Xampañet para quitarnos el mal sabor de boca?	El Xampañet, om de nare smaak uit onze mond te spoelen?			
51	Vaya, hombre, pero ¿a quién tenemos aquí? Si es mi viejo amigo, el hombre de mil caras - dijo el inspector Fumero.	"Kijk eens aan, wie hebben we hier? Als dat mijn oude vriend niet is, de man van de duizend gezichten" zei inspecteur Fumero.	M	La sombra del viento	
52	Venga conmigo, jovencito - le dijo.	"Komt u eens met mij mee, jongeman" zei hij tegen hem.		El amor en los tiempos del cólera	BT-prag-exp, DT-verp
53	Dime una cosa, leona de mi alma - dijo - ¿cuándo es que vamos a salir de esto?	"Vertel mij eens, leeuwin van mijn hart," zei hij, "wanneer houden we hiermee op?"	M	El amor en los tiempos del cólera	
54	No hay cobertura, ve a ver al fondo.	Probeer het daar eens.		El bar	DT-verp
55	¿Nos podemos olvidar de las citas bíblicas un rato?	Hou eens op met die bijbelcitatën.		El bar	BT-lex
56	Si ahora la armada española se viene a pique, imagínese la decepción.	Stelt u zich de teleurstelling eens voor als de Spaanse vloot nu zinkt.		La ciudad de los prodigios	DT-verp
57	Mire quién ha venido a verla, señora Delfina, dijo la monja.	Kijk eens wie er is, mevrouw Delfina, zei de non.		La ciudad de los prodigios	BT-prag-imp
58	"A ver, muestre pues", dijo sin entusiasmo.	"Laat eens zien" zei ze droogjes.		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-exp
59	"Bueno, pues a ver qué puedes encontrar", decía el segundo. "Yo me encargo del avión y la radio."	"Oké, kijk eens wat je daarop kunt vinden" zei de tweede. "Ik houd het vliegtuig en de radioverbinding wel in de gaten."		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-exp
60	"A ver, Elena, diga mi nombre"	"Spreek mijn naam eens uit, Elaine"		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-exp
61	"Ay, Elena Fritts", le decía Ricardo, "por qué no nos haces un favor y dejas de cambiar el mundo todo el tiempo."	"Ach, Elena Fritts," zei Ricardo, "doe ons een lol en hou eens op om constant de wereld te veranderen."		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-imp
62	Escúchame, para.	Even maar, wacht eens.		La trinchera infinita	DT-opt

63	No, espérate. Trae.	Nee, wacht. Laat eens zien.		La trinchera infinita	DT-opt
64	A ver que te vea.	Laat me eens kijken.		La trinchera infinita	BT-prag-exp
65	A ver si enchufas el aire acondicionado, que tienes al personal agonizando.	Je zou de airconditioning wel eens aan mogen zetten, je personeel ligt te creperen.	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
66	– Para hacer pareja contigo, culona, ven aquí.	‘Dan passen we beter bij elkaar, dikbil. Kom eens hier.’	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
67	Tendrás que tener una novia formal, hijo, una mujer siempre ayuda a que un hombre se centre.	Je zou eens vaste verkering moeten hebben, jongen, een vrouw helpt een man zijn plek te vinden.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-opt
68	Lo que tendrías que hacer es llevar una vida que al menos mereciera ese nombre.	Je zou eindelijk eens ernst met je leven moeten maken.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-imp
69	– A ver, papá: en qué lío te has metido.	‘Zeg eens eerlijk, pappa, wat heb je je op de hals gehaald.’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp
70	Oye, Luigi, a ver: ¿cuándo te he mentado yo?	‘Zeg eens eerlijk, Luigi: lieg ik ooit tegen je?’		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp

Nou

	Spaans (BT)	Nederlands (DT)	Meta	Bron	Classificatie
--	-------------	-----------------	------	------	---------------

1	Anda, Maxi, canta, ¿no ves que te lo pide Nuestra Señora?	Toe nou , Maxi, zing nou , de Heilige Maagd vraagt of je voor haar wilt zingen.		La voluntad y la fortuna	BT-prag-exp
2	Dime, ¿qué conciencia no se salva si repite este credo hasta creerse su propia mentira?	Want zeg nou zelf, iedereen sust toch zijn geweten door dit credo net zo lang te herhalen tot hij in zijn eigen leugen gelooft?	M	La voluntad y la fortuna	
3	Usted mismo, sin ir más lejos, ¿por qué tanta prisa por echar una carta que habría podido echar en Madrid con toda calma dentro de unas horas?	Neem nou uzelf, om dicht bij huis te blijven, waarom zo'n haast om een brief te posten terwijl u dat over een paar uur op uw dooie gemak in Madrid had kunnen doen?	M	Riña de gatos	
4	No empecemos, Justa. Estas historias no interesan a los forasteros.	Begin nou niet, Justa. Buitenstaanders hebben geen belangstelling voor dit soort verhalen.	M	Riña de gatos	
5	¡No! ¿Qué cosas se te ocurren?	Nee! Hoe kom je daar nou bij?		Riña de gatos	BT-prag-imp
6	No me diga que no se muere usted de curiosidad por saber lo que hay ahí dentro.	Zegt u me nou niet dat u niet bloednieuwsgierig bent naar wat er daar binnen is.	M	La sombra del viento	
7	No me joda - dijo riendo. ¿Qué le decía yo? Chorizos.	"Krijg nou het heen-en-weer", zei hij lachend. "Wat zei ik u? Criminelen."	M	La sombra del viento	
8	Hablo de maricones y ladrones. No me diga que no sabe de lo que hablo.	Ik heb het over mietjes en jatters. Vertelt u me nou niet dat u niet weet over wie ik het heb.		La sombra del viento	DT-opt
9	¡Ay, madre mía, por favor, no digan eso, que yo me lo creo todo!	Zeg dat nou niet. Ik geloof alles.		El bar	BT-prag-exp
10	¿Qué va a ser una trampa? ¡Píllalo!	Een list? Neem nou op.		El bar	DT-verp
11	Mira, la que no venía a estos bares.	Kijk haar nou . En anders komt ze nooit in dit soort bars.	M	El bar	
12	Mismamente este pedazo de caballo.	Neem nou dit mooie paard.		Ocho apellidos catalanes	DT-opt
13	No, no, qué va, respondió, cada uno vale para lo que vale.	Nee, kom nou , antwoordde hij, de juiste man op de juiste plaats.	M	La ciudad de los prodigios	
14	"No te pongas así" dijo Aura. "Yo..."	"Hou nou op" zei Aura. "Ik..."		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-imp

15	No hagas esto, Antonio. Estamos juntos. Tuviste un accidente y estamos juntos.	Doe nou niet, Antonio. We staan er samen voor. Je hebt een ongeluk gehad en we staan er samen voor.		El ruido de las cosas al caer	DT-verp
16	Y la noticia más importante de mi vida me llega por ahí. Dígame que no es irónico.	En dan bereikt het belangrijkste nieuws uit mijn leven me via die weg. Zeg nou zelf, dat is toch ironisch?	M	El ruido de las cosas al caer	
17	Aura, no hagas esto.	Aura, doe nou niet.		El ruido de las cosas al caer	DT-verp
18	Oí entonces la voz alejada de Aura. "Sí", le dijo. "Pero oye, oye a ver qué te dice."	Ik hoorde Aura's stem op de achtergrond. "Ja," zei ze. "Maar luister nou , luister nou even wat hij zegt.		El ruido de las cosas al caer	BT-prag-exp
19	"Apenas pueda," dije. "Pero no llores, no es para tanto."	"Zodra ik kan" zei ik. "Maar hou nou op met huilen, zo erg is het niet."		El ruido de las cosas al caer	DT-opt
20	"Bueno, no comiencen con eso," dijo doña Gloria con una sonrisa.	"Ach, begin daar nou niet over" zei doña Gloria met een glimlach.		El ruido de las cosas al caer	DT-opt
21	Mamá, escucha...	'Luister nou , mamma...'	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
22	Papá, haz el favor de dejarte de rodeos y decirme qué demonios está pasando.	Draai er alsjeblieft niet omheen, pappa, zeg nou gewoon wat er aan de hand is.		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp
23	Vete para allí por la carretera de Vallvidrera.	Als jij nou via Vallvidrera gaat, rijdt er een motor achter je aan. Wij komen iets later.'	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	

24	Tú te crees que a mi edad, que tengo ganas d'estar tranquila..., eh, y cómo m'hi de ver, sicuestrada.	Op mijn leeftijd wil ik rust aan m'n hoofd, snap je dat... en moet je nou zien, gegijzeld.	M	Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	
----	---	---	---	--	--

Toch

	Spaans (BT)	Nederlands (DT)	Meta	Bron	Classificatie
1	No sabía lo que hacía - dijo Bonifacia - ¿no ves que era paganita?	"Ik wist niet wat ik deed," zei Bonifacia, "je weet toch dat ik een heiden was?"	M	La casa verde	
2	Pero aléjate de ese árbol;	Maar ga toch bij die boom vandaan;		La casa verde	DT-verp
3	Para qué, hermano - dijo Josefino -. Si aquí estamos bien. Cálmate.	"Waarom, broeder," zei Josefino. "We zitten hier toch best. Hou je een beetje rustig."	M	La casa verde	
4	No seas bruta, diles que vuelvan. ¿A poco vas a...?	Wees toch niet zo stom, zeg dat ze terug moeten komen. Ga jij soms...		La voluntad y la fortuna	DT-opt
5	No seas grosero.	Wees toch niet zo grof.		La voluntad y la fortuna	DT-opt
6	¿Cómo? dijo ella con asombro fingido. Nomás veme diciendo.	"Wat?" zei ze, zogenaamd verbaasd. "Je hoort toch wat ik zeg?"	M	La voluntad y la fortuna	
7	Pero intensa, ¿no? No digas que fue un <i>quickie</i> , no?	Maar het was wel heftig, toch ? Je wilt toch niet zeggen dat het een vluggertje was, hè?	M	La voluntad y la fortuna	
8	Ya te dije que no te metieras con él, Paquita.	Ik zei toch al dat je niet tegen hem moest beginnen, Paquita.		Riña de gatos	DT-opt
9	Sí. ¿Cómo vino a parar a su familia una obra tan importante? Eso sí lo sabrá.	Ja. Hoe is zo'n belangrijk werk in uw familie terechtgekomen? Dat zult u toch wel weten.	M	Riña de gatos	
10	No nos estaremos metiendo en una ratonera? - preguntó Anthony.	"We steken ons toch niet in een wespennest?" vroeg Anthony.	M	Riña de gatos	
11	¿Sería capaz? - dijo ella, medio en serio medio en broma.	"Dat zult u toch wel uit uw hoofd laten?" zei zij, half in ernst en half voor de grap.		Riña de gatos	DT-verp
12	Pero yo no puedo ir así a la Embajada, Parker.	Maar zo kan ik toch niet naar de ambassade, Parker.	M	Riña de gatos	

13	Entiéndalo, yo no podía hacer otra cosa.	U begrijpt toch wel dat ik niet anders kon handelen?		Riña de gatos	DT-verp
14	Pero no se quede de pie - agregó en un esfuerzo por conferir cierta dignidad al encuentro.	"Maar blijf toch niet staan," voegde hij eraan toe in een poging de ontmoeting een min of meer waardig tintje te geven.		Riña de gatos	DT-verp
15	¡Déjate de bobadas! - dijo la joven marquesa de Cornellá.	"Schei toch uit!" zei Paquita.		Riña de gatos	DT-opt
16	Porque tú no me traicionarás, ¿verdad, Lili?	Want jij verraadt me toch niet, Lili?		Riña de gatos	BT-lex
17	No irás a plantar cara a la policía.	Je gaat het toch niet opnemen tegen de politie?		Riña de gatos	DT-verp
18	¿No te he dicho yo que no digas nada?	Ik zei toch dat je niets moest zeggen?	M	Perdiendo el norte	
19	Cásate con él - le dijo. Difícilmente encontrarás otro hombre como ese.	"Trouw toch met hem," zei Úrsula tegen haar. "Je zult moeilijk een tweede man vinden zoals hij."		Cien años de soledad	DT-opt
20	Por el amor de Dios - protestó Amaranta - fíjese por donde camina.	"In godsnaam" protesteerde Amaranta, "kijk toch uit waar u loopt."		Cien años de soledad	DT-opt
21	Despídete de Fernanda - le suplicó.	"Neem toch afscheid van Fernanda" zei ze haar.		Cien años de soledad	BT-prag-imp, DT-opt
22	Imagínese cuánto lo habré querido para soportar esta humillación.	Bedenk toch , dat ik teveel van hem heb gehouden om deze vernedering te moeten ondergaan.	M	Cien años de soledad	
23	¡Alabados sean los ojos! ¿Qué se cuenta usted, amigo mío? Me aceptará un traguito de tinto, ¿verdad?	Geloofd en geprezen zijn mijn ogen! Hoe gaat het met u, mijn vriend? U accepteert toch zeker wel een slokje rode wijn, hoop ik?	M	La sombra del viento	
24	Oye, de lo que te he dicho antes - dijo de repente, sin venir a cuento - no le dirás nada a Tomás, ¿verdad?	"Over wat ik eerder zei", zei ze plotseling, zonder dat het ter zake deed, "je zegt toch niks tegen Tomás, hè?"		La sombra del viento	BT-lex, BT-prag-exp
25	No me diga que sospecha usted que el aya también ha desaparecido.	U gaat me toch niet vertellen dat u vermoedt dat de gouvernante ook verdwenen is.		La sombra del viento	DT-verp

26	Qué mal le veo. ¿Ya evita el picante? Mire que es un vasodilatador mortífero.	U ziet er werkelijk slecht uit. U vermijdt toch wel pikant eten, hè? Scherpe kruiden zijn een dodelijk vaatverwijdend middel.	M	La sombra del viento	
27	Mujer, si no estás contenta, sólo tienes que decírmelo.	Kom nu toch , als je niet tevreden bent, hoef je maar te kikken.	M	La sombra del viento	
28	Estás tensa, mujer. Relájate.	Je bent gespannen. Ontspan toch .		La sombra del viento	BT-prag-imp, DT-opt
29	Por el amor de Dios, Julián, no irás a hacerle daño a un crío...- murmuré, no muy segura.	"In godsnaam, Julián, je gaat die jongen toch geen pijn doen..." mompelde ik, niet zeker van zijn bedoelingen.	M	La sombra del viento	
30	Confíe en mí.	Heb nu toch vertrouwen.		La sombra del viento	DT-verp
31	Pégale un tiro, joder, terminemos cuanto antes.	Schiet hem toch neer.		El bar	BT-prag-exp
32	Pase, hágame el favor. Nos gustaría mucho que compartiera con nosotros un modesto refrigerio.	Komt u toch verder. Het zou ons een groot genoegen zijn als u een eenvoudige maaltijd met ons wilde delen.	M	La ciudad de los prodigios	
33	No me diga que se va a ir ahora. Entre y se toma el último, joven, ya que estamos hablando tan rico.	Je gaat me toch niet vertellen dat je nu weggaat? Kom binnen, dan nemen we nog een afzakkertje, we zijn net zo lekker op dreef.		El ruido de las cosas al caer	DT-verp
34	"La niña, la niña" repitió Aura. "Vete a la mierda, Antonio."	"Leticia, Leticia" praatte Aura me na. "Donder toch op, Antonio."	M	El ruido de las cosas al caer	
35	Tú calla, que estoy hablando con la señorita.	Ach, hou je mond toch jij, ik praat met deze juffrouw hier.'		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp, DT-opt
36	No me jodas...	Lul toch niet...		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	DT-opt
37	No digas tonterías, Fina.	Klets toch niet, Fina.		Lo mejor que le puede	BT-prag-exp, DT-opt

				pasar a un cruasán	
38	Ay, Felipe, hijo, déjalo, no se puede hablar contigo.	Hè, Felipe, hou toch op, met jou valt niet te praten...		Lo mejor que le puede pasar a un cruasán	BT-prag-exp

